

**Харківський національний університет
радіоелектроніки**

**Кафедра економічної кібернетики та управління
економічною безпекою**

**СУЧАСНІ СТРАТЕГІЇ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ:
НАУКА, ІННОВАЦІЇ ТА БІЗНЕС-ОСВІТА**

**матеріали
II Міжнародної науково-практичної
конференції**

**2 листопада 2021 року
м. Харків**

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ РАДІОЕЛЕКТРОНІКИ

Кафедра економічної кібернетики та управління економічною безпекою

**СУЧАСНІ СТРАТЕГІЇ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ:
НАУКА, ІННОВАЦІЇ ТА БІЗНЕС-ОСВІТА**

**матеріали
II Міжнародної науково-практичної конференції**

2 листопада 2021 року

Харків 2021

УДК 330.341; 338.24; 005 (06)

Сучасні стратегії економічного розвитку: наука, інновації та бізнес-освіта. Матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції (м. Харків, 2 листопада 2021 р.) / За заг. ред. Т. В. Полозової [та ін.]. Харків. ХНУРЕ. 2021. 189 с.

У збірнику містяться матеріали, що були подані на II Міжнародну науково-практичну конференцію «Сучасні стратегії економічного розвитку: наука, інновації та бізнес-освіта» (м. Харків, 2 листопада 2021 року).

Праці науковців охоплюють такі тематичні напрями досліджень: сучасні економічні теорії та історія економічної думки; світове господарство: нові виклики та інноваційні форми міжнародних економічних відносин; єдиний цифровий ринок Європейського союзу; економіка та управління національним господарством; розвиток сучасного підприємництва в умовах впливу та протидії гібридним загрозам; інформаційні технології в бізнесі: електронна комерція та віртуальна торгівля; економіка природокористування та сучасні проблеми охорони навколишнього середовища; демографія, економіка праці, соціальна економіка і політика; бухгалтерський облік, аналіз і аудит: національні особливості та світові тенденції; сучасні математичні методи, моделі та інформаційні системи в економіці; фінанси, страхування та банківська справа; економіка підприємства та корпоративне управління: безпека бізнесу та модернізація бізнес-процесів; інновації в бізнес-освіті.

Для науковців, викладачів, аспірантів, а також фахівців, що займаються дослідженням питань соціально-економічного розвитку та забезпечення економічної безпеки підприємств, галузей, регіонів та країни.

УДК 330.341; 338.24; 005 (06)

Автори є цілком відповідальними за висловлені ідеї, висновки та пропозиції.

Праці відтворюються безпосередньо з авторських оригіналів.

У разі використання матеріалів збірника посилання на авторів і видання обов'язкове.

Розповсюджувати та тиражувати без офіційного дозволу ХНУРЕ забороняється.

ISBN 978-966-659-334-7

DOI: 10.30837/978-966-659-334-7

© Кафедра економічної кібернетики та управління економічною безпекою, 2021

© Харківський національний університет радіоелектроніки, 2021

© Колектив авторів, 2021

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний університет радіоелектроніки
Науково-дослідний центр індустріальних проблем розвитку НАН України
Департамент економіки і міжнародних відносин Харківської обласної
державної адміністрації
Українська асоціація з розвитку менеджменту та бізнес-освіти
Державний університет інфраструктури і технологій
Латвійський університет, Латвія
Університет Бабеш-Больої, Клуж-Напока, Румунія
Білоруський національний технічний університет, Білорусь
Вища школа економіки, менеджменту і публічного адміністрування, Словаччина
Громадська організація «Nasz Dom», Польща
Будапештський університет технологій та економіки, Угорщина
Міжнародний інститут інноваційних освітніх технологій
Асоціація «Міжнародний науково-освітній траст»
Громадська організація «Silk Road», Польща
Університет Анже, Франція
Університет національної та світової економіки, Болгарія

ЧЛЕНИ ОРГАНІЗАЦІЙНОГО КОМІТЕТУ КОНФЕРЕНЦІЇ

Валерій Семенець, ректор Харківського національного університету радіоелектроніки, д.т.н., професор, Україна.

Тетяна Полозова, завідувач кафедри економічної кібернетики та управління економічною безпекою, Харківський національний університет радіоелектроніки, д.е.н., професор, Україна.

Людмила Горохова, директор Української асоціації з розвитку менеджменту та бізнес-освіти, Україна.

Ксенія Якушенко, завідувач кафедри маркетингу, Білоруський національний технічний університет, к.е.н, доцент, Білорусь.

Валерія Прокопенко, директор Міжнародного інституту інноваційних освітніх технологій, д.е.н., професор, Україна.

Надія Белікова, учений секретар Науково-дослідного центру індустріальних проблем розвитку НАН України, д.е.н., доцент, Україна.

Петро Лашин, директор Департаменту економіки і міжнародних відносин Харківської обласної державної адміністрації, Україна.

Михайло Фабущ, проректор із закордонних зв'язків, Вища школа економіки, менеджменту і публічного адміністрування, PhD, Словаччина.

Байба Шавриня, д.е.н., професор, Університет Латвії, Рига, Латвія.

Адріана Тірон-Тудор, д.е.н., професор, Університет Бабеш-Больої, Клуж-Напока, Румунія.

Богуслав Бліхарський, віце-президент громадської організації «Nasz Dom», Польща.

Надія Дубровіна, координатор міжнародних проєктів, Вища школа економіки, менеджменту і публічного адміністрування, к.е.н., PhD з фінансів, Словаччина.

Лазло Вертеші, доцент, Будапештський університет технологій та економіки, PhD з економічних наук, PhD з юридичних наук, Угорщина.

Георгій Іоффе, президент асоціації «Міжнародний науково-освітній траст», Україна.

Яцек Новак, член громадської організації «Silk Road», PhD, Польща.

Девід Кайла, заступник декана факультету права, економіки та управління, Університет Анже, PhD, Франція.

Костадин Коларов, директор Інституту підприємництва, Університет національної та світової економіки, PhD, доцент, Болгарія.

Іріна Колупаєва, професор кафедри економічної кібернетики та управління економічною безпекою, д.е.н., професор, Україна, *модератор конференції*.

Олена Мурзабулатова, доцент кафедри економічної кібернетики та управління економічною безпекою, к.е.н., Україна, *секретар конференції*.

**Ministry of Education and Science of Ukraine
Kharkiv National University of Radio Electronics
Research Center for Industrial Development Problems of National Academy of Sciences
Department of Economics and International Relations of Kharkiv Regional
State Administration
Ukrainian Association for Management Development and Business Education
State University of Infrastructure and Technologies
University of Latvia, Latvia
Babeş-Bolyai University, Cluj-Napoca, Romania
Belarusian National Technical University, Belarus
Higher School of Economics, Management and Public Administration, Slovakia Non-
governmental organization «Nasz Dom», Poland
Budapest University of Technology and Economics, Hungary
International Institute of Innovative Educational Technologies
International Scientific and Educational Trust
Association Non-governmental organization «Silk
Road», Poland University of Angers, France
University of National and World Economy, Bulgaria**

MEMBERS OF THE CONFERENCE ORGANIZING COMMITTEE

Valerii Semenets, Rector of Kharkiv National University of Radio Electronics, Doctor of Technical Sciences, Professor, Ukraine.

Tetiana Polozova, Head of Department of Economic Cybernetics and Management of Economic Security, Kharkiv National University of Radio Electronics, Doctor of Economic Sciences, Professor, Ukraine.

Lyudmyla Gorokhova, Director of Ukrainian Association for Management Development and Business Education, Ukraine.

Kseniya Yakushenko, Head of Marketing Department, Belarusian National Technical University, PhD in Economics, Associate Professor, Belarus.

Valeriia Prokopenko, Director of International Institute of Innovative Educational Technologies, Doctor of Economic Sciences, Professor, Ukraine.

Nadiia Bielikova, Academic Secretary of Research Center for Industrial Development Problems of National Academy of Sciences, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor, Ukraine.

Petro Lashyn, Director of the Department of Economics and International Relations of Kharkiv Regional State Administration, Ukraine.

Michal Fabuš, Vice-rector for Foreign Affairs, PhD, School of Economics and Management in Public Administration in Bratislava, Slovakia.

Baibas Šavriņas, Dr.oec., Professor, University of Latvia, Riga, Latvia.

Adriana Tiron Tudor, Dr., Prof. univ., Babeş-Bolyai University, Cluj-Napoca, Romania.

Boguslaw Blicharski, Vice-president NGO «Nasz Dom», Poland.

Nadiya Dubrovina, Associate Professor, Csc., PhD, Department of Economics and Finance, School of Economics and Management in Public Administration in Bratislava, Slovakia.

László Vértesy, Dr. habil, PhD jur, PhD oec, Associate Professor, Budapest University of Technology and Economics, Hungary.

Georgii Ioffe, President Association «International Scientific and Educational Trust», Ukraine.

Jacek Nowak, Member of NGO «Silk Road», PhD, Poland.

David Cayla, PhD, Associate Professor of Economics and Vice-Dean of the Faculty of Law, Economics and Management at Angers University, France.

Kostadin Kolarov, PhD, Associate Professor, Director Institute of Entrepreneurship University of National and World Economy, Bulgaria.

Irina Kolupaieva, Professor of Department of Economic Cybernetics and Management of Economic Security, Doctor of Economic Sciences, Professor, Ukraine, *Moderator of the conference.*

Olena Murzabulatova, Associate Professor of Department of Economic Cybernetics and Management of Economic Security, Candidate of Economic Sciences, Ukraine, *Secretary of the conference.*

ЗМІСТ

<i>David Cayla</i> THE ISSUES OF PUBLIC REGULATION OF COMPETITION.....	9
<i>Kolisnyk M.M.</i> MESURER LA MATURETE DU DEVELOPPEMENT DURABLE DIGITAL DES PETITES ET MOYENNES ENTREPRISES	13
<i>Kolupaieva I.V., Abdulsamad Al-Dhabab</i> INSTRUMENTS OF ANTI-CRISIS MANAGEMENT IN THE CONTEXT OF ENSURING SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF THE COMPANY.....	16
<i>Kolupaieva I.V., Afolabi Ibrahim F.O.</i> MODELS OF ACCESSING CRISIS MANAGEMENT OF ENTERPRISES IN TERMS OF COVID-19.....	18
<i>Kolupaieva I.V., Polozov M.O.</i> TYPES OF INFORMATION TECHNOLOGIES IN ENTERPRISE MANAGEMENT.....	21
<i>Kolupaieva I.V., Polozova O.O.</i> CLASSIFICATION OF ECONOMIC INFORMATION SYSTEMS.....	24
<i>Kolupaieva I. V., Shaposhnyk B. V.</i> THEORETICAL ASPECTS OF RISK ASSESSMENT IN THE SYSTEM OF ECONOMIC SECURITY OF ECONOMIC ENTITIES.....	26
<i>Kolupaieva I.V., Tkachenko A.G.</i> MECHANISM OF INNOVATIVE DEVELOPMENT OF THE ENTERPRISE: ECONOMIC ESSENCE AND ELEMENTS.....	29
<i>Ovsiuchenko Y.V., Boichenko M.Y.</i> SYSTEMATIZATION OF THE CREATIVE PROCESS IN MANAGEMENT.....	31
<i>Peresada O.V.</i> SHADOW COMPONENT OF ECONOMIC ACTIVITY: CONTENTS AND BASIC CONCEPTS.....	33
<i>Polozova T.V., Alzoubi Laith Abdel Karim Mohammad</i> FACTORS INFLUENCING THE INNOVATION AND INVESTMENT ACTIVITIES OF THE ENTERPRISE.....	36
<i>Polozova T.V., Kravchenko M.V.</i> STAGES OF FORMATION OF THE INVESTMENT STRATEGY OF THE ENTERPRISE.....	39
<i>Polozova T.V., Kyslichenko A.P.</i> INNOVATIVE POTENTIAL OF THE ENTERPRISES AS BASE OF ITS DEVELOPMENT.....	42
<i>Polozova T.V., Kutsenko Yu.A.</i> PECULIARITIES OF THE ADAPTATION MECHANISM OF ENTERPRISES TO THE CHALLENGES OF THE EXTERNAL ENVIRONMENT.....	45
<i>Polozova T.V., Mokhammed Rabeakh</i> FINANCIAL POTENTIAL OF THE ENTERPRISE: THEORETICAL ASPECTS	48
<i>Polozova T.V., Obeid Lara Hodor</i> EVALUATION OF ECONOMIC EFFICIENCY OF ENTERPRISE ACTIVITY: THEORETICAL ASPECTS.....	51
<i>Polozova T.V., Sheiko I.A.</i> PERSPEVCTIVES AND CHALLENGES OF DIGITAL DEVELOPMENT IN UKRAINE.....	54

<i>Pribylnova I.B., Muzychenko A.S.</i>	
METHODOLOGICAL APPROACHES TO ASSESSING THE VALUE OF A BUSINESS.....	57
<i>Pribylnova I.B., Pribylnov A.O.</i>	
IMPACT OF DIGITALIZATION ON THE ECONOMIC SECURITY OF SMALL AND MEDIUM-SIZED ENTERPRISES.....	59
<i>Sheiko I.A., Kurdenko O.V.</i>	
ANALYSIS OF FOREIGN DIRECT INVESTMENTS AND INVESTMENT ATTRACTIVENESS OF UKRAINE.....	62
<i>Sheiko I.A., Nassuf Hamidou</i>	
ANALYSIS OF MULTI-CRITERIA PROJECT SELECTION TECHNIQUES.....	65
<i>Sheiko I.A., Storozhenko O.V.</i>	
ANALYSIS OF IT SECTOR DEVELOPMENT IN UKRAINE.....	68
<i>Sheiko I.A., Storozhenko O.V.</i>	
ROLE OF UKRAINIAN MACHINERY INDUSTRY IN EXPORT DIVERSIFICATION.....	71
<i>László Vértesy</i>	
MUNICIPAL FUNDING VEHICLES IN EUROPE.....	74
<i>Гришко С.В., Могилат В.А.</i>	
ЗОВНІШНІ КОМУНІКАЦІЇ БІЗНЕСУ В БЕЗПЕКОВОМУ ЛАНДШАФТІ.....	77
<i>Гришко С.В., Пивовар А.О.</i>	
КОРПОРАТИВНА КУЛЬТУРА ЯК ЕЛЕМЕНТ БЕЗПЕКИ БІЗНЕСУ.....	79
<i>Діденко Є. В.</i>	
ІННОВАЦІЙНИЙ ДОСВІД ЗБЕРЕЖЕННЯ ТА РОЗВИТКУ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ.....	82
<i>Діденко Є.В., Косінов А.Л.</i>	
ОРГАНІЗАЦІЯ КОНТРОЛЮ РІВНЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА.....	85
<i>Діденко Є.В., Соломаха І.С.</i>	
ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ АНТИКРИЗОВОГО УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ.....	87
<i>Довгопол Н.В., Ігуменцева Н.В.</i>	
ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ ВЗАЄМОВІДНОСИНАМИ ПРОЄКТНОЇ ГРУПИ У ПРОЦЕСІ ВДОСКОНАЛЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА.....	89
<i>Довгопол Н.В., Мамедов Руфат Гаїб огли</i>	
КЛАСИФІКАЦІЯ РИЗИКІВ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ.....	92
<i>Кириї В.В., Баїкатов В.А.</i>	
КОНКУРЕНТНА РОЗВІДКА ЯК ЕЛЕМЕНТ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ.....	94
<i>Кириї В.В., Водолажченко Д.С.</i>	
ВИКОРИСТАННЯ НЕЧІТКИХ ДАНИХ ДЛЯ ОПТИМІЗАЦІЇ ТРАНСПОРТНИХ ШЛЯХІВ.....	96
<i>Кириї В.В., Міщеріна Н.В.</i>	
КОНКУРЕНТНА РОЗВІДКА ЯК ЕЛЕМЕНТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА.....	98

<i>Кириї В.В., Фастов М.М.</i>	
СУЧАСНІ СТРАТЕГІЇ ЗАХИСТУ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ.....	101
<i>Костін Ю.Д., Швидкий В.А.</i>	
ОСОБЛИВОСТІ СЦЕНАРНОГО ПІДХОДУ В РЕАЛІЗАЦІЇ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ ЕЛЕКТРОЕНЕРГЕТИКИ.....	103
<i>Курденко О.В., Піунова Є.Д.</i>	
ПОНЯТТЯ ТА ЗНАЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ В ДІЯЛЬНОСТІ УКРАЇНСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ.....	106
<i>Курденко О.В., Ступак О.М.</i>	
ЗНАЧЕННЯ КРЕАТИВНОЇ ЕКОНОМІКИ У СТРАТЕГІЧНОМУ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ.....	109
<i>Мурзабулатова О.В., Пономарьов С.В.</i>	
ПІДХОДИ ДО ФОРМУЛЮВАННЯ ПРИНЦИПІВ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ.....	112
<i>Мусієнко В.О., Клименко Д.О.</i>	
ОЦІНКА ЕКОНОМІЧНИХ РИЗИКІВ У ДІЯЛЬНОСТІ ЕНЕРГОЗБУТОВИХ КОМПАНІЙ.....	115
<i>Мусієнко В.О., Мандзіна В.І.</i>	
ОРГАНІЗАЦІЙНІ АСПЕКТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА.....	117
<i>Мусієнко В.О., Образкова І.В.</i>	
МЕТОДИ АНАЛІЗУ НАПРЯМУ ІНВЕСТУВАННЯ.....	119
<i>Мусієнко В.О., Шаповалов О.В.</i>	
СТРАТЕГІЯ FİNTECH В УКРАЇНІ: ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ.....	122
<i>Полозова Т.В., Бессараб Д.І.</i>	
ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ СКЛАДУВАННЯ У ТОРГОВЕЛЬНІЙ ЛОГІСТИЦІ ПІДПРИЄМСТВА.....	125
<i>Полозова Т.В., Бобко Н.В.</i>	
СХЕМИ ОРГАНІЗАЦІЇ ПЕРЕВІЗНОГО ПРОЦЕСУ В КОНТЕКСТІ ТРАНСПОРТНОЇ ЛОГІСТИКИ.....	127
<i>Полозова Т.В., Гаджієва Саміра Анар кизи</i>	
ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ТА КЛЮЧОВІ ХАРАКТЕРИСТИКИ КОМАНДИ ПРОЕКТУ.....	130
<i>Полозова Т.В., Сабіров С.С.</i>	
ОСОБЛИВОСТІ ТА СКЛАД СТРАТЕГІЇ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА.....	132
<i>Полозова Т.В., Сеїдова Г.М.</i>	
ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ЗАХИСТУ КОМЕРЦІЙНОЇ ТАЄМНИЦІ НА ПІДПРИЄМСТВІ.....	135
<i>Прібильнова І.Б., Калінін К.М.</i>	
ЕКОНОМІЧНИЙ ПОТЕНЦАЛ НАЦОНАЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА ЯК ОСНОВА ЕКОНОМІЧНОГО ТА СОЦІАЛЬНОГО ПРОГНОЗУВАННЯ.....	137
<i>Прібильнова І.Б., Шаповалов О.В.</i>	
ЗАВДАННЯ І МЕТОДИ ПРОГНОЗУВАННЯ НТП НА РІЗНИХ СТАДІЯХ ЙОГО РОЗВИТКУ.....	140
<i>Синіговець О.М.</i>	
РОЗВИТОК МІЖНАРОДНОЇ БІЗНЕС-ОСВІТИ В УМОВАХ ЦИФРОВИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ: МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД.....	143

<i>Соколова Л.В., Аль-Фахор Ескндер Суліаман Салти</i>	
ХАРАКТЕРИСТИКА ВНУТРІШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА.....	146
<i>Соколова Л.В., Бузецька Е. І.</i>	
СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ ПІДПРИЄМСТВА.....	149
<i>Соколова Л.В., Галанов О.Р.</i>	
ПРИНЦИПИ СИСТЕМНОГО ПІДХОДУ ДО УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ КОНКУРЕНТНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВА.....	152
<i>Соколова Л.В., Литвинова А.В.</i>	
ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ПОКАЗНИКІВ ДЛЯ АНАЛІЗУ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ РЕГІОНУ.....	155
<i>Соколова Л.В., Осадчук М.О.</i>	
КЛАСИФІКАЦІЯ ТА МЕТОДИ ОЦІНКИ БІЗНЕС-СЕРЕДОВИЩА ПІДПРИЄМСТВА.....	158
<i>Соколова Л.В., Сажнева Г.О.</i>	
ПРОГРАМНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ ДІАГНОСТИКИ ВІТЧИЗНЯНИХ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ.....	161
<i>Соколова Л.В., Салай М.В.</i>	
ВИЗНАЧЕННЯ ДЕФІНІЦІЇ КАТЕГОРІЇ «ПЛАТОСПРОМОЖНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВА».....	164
<i>Соколова Л.В., Сичова Т.Ю.</i>	
ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ВИРОБНИЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВА.....	167
<i>Солодкий В.С.</i>	
СИСТЕМА КОНКУРЕНТНОЇ РОЗВІДКИ СУБ'ЄКТА ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	170
<i>Станьковська І.М., Коцаба Н.В.</i>	
МАРКЕТИНГ ЯК СКЛАДОВА УПРАВЛІННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА.....	173
<i>Степанова О.В.</i>	
СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ФОРМУВАННЯ, ЗРОСТАННЯ ТА ОНОВЛЕННЯ СКЛАДОВИХ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО КАПІТАЛУ.....	176
<i>Степанова О.В., Книшов Д.С.</i>	
ПІДХОДИ ДО ОЦІНКИ ЕФЕКТИВНОСТІ РЕКЛАМНИХ ЗАХОДІВ НА ПІДПРИЄМСТВІ.....	180
<i>Стороженко О.В., Малахова О.Ю.</i>	
ПОРІВНЯННЯ ТРУДОМІСТКОСТІ ВИГОТОВЛЕННЯ КОРОНОК З ВИКОРИСТАННЯМ САД/САМ ТА БЕЗ ВИКОРИСТАННЯ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ.....	183
<i>Фісун К.А.</i>	
ВИБІР ПРОЦЕДУР ГРУПОВОГО УЗГОДЖЕННЯ НАПРЯМКУ РОЗВИТКУ ПОЛІГРАФІЇ.....	186

David Cayla,
PhD, Associate Professor of Economics
and Vice-Dean of the Faculty of Law,
Economics and Management at Angers University

THE ISSUES OF PUBLIC REGULATION OF COMPETITION

While the legal framework for competition regulation in Europe has not changed since the Treaty of Rome (1957), the practice of competition law by European authorities and its institutional influence have been transformed (Büthe 2007). It is now undeniable that competition regulation plays a key role in European institutions and policies. As early as the 1960s, the European Commission made extensive use of competition law (Bradford *et al.* 2019, Marty 2014, Gerber 1994). The principle of free competition has thus been used to harmonize the internal market, liberalize public services, frame industrial policies, negotiate trade agreements, etc. The same principle is invoked today to combat fiscal dumping. Originally, this extensive use was supported by the judges of the Court of Justice, who opted for a «teleological interpretation» of the treaties «based more on the logic of building the internal market and preserving the market process than on the mere sanctioning of abusive practices» (Marty 2014).

If the Commission and the Court of Justice have found themselves in the same interpretative grid, it is also to respond to the ambiguous nature of the texts. Adopted under German pressure (Gerber 1994), the European competition law articles of the Treaty of Rome was the result of a compromise that left much room for interpretation. As a result, the implementation of competition law required a clear theoretical framework to provide the coherence it lacked. This doctrinal framework was provided by the Freiburg School, which brought together economists and lawyers and in which German ordoliberal thought was conceived. «Ordoliberal

thought did [...] provide a comprehensive and theoretically grounded set of ideas that helped give legal and institutional form to general political goals» (Gerber 1994, p. 72).

Interpreted from an ordoliberal perspective, competition policy is supposed to be the pillar of a broader project to create a global balance within economic forces and between economic and political powers (Cayla 2021). The objective of this balance would be to establish a «social market economy», i.e. an institutional order that preserves equity in access to the market and its resources (Bilger 1964).

But the project of a social market economy is not without theoretical and practical questions. In fact, competition policies have had to evolve. Faced with interpretations and objectives that sometimes contradict each other, the European Commission had to change its interpretations under the dual pressure of the ideological context and economic theories. This evolution however cannot be found in the rulings of the more conservative Court of Justice of the European Union (CJEU) (Marty 2014).

This interpretative divergence creates a new situation. Since the appointment of Margrethe Vestager as Competition Commissioner in 2014, the Commission has been using competition policy to combat tax ruling practices, whereby an EU Member State grants tax advantages to multinationals in order to attract investment and jobs. The Commission's argument is that these tax exemptions constitute state aid and are therefore contrary to the Treaties (European Commission 2016). On the basis of this interpretation, it condemned Apple to a €13 billion fine (which includes aid repayments and penalties) for receiving tax benefits from Ireland. Subsequently, the discovery of the extent of tax ruling practices led Brussels to initiate further infringement proceedings. Amazon and Engie were fined €250 million and €120 million respectively in 2017 and 2018 for receiving tax benefits from Luxembourg.

But while the European Court of Justice validates the conviction of Engie, it annuls the more important proceedings against Apple and Amazon. If the CJEU's rulings were to be upheld on appeal, it would not only mean the end of the objective alliance between the two European institutions, but it would also call into question

the Commission's strategy of using competition law to force the harmonization of tax practices in the internal market.

More fundamentally, the existence of contradictory interpretations reveals the intrinsic limits of competition law itself. These difficulties are well known to specialists, to the point that some jurists describes European competition law as a «monument of complexity» (Pirovano 2001, p. 133). This complexity is illustrated by judgments and opinions that are sometimes paradoxical. Thus, in 2008, the French Competition Council proposed encouraging fruit and vegetable producers to group together in order to strengthen their bargaining power vis-à-vis large-scale distribution. «In an attempt to limit the deleterious effects of the concentration of large-scale distribution, competition law is taking on the appearance of a 'non-competition law'» writes the legal scholar Fabrice Riem (Riem 2013, p. 446).

In this presentation, I intend to show that these phenomena of interpretative divergence, complexity and contradictory injunctions that characterize European competition law are more fundamentally the consequence of the theoretical and doctrinal limits that weigh on the concept of competition. The idea of competition, which seems clear at first glance, suffers from being the product of a kind of *doctrinal syncretism* between contradictory theories. Thus, when it is necessary to conceive a policy allowing the construction of a «competitive order», the authorities come up against these contradictions and do not manage to build a coherent interpretative framework. The result is a competition law practice that struggles to conform to the different theoretical representations and to achieve the objectives assigned to it.

References

1. BILGER, François (1964), *La Pensée Economique Libérale dans L'Allemagne Contemporaine*, Paris: Bibliothèque d'économie politique.

2. BRADFORD Anu, Adam CHILTON, Katerina LINOS, and Alexander WEAVER (2019) «The Global Dominance of European Competition Law Over American Antitrust Law», *Journal of Empirical Legal Studies*, Volume 16, Issue 4, 731-766.

3. BÜTHE, Tim (2007) «The Politics of Competition and Institutional Change in European Union: The First Fifty Years», in Meunier, Sophie and Kathleen R. McNamara, eds. *Making History: European Integration and Institutional Change at Fifty*, Oxford University Press.

4. CAYLA, David (2021) *Populism and Neoliberalism*, London, New York: Routledge.

5. EUROPEAN COMMISSION (2016), «State aid: Ireland gave illegal tax benefits to Apple worth up to €13 billion», Press release, 30/08/2016, online <https://ec.europa.eu>.

6. GERBER, David J. (1994) «Constitutionalizing the Economy: German Neoliberalism, Competition Law and the ‘New’ Europe», *American Journal of Comparative Law*, 42: 25-84.

7. MARTY, Frédéric (2014) «Politiques européennes de concurrence et économie sociale de marché». Laurence Solis-Potvin. Les valeurs communes dans l’Union européenne, Bruylant, pp. 341-377.

8. PIROVANO, Alain (2001), «L’expansion de l’ordre concurrentiel dans les pays de l’Union européenne», in R. Charvin et A. Guesmi (dir.), *L’Algérie en mutation: les instruments du passage à l’économie de marché*, Paris, L’Harmattan.

9. RIEM, Fabrice (2013), «Retour sur l’ordre concurrentiel», *Revue internationale de droit économique*, 4 t. XXVII, p. 435-450.

Kolisnyk M.M.,

PhD in Public Administration,

Associate Professor, Department of Economic Cybernetics

and Management of Economic Security,

Kharkiv National University of Radio Electronics

MESURER LA MATURITE DU DEVELOPPEMENT DURABLE DIGITAL DES PETITES ET MOYENNES ENTREPRISES

Dans l'économie (post)pandémique, la digitalisation vise à renforcer la compétitivité des entreprises dans leurs stratégies du développement. Aujourd'hui les PME intègrent de plus en plus les préoccupations environnementales et économiques dans leurs activités et leurs échanges. En effet, les entreprises choisissent de contribuer à la protection et préservation de l'environnement. L'arrivée des nouvelles technologies permet aujourd'hui de traiter les nombreuses données que les entreprises et les administrations reçoivent.

Le phénomène de durabilité digitale est assez récent dans la recherche ainsi que dans la pratique. L'une des premières approches à la durabilité digitale embrasse large éventail des éléments qui contribuent à la longévité de l'information digitale dans le cycle de vie, les aspects techniques et socio-techniques associés à la création et la gestion des items digitaux [1, p. 151]. Une autre approche analyse la durabilité digitale comme une pratique de création, d'utilisation et de gestion des ressources digitales afin de maximiser leurs importance pour la société [2, p. 1]. Donc, une démarche pour le développement durable numérique est gagnante pour l'entreprise ainsi que pour la société.

Dans cette période problématique provoquée par le COVID-19, le développement durable numérique est un accélérateur de remettre plus rapidement de la crise pour tous les acteurs économiques. L'une des stratégies de l'Union européenne vise à renforcer les capacités des PME et de soutenir leur transition à la

durabilité et la digitalisation [3]. Les PME représentent 99 % des acteurs économiques, emploient 100 millions personnes et plus de 50 % PIB de l'Union européenne [3]. Selon «Un pacte vert pour l'Europe», il devient évident que l'Europe construit le secteur numérique qui s'articule autour du développement durable et de la croissance verte. La digitalisation crée de nouvelles opportunités pour protéger l'environnement ainsi qu'optimiser les modalités de consommation de l'énergie et des ressources naturelles. A son tour le développement durable digital est une chance à saisir pour promouvoir une activité économique durable et à forte intensité d'emploi.

Comment mesurer le développement durable digitale dans les petites et moyennes entreprises ? La littérature spécialisée propose un nombre de modèles qui évaluent la maturité des entreprises au développement durable digital. Au sens stricte un modèle de maturité représente un outil de mesure de maturité d'une organisation ou d'un processus par rapport à un certain état objectif. La maturité peut être capturé quantitativement ou qualitativement. Les modèles de maturité sont appliqués d'une manière descriptive pour caractériser de changements réels soit d'une manière normative. Dans cette recherche nous proposons un modèle de trois composantes qui couvrent le développement durable, la digitalisation et l'environnement d'une entreprise.

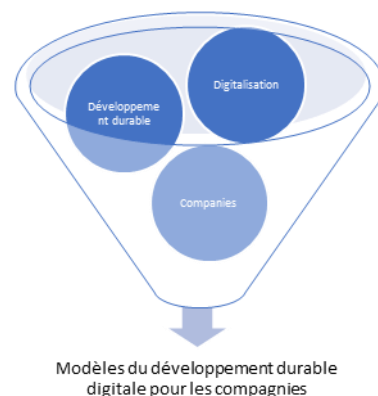

Figure 1 – Approche du projet NUMECO

Au sens plus large, le modèle de maturité sert à démontrer aux propriétaires, managers ou autres individus les interventions nécessaires dans la maturité des éléments pour faire le fonctionnement de toute l'organisation plus efficace et efficiente.

La structure typique d'un modèle de maturité est basée sur les 42 travaux analysés par les auteurs du projet NUMECO. Le modèle proposé inclut:

- niveaux de maturité (5 niveaux ou 1 est le plus bas),
- dimensions (maturité évalués de 4 à 16 dimensions),
- mode d'évaluation (auto-évaluation ou auditeur extérieur);
- mode de représentation (représentation digitale visualisée dans les charts).

Cette structure et la procédure d'évaluation assurent la transparence pour les entreprises qui applique cet outil.

Cette publication est réalisée dans le cadre du projet NUMECO avec le soutien de l'Agence universitaire de la francophonie.

References

1. Bradley, K. Defining digital sustainability. *Libr. Trends* 2007, 56, pp. 148-163. DOI:10.1353/lib.2007.0044.

2. Stürmer, M. Characteristics of digital sustainability. *Proceedings of the 8th International Conference on Theory and Practice of Electronic Governance*, Guimaraes, Portugal, 27-30 October 2014; ACM: New York, NY, pp. 494-495.

3. European Commission, 2020, An SME Strategy for a sustainable and digital Europe. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:52020DC0103>.

Kolupaieva I.V.

*Doctor of Economic Sciences, Professor,
Professor of Economic Cybernetics and
Economic Security Management Department,
Kharkiv National University of Radio Electronics*

Abdulsamad Al-Dhabab

*Student,
Kharkiv National University of Radio Electronic*

INSTRUMENTS OF ANTI-CRISIS MANAGEMENT IN THE CONTEXT OF ENSURING SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF THE COMPANY

Crisis management addresses the numerous types of crises that your company could experience. In the last five years, 69 percent of CEOs have faced at least one corporate crisis. Three crisis is the average number of crisis have experienced. Organizations that had a crisis response plan in place fared better post-crisis than those who did not (54 % vs. 30 %). Companies, that keep their crisis plan up to date and implement it, are more times to come out on top [1].

The studying of crisis management is significant, because of the rise of crises and the need to find optimal instruments to deal with them. The PwC study found types of crisis presented on the figure 1.

Based on study surveyed 223 studies determine the main factors affecting the crisis management. There are information technology, strategic planning, communications and social media, knowledge management, governance, leadership, professional entities, geographical outlets [2].

There are instruments to overcome the crisis the company faced with:

1. Set budget for crisis management. About 41% of those who select a budget for crisis management are in a better position and around 39% of their revenue increased significantly [1].

2. Develop a plan. Make sure your crisis response strategy is not limited to one or two scenarios. Make it all encompassing and adaptable. It should be tested and updated. After a crisis, 54% of organizations with a plan get healthier [1].

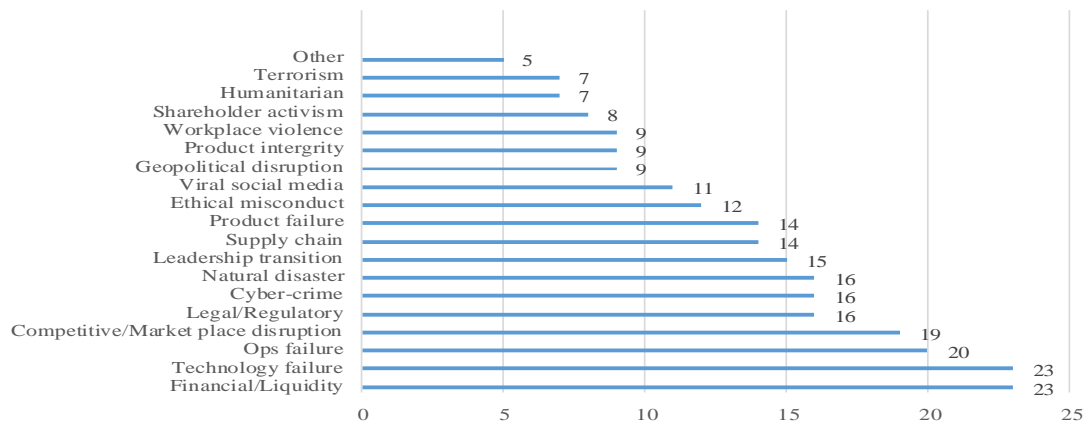

Figure 1 – Crisis triggers/types experienced [1]

Source: [1]

3. Use a fact-based model and do not ignore key stakeholders. Three-quarters of those who get well after the crisis are keenly aware of the importance of understanding the facts correctly during the crisis. They collect facts accurately and quickly, and effectively use those facts to support response strategies.

4. Perform root cause analysis and track it. This important action is to identify and implement key recovery initiatives to prevent or mitigate the effects of the same type of crisis and to consider long-term perspectives on the key risks and opportunities associated with the crisis. Eight out of ten people who improved their situation did a root cause analysis of their crisis management.

5. Act as a team and stick to your values. Lack of internal harmony can make crisis management difficult. Use real or simulated crisis experiences as an opportunity to mobilize your team and strengthen your corporate culture. 93% of organizations that self-identify as being in a better place operated as a team [1].

References

1. Kristin Rivera & Dave Stainback; PwC's Global Crisis Survey 2019: <https://www.pwc.com/ee/et/publications/pub/pwc-global-crisis-survey-2019.pdf>.

2. Yahya Maresh H. Hazaa, Faozi A. Almaqtari & Abdullah Al-Swidi | Albert W. K. Tan (Reviewing editor) (2021) Factors Influencing Crisis Management: 8:1, DOI: 10.1080/23311975.2021.1878979.

Kolupaeva I.V.

*Doctor of Economic Sciences, Professor,
Professor of Economic Cybernetics and
Economic Security Management Department,
Kharkiv National University of Radio Electronics*

Afolabi Ibrahim F.O.

*Student,
Kharkiv National University of Radio Electronics*

MODELS OF ACCESSING CRISIS MANAGEMENT OF ENTERPRISES IN TERMS OF COVID-19

A crisis in an enterprise environment corresponds to any negative unconventional, unexpected situation having the notable potential to cause an unstable and dangerous situation affecting an enterprise stakeholder as well as the enterprise at large [1]. In the wake of the global outbreak of coronavirus disease 2019 (COVID-19), various challenges have come into the light for all and sundry around the world to deal with. While the human cost in terms of death toll as a result of COVID-19 cannot be overlooked, its impact on the global economy cannot be overemphasized as the World Bank described COVID-19 as an unexpected occurrence that caused the largest economic shock the world has experienced in decades based on global economic prospect reporting a 5,2 % contraction in the global gross domestic product in 2020 [2].

Price Waterhouse Coopers (2020) also reported 80 percent in global recession at the onset of the pandemic [3]. The specific impact of COVID-19 on businesses has not gone unnoticed either as businesses have been faced with significant challenges that threatened and affected their performance and sustainability of their organizational structure at the height of the pandemic. COVID-19 pandemic has thus

been earmarked as an unanticipated novel crisis in the environment of businesses. A summary of the major impact on businesses around the world is summarized as follow.

Table 1 – Impact of COVID-19 crisis on Businesses

S/N	Facts
1	The Connected Commerce Council surveyed about 5016 European small and medium-sized businesses between November and December 2020 and reported COVID-19 to caused 20% decrease in sales as well as a 16% decrease in customer base
2	In the first months of the COVID-19 crisis in United States, temporary layoffs and furloughs reportedly accounted for 77% of gross staffing reductions while over 3m Americans reportedly filed for first-time unemployment benefits during a first week of May 2020. The net impact is reported in terms of the number of applications rising to 33.5 million in the first three months of lockdown
3	The number of working business owners in the United States plummeted from 15.0 million in February 2020 to 11.7 million two months later in April. A survey of 43% of 5,800 small businesses surveyed were predicted to be closed by December 2020 due to COVID-19 crisis

Source: Belitski et al (2021)

The principle and practice of crisis management has been earmarked as a novel model or strategy that played an integral role in the survival of businesses that survived the challenges of COVID-19 and achieved safety towards safety. According to Tokakis et al., crisis management (CM) represents the systematic effort and cooperation of individuals or groups of individuals to prevent or manage a crisis [4]. As a model framework, crisis management functions primarily to prepare, prevent, and manage the crisis with the overall goal linked to reducing the actual damage that could be inflicted, as well as managing handle the post-crisis situation [5]. Crisis management aims to provide information about the level of the crisis, providing managers and executives some time to define and evaluate the crisis, providing alternative methods to improve plans for escaping from the crisis, creating crisis management abilities, being always ready against possible crises [1]. The process of crisis management is a cyclical process that includes the pre-crisis, crisis, and post-crisis phases. The pre-crisis phase includes the signal detection of a forthcoming

crisis, crisis preparation, and crisis prevention, while the crisis phase on the other hand entails crisis recognition and crisis containment [4]. The final phase of crisis management corresponds to the post-crisis phase which entails recovery and learning from a managed crisis.

References

1. Raut P. K., Das J. R., Gochhayat J., Das K. P. Influence of workforce agility on crisis management: Role of job characteristics and higher administrative support in public administration. *Materials Today: Proceedings*, 2021. pp. 1-6.
2. The World Bank. The Global Economic Outlook During the COVID-19 Pandemic: A Changed World. URL: <https://www.worldbank.org/en/news/feature/2020/06/08/the-global-economic-outlook-during-the-covid-19-pandemic-a-changed-world>.
3. Price Waterhouse Coopers. COVID-19 and its impact on the Nigerian banking industry. URL: <https://www.pwc.com/ng/en/assets/pdf/covid19-nigeria-banking-industry.pdf>.
4. Tokakis K., Polychroniou P., Boustras G. Crisis management in public administration: The three phases model for safety incidents, *Safety Science*, Volume 113. 2019, pp. 37-43.
5. Sahi S., Ulubeyli S., & Kazaza A. Innovative crisis management in construction: Approaches and the process. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 2015. pp. 2298-2305.

Kolupaieva I.V.,

*Doctor of Economic Sciences, Professor,
Professor of the Department of Economic Cybernetics
and Management of Economic Security,
Kharkiv National University of Radio Electronics*

Polozov M.O.,

*Student,
Kharkiv National University of Radio Electronics*

TYPES OF INFORMATION TECHNOLOGIES IN ENTERPRISE MANAGEMENT

The modern stage of development of the Ukrainian economy is characterized by the rapid pace of scientific and technological progress, as well as by the process of digitalization, which caused the widespread implementation and use of information technologies in all areas of enterprise activity.

This issue has been studied in the works of many researches, including: H. Pchelianska, K. Vaskovska, D. Pcheliansky [1], A. Soroka [2], T. Markova, G. Pchelianska, Yu. Melnyk, S. Tilloyev [3], M. Paweska, T. Popkowski [4] and others.

The purpose of the study is to summarize the types of information technology in enterprise management.

Information technology is a management tool that serves to control business processes [2]. The role of information technologies in the management of industrial enterprises is very significant and lies in the fact that it accelerates the process of obtaining, disseminating and using the new knowledge of humankind by society. It is because the volume and requirements for information at all levels of management has significantly increased, as well as the activity of interaction with the external environment has strengthened.

The information management system exists to solve the problems of accounting, tactical and strategic planning, operational management of the enterprise. The types of information technologies in enterprise management are shown in fig. 1.

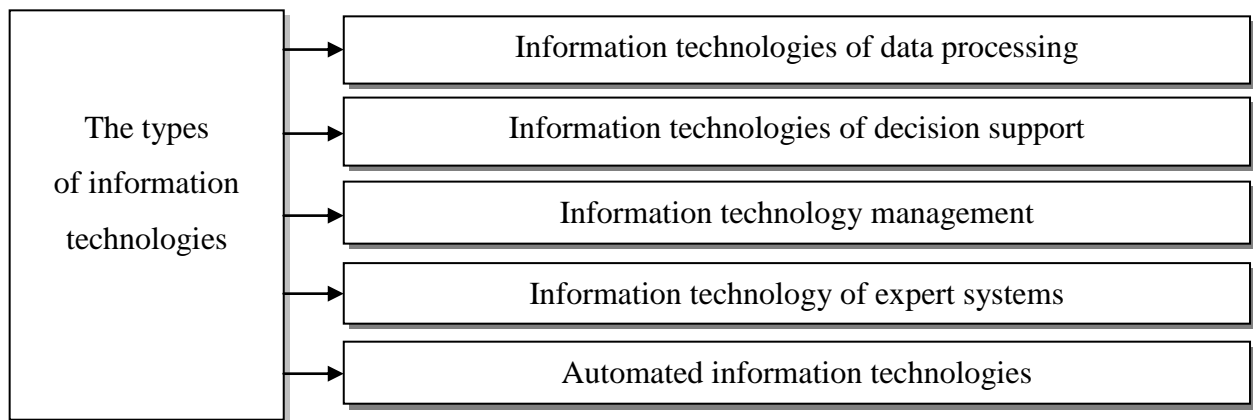

Figure 1 – The types of information technologies in enterprise management

Source: authors' creation based on [1-4]

The main classification features of automated information systems are: level in the public administration system; types of management processes; the degree of automation of information processes.

An enterprise management information system should combine three levels of management: business process management; design and development management; production process control.

The system must control the production process and the deviation of the parameters of permissible values, starting from the stage of planning the sales order to the shipment of the finished product to the consumer. Besides, the system must implement a methodology for managing costs and cost centers that requires planning the cost of products, approving planned standards and controlling deviations of actual costs from their standards for modern action. Based on the production plan and the target cost, the system should estimate the production cost. Furthermore, the system should ensure the unity of financial and management accounting data.

At modern enterprise, changes in the management system should include: improving the organizational structure, certification of the quality system, the introduction of a process approach to enterprise management. The implementation of information technologies is one of the main tools for increasing the efficiency of the enterprise management system.

References

1. Пчелянська Г. Б., Васьковська К. О., Пчелянський Д. П. Роль інформаційних технологій в управлінні підприємством. *Економіка харчової промисловості*. 2018. Т. 10, Вип. 1. С. 71-75.

2. Сорока А. М. Інформаційні технології в управлінні бізнес-процесами на підприємствах. *Економіка. Менеджмент. Бізнес*. 2018. № 2. С. 76-81.

3. Markova T., Pchelianska G., Melnyk Yu., Tilloyev S. Features of management information systems and technologies in the organization of the automated accounting and analytical process at the enterprise. *Економіка харчової промисловості*. 2021. Т. 13, Вип. 2. С. 71-79.

4. Paweska M., Popkowski T. Information technology in logistics. The tools for processes optimization in managing an enterprise – multi-criteria optimization. *Вісник Національного авіаційного університету*. 2018. № 1. С. 148-154.

Kolupaieva I.V.,

*Doctor of Economic Sciences, Professor,
Professor of the Department of Economic Cybernetics
and Management of Economic Security,
Kharkiv National University of Radio Electronics*

Polozova O.O.,

*Student,
Kharkiv National University of Radio Electronics*

CLASSIFICATION OF ECONOMIC INFORMATION SYSTEMS

Modern conditions of the development of the economy expects the active use of information technologies that meet the information needs of management, production, supply, trade, sales and other functional divisions of enterprises. Information technology allows to manage effectively all types of resources in the enterprise.

Theoretical and practical issues of information systems implementation in various areas of enterprise activity are explored by many scientists, such as: T. Shmatkovska [1], A. Pylypenko, O. Popov [2], M. Sharko, J. Burenko, N. Gusarina [3] and others.

The purpose of the research is to determine the types of the classification of economic information systems.

An economic information system is a set of internal and external flows of direct and indirect data communication of an economic object, methods, means, specialists involved in the information process and the development of decision-making process.

The classification of economic information systems is presented in fig. 1.

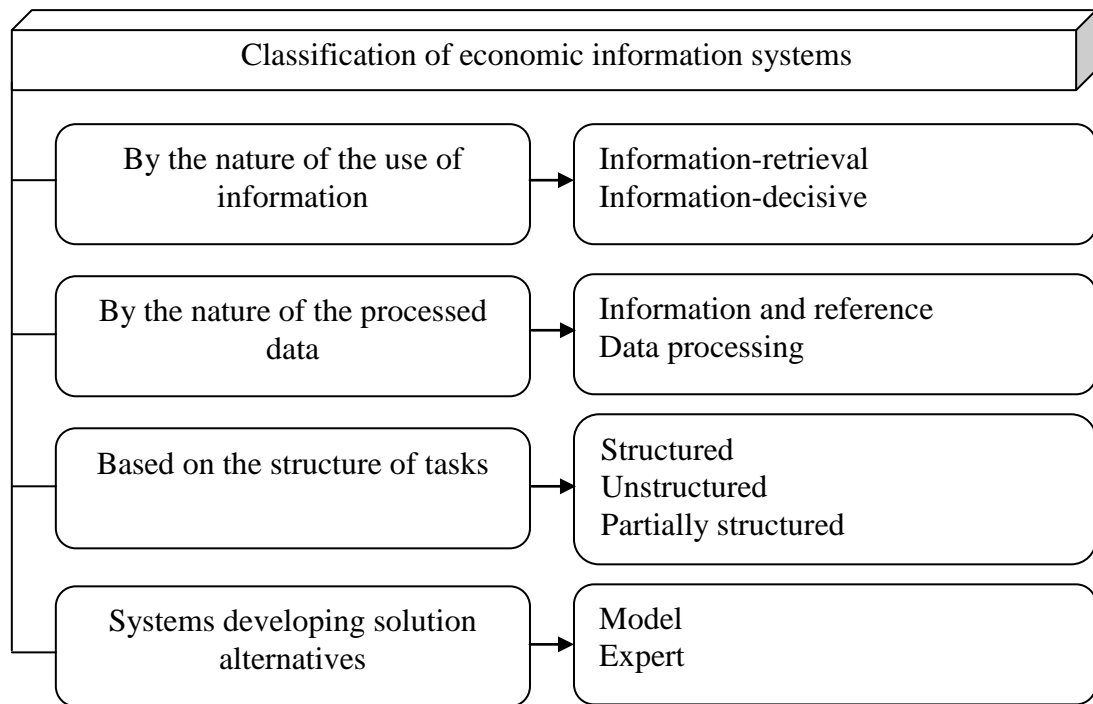

Figure 1 – Classification of economic information systems

Source: authors' creation based on [1-3]

The widespread use of computer technology makes it possible to increase the efficiency of decision-making at an enterprise. Thus, the paper presents the main features of the classification of economic information systems.

References

1. Shmatkovska T. Modern Information Technologies in the System of Financial and Economic Security of the Enterprise. *Економічний часопис Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки*. 2017. № 4. С. 110-114.
2. Pylypenko A., Popov O. Development of information consolidation system in the reflective management of large-scale economic and production systems. *Восточно-Европейский журнал передовых технологий*. 2017. № 4(3). С. 56-65.
3. Sharko M., Burenko J., Gusarina N. Modeling of management of the information potential of complex economic systems under conditions of risk. *Technology audit and production reserves*. 2017. № 2(4). С. 14-19.

Kolupaieva I.V.

*Doctor of Economic Sciences, Professor,
Professor of Economic Cybernetics and
Economic Security Management Department,
Kharkiv National University of Radio Electronics*

Shaposhnyk B.V.

*PhD student,
Kharkiv National University of Radio Electronics*

THEORETICAL ASPECTS OF RISK ASSESSMENT IN THE SYSTEM OF ECONOMIC SECURITY OF ECONOMIC ENTITIES

Over the past few decades, we have seen that very rapid technological change, increasing the scale of industrial complexes, increasing systemic integration, market competition and other factors increase social risk [1]. As a result, risk assessment is becoming increasingly significant to mitigate the consequences of accidents, increase safety and improve economic performance. For the successful operation of business entities, it is important to analyze the possible risks. Based on the information obtained, it is possible to predict disasters and take measures in advance to minimize threats.

Risk assessment consists of an objective risk assessment, which clearly takes into account and presents assumptions and uncertainties. An objective risk assessment includes determining the risk (what can happen and why), the potential consequences, the probability of occurrence, tolerance or acceptability of the risk, as well as ways to mitigate or reduce the probability of risk [2]. It also includes documentation of the risk assessment and its findings, implementation of mitigation techniques and revision of the assessment (or risk management plan), as well as updates when necessary [1].

Scientist investigates that the risks can be considered acceptable. It means that risk is «understood and allowed because the cost or complexity of implementing an effective response to the associated vulnerability exceeds the expected losses» [3]. The process of risk assessment can be informal at the individual level, so it is the management of economic and domestic risks [4]. It can be also a very complex process at the strategic corporate level, due to the large amount of information. In both cases, however, the ability to anticipate future events and create effective strategies to mitigate them.

At the individual level, it may take a simple process to identify goals and risks, weigh their importance, and make plans. At the strategic organizational level, a more detailed policy is needed, which defines acceptable levels of risk, procedures to be followed in the organization, priorities and allocation of resources [5]. At the systematic level, the project management creates a project to assess the level of risk using existing experience as part of the planning and installation process to ensure that the necessary actions are taken to manage the assessed risk.

At a dynamic level, personnel must to solve unforeseen problems in real time. Tactical decisions at this level should be reviewed after the operation to provide feedback on the effectiveness of both the planned procedures and the decisions made in response to the emergency.

The first step in risk assessment is to establish the context. This limits the range of treats to be considered [5]. Therefore, it is necessary to prepare in advance for risk assessment and develop hypotheses at the stage of conceptual discussion. Only after considering all possible development scenarios, manager can make the optimal decision to maximize the benefits.

Risk assessment methods may differ in different areas. It all depends on the overall financial decisions or the assessment of more global risks: for the environment, the environment or the health of the population. However, at any level of assessment, the overall concept of risk remains the same. Therefore, it is necessary

to analyze in detail all possible variants of occurrence of dangers, on the basis of the indicators influencing result of activity. Risk assessment will help prepare for possible crises and come out with minimal losses. Nowadays in terms of constantly changing economic conditions and high competition, it is necessary to constantly develop and improve their methods of doing business. To obtain the desired results, it is necessary to skillfully operate all the factors that may affect the results of activities. In order to prevent crisis situations in time, it is necessary to correctly predict and anticipate possible scenarios and their impact on economic security.

References

1. Коваленко В. В. Фінансові ризики та шляхи їх мінімізації (правовий аспект. Київ: Знання, 2011. 319 с.
2. Пікус Р. В. Управління фінансовими ризиками: навч. посіб. Київ: Знання, 2011. 598 с.
3. Користін О. Є. Економічна безпека. Київ: Центр учбової літератури, 2010. 368 с.
4. Донець Л. І. Економічні ризики та методи їх вимірювання: навч. посібник. Київ: Центр навчальної літератури. 2006. 312 с.
5. Глущевський В. В. Методологічні основи концепції управління ризиками підприємницької діяльності. Київ: Фінанси України. 2009. № 10. С. 57-72.

Kolupaieva I.V.,

*Doctor of Economic Sciences, Professor,
Professor of the Department of Economic Cybernetics
and Management of Economic Security,
Kharkiv National University of Radio Electronics*

Tkachenko A.G.,

*PhD student,
Kharkiv National University of Radio Electronics*

MECHANISM OF INNOVATIVE DEVELOPMENT OF THE ENTERPRISE: ECONOMIC ESSENCE AND ELEMENTS

Global economic trends demonstrate an objective need to ensure the innovative development of the enterprise as a prerequisite for its survival in an international competitive environment. For domestic enterprises to ensure innovative development is, in fact, the only one a prerequisite for their survival and potential access to world markets. In this context, it is not just about technological or product innovations, but also management, marketing and organizational innovations. This type of innovation can be not only an effective prerequisite for sustainable development, but also a catalyst to increase all components innovation potential, which in the future will provide a comprehensive innovative development of the enterprise.

Theoretical and methodological aspects of the functioning of the mechanism of innovative development of the enterprise were considered in the works of many scientists, among them are: V. R. Voloshchuk [1], O. Yu. Dotsenko [2], S. M. Ilyashenko, O. A. Bilovodskaya [3], A. V. Tolstova, Kh. V. Ognenna [4], T. V. Polozova [5] and others. However, the analysis shows the ambiguity of approaches to determining the essence and elements of the mechanism of innovative development of the enterprise, which necessitates further scientific research.

The purpose of the study is to determine the economic essence of the mechanism of innovative development of the enterprise as well as elements. To

achieve this goal, the following basic definitions were analyzed: «mechanism», «development», «innovative development», «innovative development of the industrial enterprise».

The mechanism of innovative development is considered as a mechanism interconnection and interaction of functions, process and supporting subsystems, aimed at its most effective implementation, and include a set of elements of the external and internal environment on different stages of the innovation process.

The complex innovative mechanism of enterprise development should include the following elements and tools: organization of innovative activity; development and implementation of innovations; financing and stimulation of innovative activity; technological transfer; intellectual property [4].

Further direction of research involves determining the structure of the mechanism of innovative development of the enterprise, as well as the disclosure of the peculiarities of the interaction of its elements.

References

1. Волощук В. Р. Механізми активізації інноваційного розвитку. *Інноваційна економіка*. 2019. № 7-8 [81]. С. 27-33.
2. Доценко О. Ю. Механізм інноваційного розвитку регіону. *Економічний вісник Національного гірничого університету*. 2012. № 3. С. 31-40.
3. Ілляшенко С. М., Біловодська О. А. Управління інноваційним розвитком промислових підприємств: монографія. Суми: Університетська книга, 2010. 281 с.
4. Толстова А. В., Огненна Х. В. Теоретичні аспекти формування механізму інноваційного розвитку промислового підприємства. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Економіка і менеджмент*. 2016. Вип. 21. С. 106-110.
5. Полозова Т. В. Формування інноваційно-інвестиційного механізму забезпечення конкурентоспроможності підприємства: монографія. Херсон: Видавничий дім «Гельветика», 2017. 592 с.

Ovsiuchenko Y.V.,
*PhD., Associate Professor of Department of Economic Cybernetics
and Management of Economic Security,
Kharkiv National University of Radio Electronics*

Boichenko M.Y.,
*Student,
Kharkiv National University of Radio Electronics*

SYSTEMATIZATION OF THE CREATIVE PROCESS IN MANAGEMENT

At this stage, the highly dynamic and strictly undocumented process of creating creative ideas is faced with the need to systematize them. The success of products on the market largely depends on the correct systematization.

According to P.A. Cowen, all innovations can be roughly divided into incremental (being improved a little) and radical (technological breakthroughs). He believes that systematic approaches using design models can only be successful in cases with incremental innovations, since the degree of uncertainty in technological processes and the business environment is relatively low. If even in one of the parameters the degree of uncertainty is high, then more flexible approaches with step-by-step division of procedures and parallel execution of actions are needed.

Successful radical innovations often use hastily made or virtual prototypes, even at a later stage, as this allows for better visualization and perception of the product concept.

Design thinking is considered one of the most human-centered problem solving methodologies, which allows you to look at your product / service through the eyes of the user, thereby avoiding false ideas, rethinking the problem and finding original alternatives.

In Search of the «Big Unknown» Design Thinking organizes the chaos of the creative process from idea to profit, decomposing it into steps. Although this is a creative mechanism, there are three pillars of design thinking to keep in mind:

- customer focus (we create a product that the consumer really needs);
- experiment (only on its results we draw conclusions and move on);
- business component (choose the path that will bring profit).

Design thinking is ideal for an early stage startup, when there is a rough understanding of the product, but there is no idea about the client's expectations from it. Unlike CustDev, where an idea or prototype is tested mainly on an already studied target audience, design thinking is ready for the fact that you are unfamiliar with the future consumer and in the process you will repeatedly refine your theories and modernize the prototype.

The task of the top manager is to instill confidence in employees so that they are not afraid of their fantasies. The success of the application of design thinking is directly related to building the thought process. The secret is that one analyst, which most of us are well trained in, is not enough - you have to give free rein to your imagination and learn to play associations.

Thus, the task of the firm's management is to launch two types of thinking: first, divergent, so that the internal censor does not stall the creative process of coming up with ideas; and then, when there are enough solutions, convergent thinking can be used to streamline the creative chaos and choose the best options. This is important to learn because most of the techniques associated with brainstorming are based solely on the dominant position of divergent thinking.

References

1. Williams, Monci Jo (May 23, 1988). Brash New Mogul on Wall Street. Fortune (magazine). URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Peter_A._Cohen.
2. Yedilkhan D., Uskenbayeva R.K., Kurmangaliyeva B.K. Situational Management for Process Implementation of Working Operations of the Business.Process SICE Annual Conference 2015. Hangzhou, China, 2015. P. 391-397.

Peresada O.V.,

*senior lecturer of Department of Economic
Cybernetics and Management of Economic Security,
Kharkiv National University of Radio Electronics*

SHADOW COMPONENT OF ECONOMIC ACTIVITY: CONTENTS AND BASIC CONCEPTS

Now there is no universal common definition of «shadow economy». It is obvious that both domestic and foreign scientists do not have a single opinion on the essence of the shadow economy. The problem is not only in the interpretation, but also in the use of terms, of which there are more than thirty. The English-speaking world prefers to use the term «black» economy or «hidden». North American researchers mostly use the terms «underground», «hidden» and «shadow» economy. The concept of «black» economy is actively used by Danish, French, German and Italian scientists, but the term «secret» prevails in France, «shadow» - in Germany, «hidden» - in Italy.

«Shadow» economy in any of its interpretations is an economic activity that takes place informally, out of control of the state. Therefore, we apply the interpretation that the shadow economy is an economic activity that develops outside the state accounting and control, and therefore is not reflected in official statistics. «Shadow» enterprises do not redistribute their own revenues to budgets and state trust funds, they do not pay taxes, increasing their own profits.

Shadow economic activity has long gone beyond and parasitized in all areas of human life: from the economy of households to large enterprises, affecting the activities of the state and changing the level and way of life of the population.

All this allows us to conclude that the shadow economy should be considered as a special segment with the following system properties:

- generality;

- integrity;
- connection with the external environment, which is manifested in the process of interaction with it through close intertwining with the official economy with the help of legal economic structures, as well as with the institutions of the state and society;
- ability to self-organization and continuous development, organic inclusion in world economic relations (through, for example, the widespread use of offshore companies by organized entities operating in the shadow economy) [1].

The shadow economy as a set of unaccounted for and illegal economic activities includes three independent segments:

Hidden economy – defines legally permissible actions that are not officially taken into account or reduced by their subjects in order to evade taxes, as well as the implementation of various administrative requirements or deductions of social contributions.

Illegal economy – a legally prohibited economic activity related to the production and sale of prohibited goods and services. These are all activities of professional criminals, which are completely excluded from normal economic life, because they are considered incompatible with it, destroy it.

The informal economy is a legal type of economic activity that is not prohibited by law, in the framework of which the production of goods and services that are not fixed by official statistics and the concealment of this activity from taxes take place. It is possible in almost all sectors of the economy.

The main reasons for the total shadowing of Ukraine's economy. Imperfection of the judicial and law enforcement system, lack of a clear one state program to combat organized crime, including in the economic sphere, low public confidence in the judiciary and law enforcement agencies.

Interest of some representatives of the state apparatus in existence shadow economy and in obtaining shadow income.

Inefficient administration of taxes confirming the rating evaluation of this area.

This is also facilitated by the large and unfair tax burden, increasing the share of unprofitable enterprises, low level of payment discipline, instability and imperfection of tax legislation, ignorance of this legislation, legal insecurity of taxpayers. Another important reason is the lack of effective penalties for non-compliance with tax laws, which creates additional incentives to minimize and evade taxes.

Socio-economic crisis, irregular work of a large number enterprises, delays in wages, rising unemployment, lack of social protection. Interstate integration of the shadow sector of the economy and entities shadow economic activities [2].

Thus, the shadow economy is a phenomenon that is simply impossible to eliminate altogether, but its size can be minimized. This situation of the national economy slows down the socio-economic development of the country, which is manifested in rising unemployment, inflation, failure to receive tax revenues from the state budget, reducing real GDP, and most importantly – reducing welfare of the population. The shadow economy has a negative impact on the state economic security of the country.

Therefore, the issue of organizing and improving the security of Ukraine is a holistic problem, so it should be about the security of the country as a whole, the security of individual regions and certain social groups. Since in real political, economic and social situations it is impossible to completely overcome the shadow economy, it is necessary to be focused on limiting this crime to its level in developed countries.

References

1. Matthew H. Fleming, John K Roman, Graham Farrell The Shadow Economy. *Journal of International Affairs*. 2000. № 53(2). pp. 387-409.
2. Kubaichenko A. Classification of Forms of Shadow Economic Activity from the Viewpoint of Ensuring Economic Security. *Baltic Journal of Economic Studies*. 2018. Vol. 4. No. 1. pp. 242-247.

Polozova T.V.,

*Doctor of Economic Sciences, Professor,
Head of Department of Economic Cybernetics and
Management of Economic Security,
Kharkiv National University of Radio Electronics*

Alzoubi Laith Abdel Karim Mohammad,

*PhD student,
Kharkiv National University of Radio Electronics*

FACTORS INFLUENCING THE INNOVATION AND INVESTMENT ACTIVITIES OF THE ENTERPRISE

In instability conditions of business environment, characterized by increased risk at investment, low awareness of the market situation, its unpredictability and significant impact on market of political conditions in Ukraine, the problem of competent placement investment resources as well as effective management of investment activities are relevant. Because an investment is an important means of maintaining and developing of business activities.

Innovation and investment activity of enterprises is one of the most important elements of ensuring their competitiveness in the national and international markets. Investments that are aimed at innovation are a tool to ensure the efficiency of enterprises in a competitive business environment. Many scientists devoted their works to the study of the content and basic definitions in the context of innovation and investment activity of the enterprise, among them are: T. S. Zadnipyryanna [1], M. N. Ivanov [2], V. V. Nemchenko, V. V. Zelenyak [3], O. V. Ryzhko [4], V. I. Chobitok [5] and others. However, the diversity of views of the authors to determine the content of basic concepts in this field necessitates further scientific research within the subject area.

Scientist M. N. Ivanov determines that innovation and investment activity is a systemic process that reflects the comprehensive provision of interaction between production, innovation and investment at the regional level through the integration of links «from down», «from enterprises and from top», «from the center», in order to achieve the socio-economic effect of the region [2].

The author T. S. Zadnipyryanna defines the innovation and investment activities of the enterprise as a complex dynamic stochastic system, consisting of different in nature processes and includes: innovation process; processes of organizational and economic, investment and socio-cultural support of innovations [1].

According to V. V. Nemchenko and V. V. Zelenyak, a skillful combination of innovation with the effective use of attracted investments ensures the competitiveness of the company's products in the market of goods and services [3]. The implementation of innovation and investment activities of industrial enterprises is influenced by many factors, which can be divided into external (exogenous) and internal (endogenous).

Exogenous factors include institutional and market environment; socio-economic potential; production and technical potential; scientific and technological potential; natural environment; state innovation and investment policy.

Endogenous factors include organizational and managerial potential; innovation potential; financial and economic potential; innovation and investment policy of the enterprise.

Factors of different levels determine the action of each other. The intensification of innovation and investment activities and the search for ways to improve its financial support will contribute to the economic development of enterprises and strengthen their production potential.

Thus, the investment attractiveness of each individual enterprise forms the attractiveness of the industry and the region, and they, accordingly, determine the investment climate in the country. It can be argued that investment attractiveness is a

key factor in ensuring an effective investment process at all levels. On the other hand, effective investment activity contributes to the growth of investment attractiveness

References

1. Задніпрянна Т. С. Управління інноваційно-інвестиційною діяльністю підприємства. *Економічний вісник Донбасу*. 2011. № 1 (23). С. 203-205.
2. Іванов М. Н. Підвищення ефективності функціонування регіональних економічних систем на основі активізації інноваційно-інвестиційної діяльності. *Схід: Спецвипуск*. 2011. № 1 (108). С. 79-82.
3. Немченко В. В. Ризики інноваційно-інвестиційної діяльності підприємства. *Економіка харчової промисловості*. 2015. Т. 7, Вип. 4. С. 73-79.
4. Рижко О. В. Фактори впливу на розвиток інноваційно-інвестиційної діяльності суб'єктів малого бізнесу. *Вісник Черкаського університету. Серія : Економічні науки*. 2017. № 4(2). С. 73-79.
5. Чобіток В. І. Формування системи оцінки інноваційно-інвестиційної діяльності промислових підприємств. *Соціальна економіка*. 2017. № 1. С. 135-139.

Polozova T.V.,

*Doctor of Economic Sciences, Professor,
Head of Department of Economic Cybernetics and
Management of Economic Security,
Kharkiv National University of Radio Electronics*

Kravchenko M.V.,

*Student,
Kharkiv National University of Radio Electronics*

STAGES OF FORMATION OF THE INVESTMENT STRATEGY OF THE ENTERPRISE

At the present stage, the role of strategic planning significantly increases in the overall management system of the enterprise and extends to all activities, including investment. Thus, formation of strategy demands the complex approach. The issues of determination of the algorithm and the main stages of development the investment strategy of the enterprise become especially relevant.

Many scientists have devoted their works to the issues of theoretical and practical aspects of the formation of investment strategy of the enterpris, among them are: M. Zabedyuk [1], L. Geley, J. Tymchyshyn-chemerys, S. Pylypenko [2], Zh. T. Chernousova [3], O. Sorochak, S. Kvak [4]. However, there is no uniqueness view to solve this task, which is needed further investigation.

The purpose of the research is to determine the main stages of formation of the investment strategy of the enterprise.

Investment strategy is the formation of a system of long-term goals of investment activities of the enterprise, selection and justification of the most effective ways to achieve them.

The process of formation the investment strategy of the enterprise contains the stages which are shown in fig. 1.

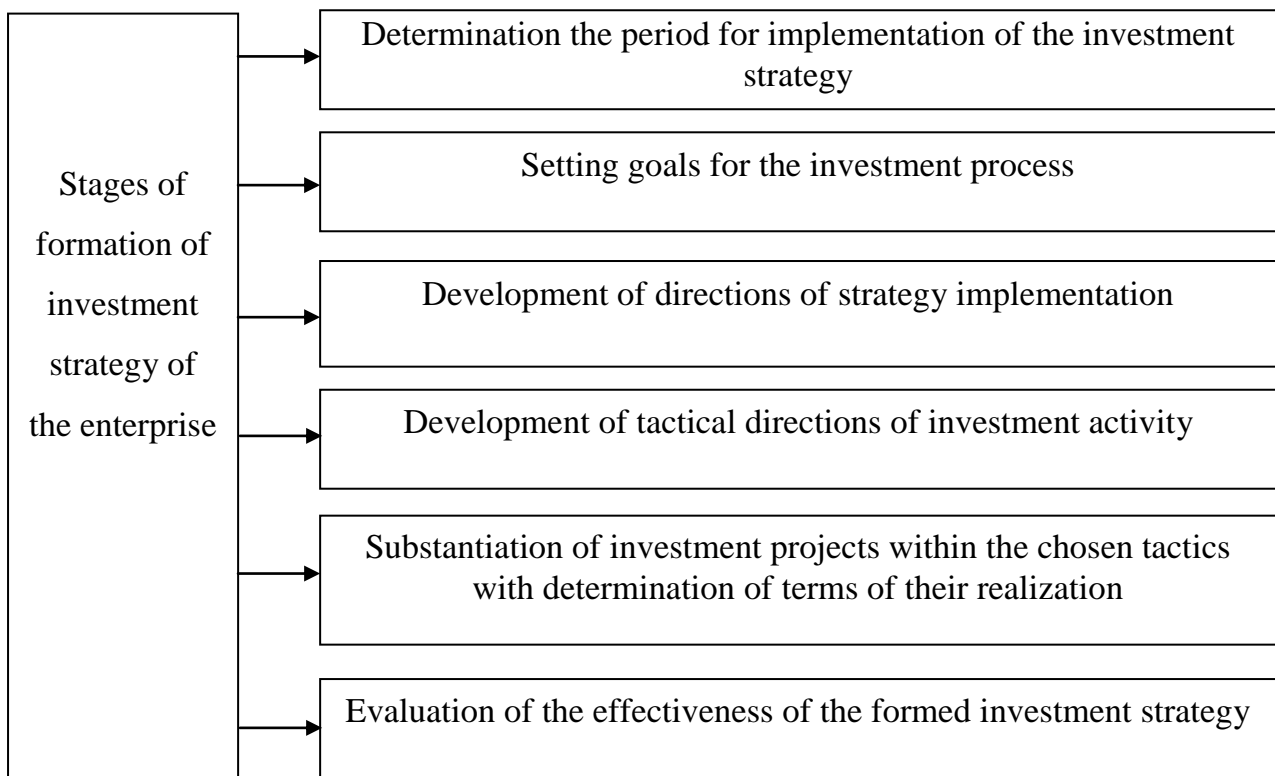

Figure 1 – Stages of formation of investment strategy of the enterprise

Source: authors' creation based on [1-4]

A well-formed investment strategy allows the company to take into account the risk factor as much as possible during the decision-making and to protect itself from significant losses associated with economic activity.

The principles of formation the investment strategy of the enterprise include:

- integrity, relevance, timeliness, reality, flexibility, feasibility, logic, clarity, consistency, synergy, justified and acceptable risk;
- subordination to the general strategy of the enterprise;
- priority of comparative and competitive advantages, adaptability to the environment;
- balance of directions of investments and investment resources, their coherence in time and space;
- availability of alternatives.

Formulating the investment strategy of the enterprise it is necessary to take into account the influence of external and internal factors, their possible fluctuations or drastic changes.

The main tasks of formation the investment strategy of the enterprise can include: setting strategic goals of investment activities, determination of priority areas and appropriate forms on the basis of strategic investment analysis; selection, evaluation and ranking of acceptable investment projects; optimization of the structure of investment resources and their distribution; monitoring and adjustment depending on changes of influencing factors.

Thus, the investment strategy of the enterprise can be considered as a dynamic model of enterprise behavior in the field of its investment activities, which is developed for the long-term period and can combine operations with financial instruments, implementation of real investment projects, investment resources, improving investment management and relationships between them.

References

1. Zabedyuk M. Investment strategy of the enterprise: stages of formation and types. *Економічний форум*. 2018. № 2. С. 214-219.

2. Geley L., Tymchyshyn-chemerys J., Pylypenko S. The investment's strategy management formation of the services sector enterprises. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*. 2018. № 2. С. 7-10.

3. Chernousova Zh. T. Modeling an effective strategy of advertising investments of firm in the competitive market. *Економічний вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут»*. 2018. № 15. С. 512-519.

4. Sorochak O., Kvak S. The Model for Selection of Innovation and Investment Strategy of Machine-Building Enterprises: Practical Aspect. *Marketing and management of innovations*. 2020. № 2. С. 68-84.

Polozova T.V.,

*Doctor of Economic Sciences, Professor,
Head of Department of Economic Cybernetics and
Management of Economic Security,
Kharkiv National University of Radio Electronics*

Kyslichenko A.P.,

*PhD student,
Kharkiv National University of Radio Electronics*

INNOVATIVE POTENTIAL OF THE ENTERPRISES AS BASE OF ITS DEVELOPMENT

In terms of instability of global economy, the determining factor in the field of innovative research and economic security of the enterprise is the formation its innovative potential. Economic growth based on innovative development of enterprises will provide a comprehensive solution tasks and systemic transformations in its activities. Investment in the innovative capital of the enterprise is a prerequisite for ensuring its competitiveness on national as well as on international markets.

Theoretical and methodological aspects of the innovative potential of the enterprise have been studied in the works of many authors, including: N. I. Verkhoglyadova, I. O. Kashirnikova [1], L. M. Gaevskaya [2], I. Yu. Epifanova, D. O. Gladka [3], I. P. Sidorchuk [4], I. G. Yanenkova, N. P. Babkova-Pilipenko [5] and others. However, at the present stage there is no single approach to determining the innovative potential of the enterprise, which necessitates further scientific research.

Explored the essence of innovative potential, scientists N. I. Verkhoglyadov and I. O. Kashirnikov proposed the definition of innovation potential as an organic combination of resources (informational, financial, tangible and intangible) with the capabilities of the enterprise, as well as the ability and willingness to use them under

the influence of internal and external factors through the implementation of a system of coordinated actions for the development and implementation of innovations in order to achieve innovative goals of the enterprise [1]. The authors also summarized the approaches to its definition into the following groups:

- as a set of different types of resources that can be used for innovation; as the ability (ability) of the enterprise to develop and implement innovations;
- as the degree of readiness to carry out innovative activities and achieve innovative goals;
- as a set of opportunities in the innovative activities of the enterprise; as a system of actions, measures to develop the development and implementation of innovations;
- an integrated approach to determining the innovative potential of the enterprise [1].

The author L. M. Gaevska [2, p. 192] determines that the innovation potential is a complex characteristic of the company's ability to innovate and the strategic ability of the company to realize the untapped potential of innovation resources.

Researchers I. Yu. Epifanov and D. O. Gladko identify the main approaches to defining the concept of innovative potential of the enterprise [3]: in terms of available resources; in terms of resource use.

The components of innovation potential, according to I. Yu. Epifanova and D. O. Gladka are: market, erudition, employees, technical and technological component, information and reference, interaction, research [3]. Scientist I. P. Sidorchuk proposes to interpret the innovative potential of the enterprise as «an integrated set of interconnected in certain socio-economic forms of resources, which characterizes the ability (ability) of the enterprise under external and internal factors to create and effectively implement innovations to achieve innovative strategic changes, increasing the economic efficiency and competitiveness of the enterprise» [4].

The authors I. G. Yanenkova and N. P. Babkova-Pylypenko [5] interpret the innovative potential of the enterprise as an organic combination of available and potential resources, opportunities and abilities that ensure its innovative development.

Thus, the innovation potential is the engine of effective movement and development of the enterprise in a changing business environment as well as a tool to ensure competitiveness in the market. Based on the analysis, the innovation potential of the enterprise is proposed to mean a set of interconnected resources, interaction and use of which provide the opportunity to effectively implement innovations, progressive development, efficiency and competitiveness of the enterprise under external and internal factors.

References

1. Верхоглядова Н. І., Каширнікова І. О. Методичний підхід до визначення інноваційного потенціалу підприємства. *Ефективна економіка*. 2013. № 11. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2013_11_13 (дата звернення 14.02.2020).

2. Гаєвська Л. М. Інноваційний потенціал підприємства та його оцінка. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2017. № 5. С. 192-196.

3. Єпіфанова І. Ю., Гладка Д. О. Інноваційний потенціал підприємства: сутність, складові та фактори впливу. *Економіка і суспільство*. 2018. № 14. С. 354-360.

4. Сидорчук І. П. Сутність, структура та особливості оцінювання інноваційного потенціалу промислового підприємства. *Економіка і регіон*. 2014. № 2. С. 97-101.

5. Яненкова І. Г., Бабкова-Пилипенко Н. П. Інноваційний потенціал підприємства: складові та фактори впливу. *Науковий погляд*. 2015. URL: <https://naukajournal.org/index.php/naukajournal/article/view/465/643> (дата звернення 14.09.2021).

Polozova T.V.,

*Doctor of Economic Sciences, Professor,
Head of Department of Economic Cybernetics and
Management of Economic Security,
Kharkiv National University of Radio Electronics*

Kutsenko Yu.A.,

*PhD student,
Kharkiv National University of Radio Electronics*

PECULIARITIES OF THE ADAPTATION MECHANISM OF ENTERPRISES TO THE CHALLENGES OF THE EXTERNAL ENVIRONMENT

Conditions of instability and uncertainty, constant influence of the external environment and competition require the company to create a system of counteraction to destabilizing factors, which would ensure an effective state of functioning that can withstand not only the danger of destruction of its organizational structure and status, but also obstacles to the goal enterprises, i.e. achieving economic security.

The process of making managerial decisions at domestic enterprises is significantly complicated in the current conditions of the country's transformational economy. This is due to the high level of uncertainty and instability of the business environment in which businesses operate and interact. The relevance of the chosen topic is due to the current state of the transformational economy of Ukraine and the need to form a mechanism for adaptation of industrial enterprises to environmental conditions.

Problems of formation of the mechanism of adaptation of the enterprises to changes of external environment are explored by many scientists, among them are: R. B. Godunko [1], R. V. Grinchenko [2], O. O. Gusarov, Yu. E. Dudneva, T. S. Obidenova [3], V. O. Shashko [4], G. V. Yefimova, O. V. Pashchenko [5] and others.

Scientists O. O. Gusarov, Y. E. Dudneva and T. S. Obidenova determine that the mechanism of adaptation should correspond to the management system of the enterprise, be economical and provide the necessary feedback. In the process of functioning of this mechanism the tasks of forecasting and planning, organization, coordination, motivation, control, accounting and analysis of the results of adaptation processes are solved [3].

According to the view of V.O. Shashko, the adaptation of industrial enterprises to the conditions of the economic environment is «a multilevel, dynamic process that has its own structure, sequence and features associated with a certain restructuring of the management model and operation of the enterprise in the new conditions with possible redistribution of functions system, adjusting the goals, objectives, algorithm and intensity of their interaction». And the author determines the mechanism of adaptation of the enterprise as «a set of specific forms and methods of conscious influence on the process of bringing the model of production and economic activity of the enterprise to the requirements of the external environment» [4].

Adaptation is a complex process that begins with a comprehensive diagnosis and can end with the reorganization of the structure. For many companies, adaptation is not only a way out of the financial crisis, but also the goal of ensuring economic security by improving the efficiency of resource use, ensuring harmony of interests with the environment, maintaining market positions. According to the system approach, in the general case, the term «adaptation» can appear in three aspects: adaptation as a property of the system to adapt to possible changes in functioning; adaptation as the process of adaptation of the adaptive system; adaptation as a method based on the accumulation and processing of information and adapted to achieve some optimization criteria.

The study of scientific works allows to identify three main approaches to determining the essence of adaptation: target; system; and process. The introduction of an adaptation mechanism in the process of functioning of a business entity requires its proper formation. Properly formed mechanism will give the company the

opportunity to ensure and to systematize the implementation in practice during the conduct of business activities of the enterprise adaptive management as a component of management under the existing conditions of operation in general. The mechanism of adaptation is a holistic, independent system of means, principles, tools, methods and models of effective enterprise management, which coordinate the processes of the relationship between the business entity and the external transformation environment.

Thus, relationships between enterprise and the external environment have many dimensions and manifestations, each of which is not the result, but one of the variables of the adaptation process. Properly organized process of adaptation at the enterprise requires the introduction and formation of a certain mechanism of adaptation. It will ensure the implementation of a comprehensive approach to the application of the mechanism in enterprises, which will increase the efficiency of economic activity.

References

1. Годунько Р. Б. Стратегія як комплексний механізм адаптації підприємств до змін зовнішнього середовища. *Вісник Львівського торговельно-економічного університету. Економічні науки*. 2019. Вип. 57. С. 53-58.
2. Грінченко Р. В. Методи та інструменти формування механізму адаптації підприємства до змін. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Сер.: Економічні науки*. 2019. Вип. 34. С. 53-58.
3. Гусаров О. О., Дуднева Ю. Е., Обиденнова Т. С. Взаємозв'язок складників механізму адаптації в системах управління підприємствами. *Науковий погляд: економіка та управління*. 2019. № 1. С. 95-100.
4. Шашко В. О. Складові механізму адаптації промислових підприємств до умов транзитивної економіки. *Інфраструктура ринку*. 2019. Вип. 34. С. 228-234.
5. Єфімова Г. В., Пащенко О. В. Адаптація організаційно-управлінської системи підприємства до змін у ринковому середовищі. *Бізнес Інформ*. 2019. № 1. С. 403-408.

Polozova T.V.,

*Doctor of Economic Sciences, Professor,
Head of Department of Economic Cybernetics and
Management of Economic Security,
Kharkiv National University of Radio Electronics*

Mokhammed Rabeakh,

*PhD student,
Kharkiv National University of Radio Electronics*

FINANCIAL POTENTIAL OF THE ENTERPRISE: THEORETICAL ASPECTS

The problem of determining the resource capabilities of enterprises in modern economic conditions is one of the priorities of their effective operation and development. Financial resources, which are the main element of the financial potential of the enterprise, play a crucial role in ensuring its innovation and investment activities and economic activity in a competitive environment.

Theoretical and methodological aspects of the financial potential of the enterprise, its essence, structure and features of functioning have been studied by many scientists, including: B. Ya. Blaschak [1], O. O. Goroshanska, L. M. Makki [2], O. M. Grabchuk [3], O. M. Dzyubenko [4], T. V. Polozova [5], L. A. Kostyrko, O. O. Sereda [6] and others. However, today we can note the lack of a unified approach to the interpretation of the financial potential of the enterprise, which necessitates further research.

The author B. Ya. Blaschak, analyzing this issue, identifies two main approaches to defining the concept of «financial potential» [1]: resource and effective. The author proposes to consider the financial potential as an objective part of the structure of the potential of the enterprise to understand its importance and highlight aspects of functioning as a component of the system [1].

B.Ya. Blaschak notes that the potential is a basic element of the enterprise, which unites the goals, driving forces and sources of its development. According to the author view, the content of the financial potential of the enterprise is determined by the following characteristics [1]:

- potential is a dynamic characteristic and is manifested only in the process of its use; - the use of potential must be accompanied by its growth;
- the processes of use and capacity building are continuous and complementary.

O. O. Goroshanskaya and L. M. Mackie identify the following approaches to determining the financial potential of the enterprise [2]:

- as a set of financial resources;
- as a set of capabilities of the enterprise;
- as a set of financial resources and capabilities of the enterprise.

The authors suggest the financial potential of the enterprise to mean «a set of opportunities to accumulate sufficient to cover future financial needs of financial resources, the effective formation, distribution and use of which will increase productivity, strengthen financial security of the enterprise» [2]. According to the view of O. M. Grabchuk, the financial potential can be considered through the prism of a synergetic approach. The author notes that as a synergetic system, financial potential has the properties of self-organization, self-reflection, heteroarchy, emergence, openness, multilevelness, relativism, a combination of dissipation and entropy in development [3].

Examining the definition of «financial potential of the enterprise», O. M. Dzyubenko systematized approaches to the essence of this category in the following areas: «set of financial resources of the enterprise, sources of financing of economic activity, opportunities for economic development characteristics of the efficiency of the enterprise» [4].

Thus, the financial potential of the enterprise can be interpreted as a synthesis of resource and production potentials involved in its economic activities. Financial

potential is the basic strategic direction of enterprise development, according to which the mechanism of transformation of resource and production potentials into financial results of enterprise activity is formed. The functioning of such a mechanism will increase the efficiency of management decisions.

References

1. Блащак Б. Я. Фінансовий потенціал у структурі потенціалу підприємства. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія : Економіка і управління*. 2019. Т. 30(69). № 3. С.74-78.

2. Горошанська О. О., Маккі Л. М. Фінансовий потенціал підприємства: теоретичний аспект. *Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг*. 2018. Вип. 1. С. 7-16.

3. Грабчук О. М. Фінансовий потенціал: природа та властивості з точки зору синергетичного підходу. *Бізнес Інформ*. 2018. № 3. С. 280-284.

4. Дзюбенко О. М. Підходи до дефініції поняття «фінансовий потенціал» як об'єкту економічного аналізу. *Вісник Житомирського державного технологічного університету. Серія: Економічні науки*. 2017. № 4. С. 18-24.

5. Полозова Т. В. Теоретичні аспекти оцінки потенціалу інноваційно-інвестиційного розвитку підприємства. *Вісник Одеського національного університету. Економіка*. 2015. Т.20. Випуск 2/1. С. 109-111.

6. Костирко Л. А., Серода О. О. Фінансовий потенціал як об'єкт фінансового регулювання розвитку суб'єктів господарювання. *Вісник соціально-економічних досліджень*. 2019. № 1. С. 149-157.

Polozova T.V.,

*Doctor of Economic Sciences, Professor,
Head of Department of Economic Cybernetics and
Management of Economic Security,
Kharkiv National University of Radio Electronics*

Obeid Lara Hodor,

*PhD student,
Kharkiv National University of Radio Electronics*

EVALUATION OF ECONOMIC EFFICIENCY OF ENTERPRISE ACTIVITY: THEORETICAL ASPECTS

An important strategic task at the stage of development of any enterprise is to achieve the level of its economic efficiency as the basis of its competitiveness on modern market. The effective influence on the result is determined by various external and internal factors that depend on the species activities of the enterprise and the field in which it conducts.

Assessment of the effectiveness of the enterprise is necessary for the management and owners of the enterprise, investors, partners, creditors, government agencies. The search for criteria that most adequately reflect the efficiency of the enterprise under the influence of external and internal factors is an urgent and important task in the economy.

Theoretical and methodological aspects of assessing the economic efficiency of enterprises were considered in the works of many scientists, among them are: O. Androsova [1], T. I. Batrakova [2], V. G. Onokalo [3], I. P. Otenko [4], L. V. Sokolova, O. E. Sokolov [5], P. A. Fisunencko, K. I. Shevchenko [6]. However, the analysis of the authors' publications requires a generalization of the directions of assessing the economic efficiency of the enterprise. The purpose of the study is to generalize the areas of assessment of economic efficiency of the enterprise.

Comparing the concepts of «effect» and «efficiency», it should be noted that the effect is the result, and efficiency is the ratio of the result to the resources used to achieve it.

Ensuring the principle of complexity, the assessment of economic efficiency of the enterprise should be carried out in the following main areas [5, 6]:

- financial, which studies, diagnoses and forecasts the financial condition of the enterprise and identifies reserves to increase its stability;

- socio-economic, which studies the relationship of social and economic processes, their impact on each other and on the economic results of economic activity;

- economic and environmental, which explores the interaction of environmental and economic processes associated with the protection and improvement of the environment and the cost of the environment;

- marketing, which is used to study the external environment of the enterprise, the formation of pricing policy, development of tactics and strategies of marketing activities;

- logistics, which coordinates the functional areas of the enterprise, such as logistics, production, sales, trade flows, which cover suppliers of raw materials, the enterprise and consumers.

At the level of individual enterprises in different sectors of the economy, as a rule, use different groups of indicators of economic efficiency, which assess the economic efficiency of the use of materials, fixed assets and working capital, investment and labor resources. Based on these data, a generalized indicator is calculated, which characterizes the economic efficiency of the enterprise as a whole.

As a result of the research, it is concluded that to assess the economic efficiency of the enterprise should use a system of indicators that characterizes the efficiency of resource use, their return; profitability indicators; indicators that reflect the market, entrepreneurial activity of the enterprise, the system of indicators of solvency and financial stability of the enterprise. The areas of assessment should

cover several aspects: financial, socio-economic, economic and environmental, marketing, logistics. An integrated approach will provide a comprehensive assessment of the enterprise, which will increase the efficiency of management decisions.

References

1. Андросова О. Показники рентабельності підприємств машинобудування як індикатори ефективності їх діяльності. *Науковий вісник Одеського національного економічного університету*. 2019. № 4. С. 13-25.

2. Батракова Т. І. Методичні підходи до оцінки ефективності управління діяльністю підприємств. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Сер.: Економічні науки*. 2015. Вип. 11(1). С. 67-71.

3. Онокало В. Г. Оцінка ефективності діяльності підприємства: теоретичні аспекти. *Вісник Одеського національного університету. Серія: Економіка*. 2019. Т. 24, Вип. 5. С. 96-100.

4. Отенко І. П. Ефективність як основне поняття та критерій діяльності підприємства. *Бізнес Інформ*. 2020. № 6. С. 190-195.

5. Соколова Л. В., Соколов О. Є. Науково-методичне забезпечення оцінювання інтегрального показника ефективності діяльності підприємств машинобудування. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Економічні науки*. 2015. Вип. 13(2). С. 74-77.

6. Фісуненко П. А., Шевченко К. І. Критерій оцінювання ефективності діяльності підприємства в забезпеченні їх економічної безпеки. *Економічний простір*. 2019. № 151. С. 185-200.

Polozova T.V.

*Doctor of Economic Sciences, Professor,
Head of Department of Economic Cybernetics and
Management of Economic Security,
Kharkiv National University of Radio Electronics*

Sheiko I.A.,

*Associated Professor, Department of Economic Cybernetics
and Management of Economic Security,
Kharkiv National University of Radioelectronics*

PERSPEVCTIVES AND CHALLENGES OF DIGITAL DEVELOPMENT IN UKRAINE

Digitalization becomes the frontier of innovations in industry and social services. All countries at global level provided actions to improve their digital development. The global economy is rapidly becoming digital. Information and Communications Technology (ICT) is no longer a specific sector but the foundation of all modern innovative economic systems. The Internet and digital technologies are transforming production process worldwide.

In Ukraine, the regulatory framework for the development of the high-tech industry is represented by the number of documents, draft orders and strategies. Ministry of Digital transformation of Ukraine prepared Strategy on integration of Ukraine into the European Union Digital Single Market («Roadmap») [3].

The «Digital Agenda 2020» [1] project defines the main goals of digitalization in Ukraine as: stimulating the economy and attracting investments; laying the foundations for the transformation of sectors of the economy into competitive and efficient («digitalization» of business); availability of digital technologies; creating new opportunities for the realization of human capital, development of innovative,

creative and «digital» industries and businesses; development and world leadership in the export of «digital» products and services.

According to experts' opinion from the initiative «Digital Agenda of Ukraine» [3], to reach a GDP of 1 trillion USD in 2030, it will take 3-4 years to actively stimulate the penetration of technology and innovation into the economy of such sectors that could potentially show significant growth, namely: mechanical engineering; military-industrial complex; transport and logistics; agricultural sector; food and processing industry; woodworking; metallurgy. Also Digital Agenda of Ukraine initiative experts pointed out, that digitalization can bring such effects for Ukrainian business [1]: growth of high-tech segments up to 20 % per year; increase of production capacity – up to 60 %; an increase in the number of orders executed on time – up to 95 %; reduction of stocks – up to 20 %; increase of efficiency of installed equipment – up to 15 %; reduction of equipment downtime – up to 22 %; savings in procurement costs – up to 30 %.

High developed traditional sectors can be a good basis for providing elements of digitalization. For Ukraine, machine building is one of the most priority and export oriented industries, where it already has world recognition. At the same time, our enterprises are critically in need of modernization and construction of modern digital models in management.

Special attention should be paid to the creation of industrial clusters with the presence of high-tech areas, such as: robotics; bioengineering; 3D printing; artificial intelligence with a focus on the world market [2].

The IT sphere in Ukraine is one of the most dynamic and promising. It has long been called the locomotive of the Ukrainian economy. In 2018 alone, IT services brought almost UAH 10 billion in taxes to the Ukrainian budget [4]. According to the Cabinet of Ministers, in 2019, information technologies accounted for 3,9% of GDP – UAH 138 billion. Ukraine has high chance to repeat the success of the domestic IT sector and become at least a regional leader in complex and high-tech engineering services as programming in the field of industrial high-tech, design (electrical,

mechanical, electronic, technological, construction, etc.); industrial automation and integrated engineering (including the commissioning of complex industrial sites), development and production of complex, small-scale or unique products. Concentrating on such areas makes the most of the existing strengths of Ukraine and preserves the engineering schools at the corporate level and the state system of technical higher education.

The development of Ukraine's digital economy is a crucial factor for the success, competitiveness of Ukrainian business on the global market, as well as for attracting investment to the country.

Ukraine's integration into the EU's digital single market is a tool to facilitate Ukraine's digitalization in line with European and international standards. Approximation of Ukrainian legislation and standards to EU legislation and standards will reduce regulatory differences between Ukraine and the EU in the digital sphere and accelerate Ukraine's digital development.

References

1. Digital Agenda of Ukraine Hi-Tech Office Ukraine, Ukrainian Institute of Future URL: <https://strategy.uifuture.org/kraina-z-rozvinutoyu-cifrovoyu-ekonomikoyu.html#6-2-13>.

2. European Commission A Digital Single Market Strategy for Europe – Analysis and Evidence. Commission Staff Working Document SWD (2015) 100. European Union. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52015SC0100&from=EN>.

3. Ministry of Digital transformation of Ukraine. Ukraine's integration into the EU's digital single market: Analytic report. URL: <https://thedigital.gov.ua/projects/yevrointegraciya>.

4. Tech Eco System Guide to Ukraine. Unit.com Company with support of Western NIS Enterprise Fund URL: https://data.unit.city/tech-guide/Tech_Ecosystem_Guide_To_Ukraine_En-1.1.pdf.

Pribylnova I.B.,

*senior lecturer of Department of Economic
Cybernetics and Management of Economic Security,
Kharkiv National University of Radio Electronics*

Muzychenko A.S.,

*Student,
Kharkiv National University of Radio Electronics*

METHODOLOGICAL APPROACHES TO ASSESSING THE VALUE OF A BUSINESS

Valuation of business – is the process of sighting the value of property of the enterprise on the date of valuation according to the method, transformed by regulations, which will lead to the practical activities of the appraiser.

The evaluation process depends on the cause, which leads to it, and the goals pursued. In this case, the same object, depending on the purpose, on one date has a different value, which will be determined by different methods.

In general, practical methods in foreign business valuation practice are represented by three main approaches, in which the company is considered from different sides of the business: the cost approach, the income approach, and the market approach [1].

The income approach is based on determining the present value of future potential income that will result from the use of the property and its possible resale. When valuing using the income approach, the main thing is the income, which determines the value of the object. The higher the income that the object of assessment brings, the greater the value of its market value. The length of the period of possible income, the degree and type of risks that may accompany this process are important.

The cost approach is mostly used to evaluate special purpose objects, as well as new construction, to determine the best and most efficient use of the object, as well as for insurance purposes. The data obtained include information on the price of land, construction specifications, data on the level of wages, cost of materials, equipment costs, income and unprofitable costs of builders in the local market, and so on. The information required depends on the specifics of the object of evaluation [2].

This approach is difficult to apply when evaluating unique and specific objects that have historical value, aesthetic characteristics, or obsolete objects.

The comparative approach is particularly effective for use in an active market for comparable properties. The accuracy of the valuation depends on the quality of the information obtained, because using this approach, the valuation entity must collect true data on recent sales of comparable items. These data include: physical characteristics, time of sale, location, terms of sale and financing. Objects that are in a competitive environment with ours are selected for comparison. Of course, there are differences between them, so it is necessary to make appropriate adjustments to the data [3].

Each of these approaches can be applied using different methods. Usually, to get a real assessment, use all three approaches, and then adjust the results to a single value of the business assessment.

References

1. Martin S. Fridson, Fernando Alvarez Financial statement analysis workbook: a practitioner's guide (wiley finance). John Wiley and Sons Ltd, 2011. 194 p.
2. Ukolova O.O. Modern methodological approaches to estimating the value of the enterprise. *Development management*. 2013. № 14. pp. 23-28.
3. Tereschenko O.O. Financial activities of economic entities: a textbook. K.: KNEU, 2013. 554 p.

Pribylnova I.B.,

*senior lecturer of Department of Economic
Cybernetics and Management of Economic Security,
Kharkiv National University of Radio Electronics*

Pribylnov A.O.,

*Student,
Kharkiv National University of Radio Electronics*

IMPACT OF DIGITALIZATION ON THE ECONOMIC SECURITY OF SMALL AND MEDIUM-SIZED ENTERPRISES

Solving the problems of ensuring economic security in the modern realities of digitalization of socio-economic processes is an important and urgent task for the national economy. Unsteady external and internal conditions, digital transformation of almost all spheres of life inevitably give rise to new threats and challenges, which requires a prompt response and improvement of ways to minimize risks.

The accumulated experience allows us to state that economic security is a key characteristic for the stable functioning and achievement of the required development indicators of both individual economic entities and society as a whole. The security of economic processes is characterized by a variety of political, legal and economic mechanisms and instruments that contribute to the protection of economic interests. In a broad sense, economic security can be considered as the ability of an institutional and organizational system to protect the interests of economic entities on the basis of international and national legal norms while respecting and observing national traditions and values of economic management [1].

When considering the problem through the prism of macro-level indicators, the country's economic security is formed, among other things, from the stable development of the business environment. In other words, the economic security of society is inextricably linked with the current conditions of management and business

activities. In addition, the economic security of society is formed under the influence of public financial control⁹⁸ and shadow processes in the economy.

The organizational structure of public institutions, in turn, creates conditions for economic growth and reducing threats to business entities.

One of the key tasks of ensuring economic security, which has been actualized in the conditions of non-stationary processes in the modern world, is the task of predicting threats and challenges. The key global challenge to society is digital transformation in almost all spheres of life. The digitalization of the technosphere plays a significant role in the scientific, social and economic world order, which is clearly seen in the example of the United States, China, Japan – the world's leading digital powers of our time, since a significant share of the income of their national economies is largely provided by digital technologies.

Competent information management, as a basic resource for digital transformation of economic processes, is an integral attribute of almost all types of economic activity, and a monopoly on certain data, as a rule, is a significant competitive advantage. Doing business in the global digital space, on the one hand, provides additional opportunities and levers in management, diversifies the activities of an organization, and on the other hand, inevitably leads to new challenges and threats to further development. Deep transformations caused by universal digitalization have revealed new potential problems in ensuring the economic security of subjects of different hierarchies [2].

Effective risk management in the realities of digital transformation plays an important role in shaping the socio-economic benefits of the digital economy. The interaction of authorities, business structures and public organizations in addressing digital security issues acts as the basis for strengthening the foundations of joint activities.

Despite the close attention to the problems of digitalization on the part of many stakeholders, the issues of the impact of digital technologies on economic security have been studied and studied insufficiently. Small and medium-sized businesses

have a good response to changes in the external environment, therefore, in conditions of strong uncertainty due to the digital transformation of society, it can act as a basic tool in matters of its sustainable development [3].

In this regard, it is important to study the experience of reaction to the current situation of more technologically advanced states, to consider both the best practices and the mistakes of the programs and initiatives they have launched related to digitalization. This will help to avoid similar mistakes when drafting transformation programs for domestic enterprises.

During the period of rapid growth of digitalization of socio-economic systems, significant changes are taking place in the organization of ensuring the economic security of enterprises. In our opinion, today such changes are not fully studied and require serious theoretical and methodological comprehension.

Digitalization, as a qualitatively new paradigm of economic development, dictates the need to create appropriate criteria for assessing security business environment at all levels. It brings with it new challenges and threats to small and medium-sized businesses associated with digital transformation.

Therefore, the development of organizational and economic aspects and mechanisms ensuring the economic security of small and medium-sized businesses in modern conditions is a very urgent task for the theory and practice.

References

1. Zingales L. Towards a Political Theory of the Firm. *Journal of Economic Perspectives*. 2017. № 3. pp. 113-130.

2. Iatsuh O., Demchenko I. The Problem of Unprofitable Activity of Enterprises in Ukraine. *Baltic Journal of Economic Studies*. 2018. № 2. pp. 64-69.

3. Meiss K.-M Improvement of Public Financial Control in the Context of Ensuring Financial Security of the State. *Economic Annals XXI*. 2017. Vol. 168. № 11-12. pp. 63-68.

Sheiko I.A.,

*Associated Professor, Department of Economic Cybernetics
and Management of Economic Security,
Kharkiv National University of Radio Electronics*

Kurdenko O.V.,

*Senior Lecturer, Department of Economic Cybernetics
and Management of Economic Security,
Kharkiv National University of Radio Electronics*

ANALYSIS OF FOREIGN DIRECT INVESTMENTS AND INVESTMENT ATTRACTIVENESS OF UKRAINE

Foreign direct investment (FDI) is a significant part of international business and of the global economy. Companies that engage in FDI can expand to new marketplaces; shift their production facilities across national boundaries; and secure more advanced technologies, products, skills, and modes of financing.

Ukraine during long period of time tried to improve its level of investment attractiveness to increase volumes of FDI. Ukraine has signed over 70 international investment agreements (bilateral investment treaties and investment provisions in free trade agreements) with partner countries. These agreements offer covered foreign investors substantive and procedural protection [3].

Ukraine's FDI inflows have indeed proven particularly volatile in the face of an adverse global environment for world investment. At 2019 positive trend of increasing FDI flow starts, but at pandemic 2020 this tendency was frozen (figure 1). The most part of FDI is Capital Investments and equity shares, but from 2019 debt instruments have been increased. The main investor countries are Cyprus, the Netherlands, UK and Switzerland. But FDI in Ukraine are characterized by round-tripping phenomenon, whereby Ukrainian investors use legal entities in offshore

jurisdictions to channel local funds, which subsequently return to the local economy in the form of foreign direct investment.

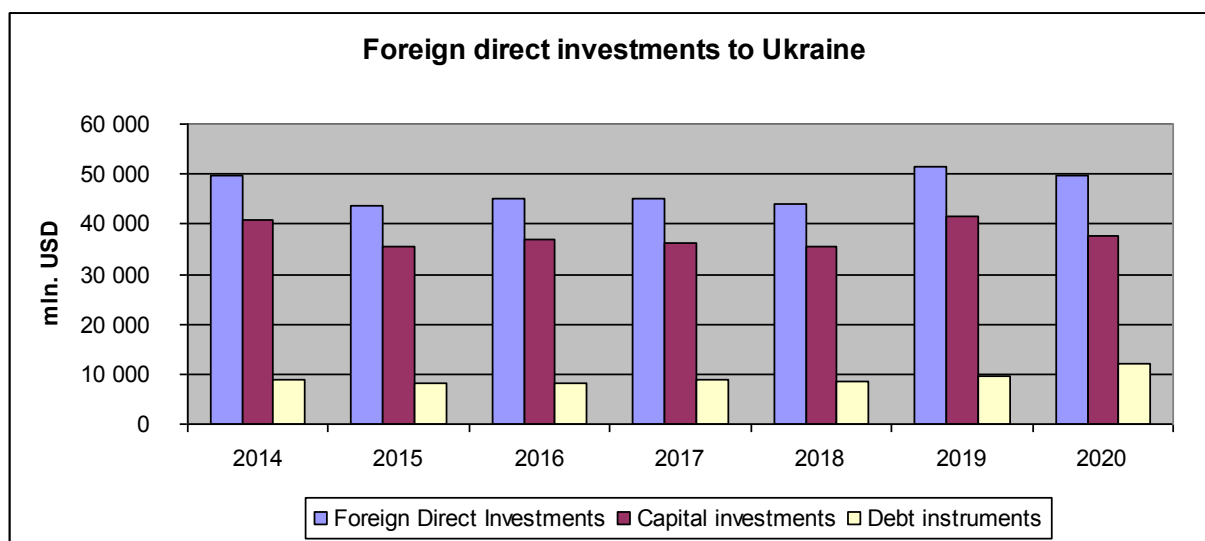

Figure 1 – Dynamics of Foreign Direct Investments in Ukraine

Source: based on data [2]

The dynamics of foreign direct investments reflect expectations of investors about investment climate in Ukraine. European Business Association (EBA) estimates Investment Attractiveness Index for Ukraine on semi-annual basis (figure 2) [1]. This index have been built on expert opinion – first time from 2019 this index increased.

More than half of experts estimate current investment climate on 30.07.2021 as constant or improved (comparing with 01.01.2021). The main problems, focused by experts of EBA were: weak court system, high level of corruption, great sector of shadow economy. Business needs real investment protection, real changes in the judiciary, extinction of corruption, transparent working conditions, legislation that supports investment [1].

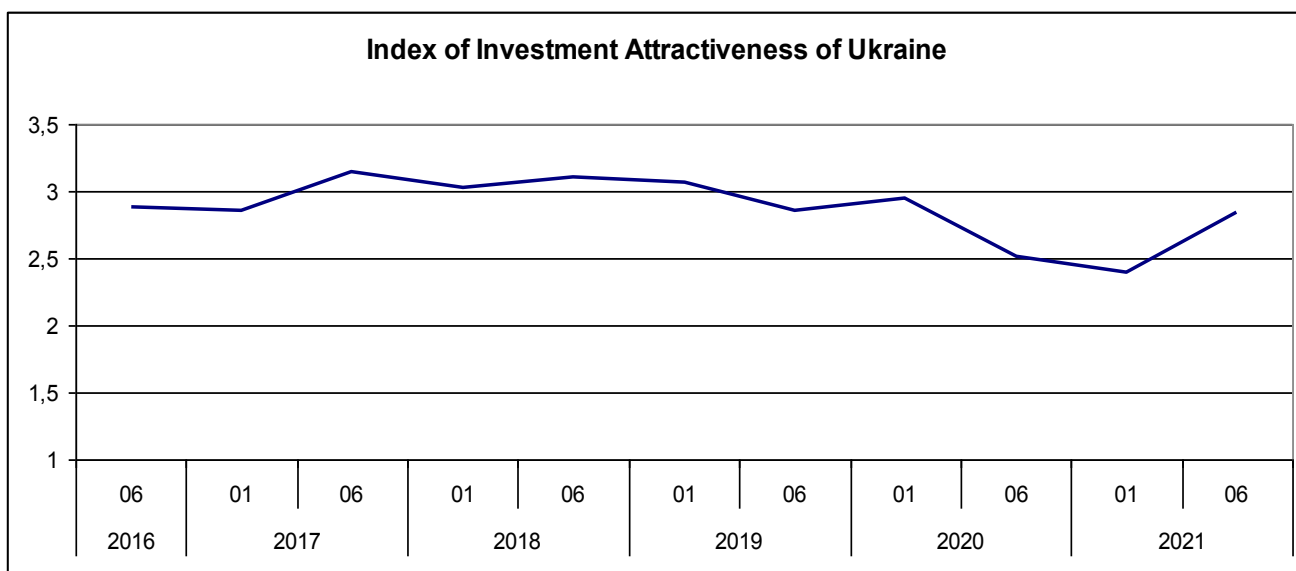

Figure 2 – Dynamics of Investment Attractiveness Index for Ukraine

Source: built on data [1]

Ukraine tries to counteract such risks and provide investment stimulation policy. 25 legislative acts were amended, the first concession tenders in port infrastructure and road infrastructure have been held. All this action can improve investment climate of Ukraine, if real and potential investor will be able to see real results of reforms.

References

1. European Business Association. Investment Attractiveness Index on 30.07.2021 URL: https://eba.com.ua/wp-content/uploads/2021/07/EBA-InvestIndex_1H-2021_ENG.pdf
2. Ministry of Economy of Ukraine. Investment activity in Ukraine. URL: <https://me.gov.ua/old/Documents/Detail?lang=en-GB&id=14fdd5c9-70b6-4f46-b2f2-842dfc4a7b3f&title=InvestmentActivityInUkraine>
3. OECD. Investment Policy Reviews: Ukraine 2016. OECD Publishing, Paris. DOI: <http://dx.doi.org/10.1787/9789264257368-en>

Sheiko I.A.,

*Associated Professor, Department of Economic Cybernetics
and Management of Economic Security,
Kharkiv National University of Radio Electronics*

Nassuf Hamidou,

*Student,
Kharkiv National University of Radio Electronics*

ANALYSIS OF MULTI-CRITERIA PROJECT SELECTION TECHNIQUES

The multi-criteria problem consists of multiple criteria/objectives that need to be optimized simultaneously. A lot of economic problem should be solved by multi-criteria methods. And one of such problems is investment selection.

Actually, there are various project selection methods practiced by the modern business organizations. However, the most popular one is a multi-criteria decision making (MCDM) method which is a tool aimed at supporting decision makers who are faced with making numerous and conflicting evaluations.

Most popular and widely used methods to provide multi-criteria investment decisions are monetary based tools and Analytic Hierarchy Process (AHP).

Monetary base techniques are [1]:

- financial analysis: an assessment of the impact of an option on the decision-making organisation's own financial costs and revenues;
- cost-effectiveness analysis: an assessment of the costs of alternative options which all achieve the same objective. The costs need not be restricted to purely financial ones;
- cost-benefit analysis: an assessment of all the costs and benefits of alternative options.

As about financial analysis, for any significant proposal the relevant department or agency will generally carry out a financial analysis of the impacts on

its own budget, and on public expenditure. This includes Regulatory Impact Assessments (RIAs), which are required whenever proposals for regulations or legislation are published, and are intended to help reach decisions about whether the proposed measures are needed.

Where there are alternative options to achieve a specific objective, but where the objective itself cannot be valued, cost-effectiveness analysis can be used to assess the least-cost way of achieving the objective. Cost-effectiveness analysis should certainly include non-cash opportunity costs, such as the use of assets owned by the spending body, which would otherwise be put to some other use. It may also include external costs, if these are relatively straightforward to value in monetary terms – such as taxpayer costs of compliance with changes in tax legislation, or travel costs of out-patients to different hospitals for treatment [1].

Cost-benefit analysis seeks to value the expected impacts of an option in monetary terms. The valuations are based on the willingness to pay of the potential gainers for the benefits they will receive as a result of the option, and the willingness of potential losers to accept compensation for the losses they will incur. In practice it is hardly ever realistic to value all the costs and benefits of options in monetary terms. Most cost-benefit analyses will incorporate some additional items which it is either not possible to value, or not economic to do so. But where the most important costs and benefits have been valued, the others can be set alongside and included in the decision process.

The most famous tool of the multi-criteria decisions making methods is the Analytic Hierarchy Process (AHP) which is a methodology for supporting complex decisions.

At the core of the Analytic Hierarchy Process (AHP) lies a method for converting subjective assessments of relative importance to a set of overall scores or weights. The method was originally devised by Saaty [2].

AHP algorithm is basically composed of two steps:

1. Determine the relative weights of the decision criteria.

2. Determine the relative rankings (priorities) of alternatives.

The fundamental input to the AHP is the decision maker's results of criteria comparison – all criteria should be ranked due to their importance to goal achievement. These are termed pairwise comparisons. For each pair of criteria, the decision-maker is then required to respond to a pairwise comparison question asking the relative importance of the two. The next step is to estimate the set of weights that are most consistent with the relativities expressed in the matrix. In addition to calculating weights for the criteria in this way, full implementation of the AHP also uses pairwise comparison to establish relative performance scores for each of the options on each criterion [2].

With weights and scores all computed using the pairwise comparison approach just described, options are then evaluated overall using the simple linear additive model used for multi-criteria Decision Analysis (MCDA). All options will record a weighted score, somewhere in the range zero to one. The largest is the preferred option, subject as always to sensitivity testing and other context-specific analysis of the ranking produced by the model.

All these methods are widely used to make investment decisions. A lot of software packages (SuperDecision, Riskyproject, Exsel applications) support making such class of decisions.

References

1. Multi-criteria analysis: a manual. Department for Communities and Local Government: London 2009. URL : http://eprints.lse.ac.uk/12761/1/Multi-criteria_Analysis.pdf.

2. Saaty T. The Analytical Hierarchy Process John Wiley, New York. 2020.

Sheiko I.A.,

*Associated Professor, Department of Economic Cybernetics
and Management of Economic Security,
Kharkiv National University of Radio Electronics*

Storozhenko O.V.,

*Associated Professor, Department of Economic Cybernetics
and Management of Economic Security,
Kharkiv National University of Radio Electronics*

ANALYSIS OF IT SECTOR DEVELOPMENT IN UKRAINE

The Ukrainian IT sphere is called the most promising sector for the development of the domestic economy. According to the Cabinet of Ministers, in 2019, information technologies accounted for 3.9% of GDP - UAH 138 billion.

The main positive and significant news for the Ukrainian IT industry in 2020 was the continuation of the optimistic dynamics of growth in the export of Ukrainian IT services. Due to data of Ministry of Economics of Ukraine [1], in 2020 this figure for the first time reached a record level of more than 5 billion US dollars, which is almost 20% more than the same indicator of the previous year (figure 1).

Figure 1 – Dynamics of Ukrainian IT export

Source: built by authors on data [3]

From 2013 the IT industry confidently demonstrates positive dynamics from year to year – at 2020 the share of IT in the country's total exports has reached 8.3% (1.58% in 2013) [3].

Also the important question is salary of IT specialists in Ukraine. This question is the core element of planning costs for company.

In 2020, the average software developer salary in Ukraine fluctuated between \$780/mo at an entry-level and \$4,000/mo at a senior level. A mid-career developer typically earns from \$1,500 to \$2,600 per month, which amounts to 18K-33K USD annually. The average monthly salary of a senior software engineer in Ukraine is \$4,000, with this number rising to \$4,550 and \$5,600+ for the Tech/Team Lead and System Architect roles, respectively [3].

As about perspectives for IT sector in Ukraine, experts predict Ukraine's tech companies to focus on fintech, medicine, virtual reality, and online education as the most profitable industries in the post-pandemic paradigm. AI is another sector that Ukraine is looking to prioritize in 2021 [3].

IT sector also involves the significant volume of foreign direct investments. More than 100 Fortune 500 companies cooperate with Ukrainian IT firms. Ukraine is home to more than 100 R&D centers owned by or working with global companies, including Google, Samsung, Siemens, and Huawei [4].

However, now on the global arena, Ukraine is becoming an regionalnon-significant player with great potential. The main player on global IT-market are United States (36.8%), followed by China (11.3%) and Great Britain (5.8%). Due to Top Lead agency report, the main competitors of Ukraine are Poland and Romania, but all these countries evidently being dealt with by India and China [1].

Current low levels of IT consumption in Ukraine are both a consequence and a reason for the low level of economic prosperity (GDP per person). The Ukrainian economy is based on raw materials but the underdeveloped technology industry has created a gap between Ukraine and developed countries. The volume of the domestic

IT market is an important economic indicator, reflecting the level of a country's information technology development compared to other countries: volume of Ukrainian domestic IT market is very small, comparing not only leaders (USA, China, Germany, Great Britain), but also Poland [1].

IT sector can be a driver for economic development of the country and basis for digital transformation of industry, fintech, infrastructure and agriculture spheres. But IT sector needs balanced stable and constant legal and investment support.

References

1. Central and Eastern Europe. Software Development Report URL: <https://software-development-cee-report.com/>.

2. Ministry of Economy of Ukraine. Export Strategy of Ukraine. Ukraine's Information Technology Sector. URL: <https://me.gov.ua/old/Documents/List?lang=en-GB&tag=ExportStrategyOfUkraine &pageNumber=2>.

3. Ukraine: The Home of Great Devs. 2021 Tech Market Report. URL: https://beetroot.co/wp-content/uploads/sites/2/2021/03/Ukraine_-the-Home-Of-Great-Devs-2021-_-Ebook-v-2.0-2.pdf.

4. 360 Tech Ecosystem Overview URL: <https://tehecosystem.gov.ua/>.

Sheiko I.A.,

*Associated Professor, Department of Economic Cybernetics
and Management of Economic Security,
Kharkiv National University of Radio Electronics*

Storozhenko O.V.,

*Associated Professor, Department of Economic Cybernetics
and Management of Economic Security,
Kharkiv National University of Radio Electronics*

ROLE OF UKRAINIAN MACHINERY INDUSTRY IN EXPORT DIVERSIFICATION

Export diversification becomes one of the main indicator of success of foreign trade. Organisation for Economic Co-operation and Development [5] reported, that 80% of the world's value added is generated in production and trade chains, controlled by corporations. The speed of economic development, the volume of foreign trade and the place in the world division of labor depend on the volume of orders placed by transnational corporations in a given country [5]. Therefore, it is important for countries to participate in global value chains. To activate involvement in GVC, any country should pay attention to diversification of export.

To understand the perspectives of participation in GVC for separate country the starting point is analyze dynamics and structure of export. As about structure of Ukraine commodity export, in 2020 country sold abroad agriculture products (35% of total export), metals – (18,7%), machinery products (9,1%), chemical products (4 %) [4]. Due to represented data it is clear, that Ukraine need balanced strategy for export diversification.

The Growth Lab at Harvard University created an Atlas of economic complexity, which is based on calculation of Economic Complexity Index (ECI) [1].

The dynamics of ECI ranking for selected Eastern Europe countries is shown at figure 1.

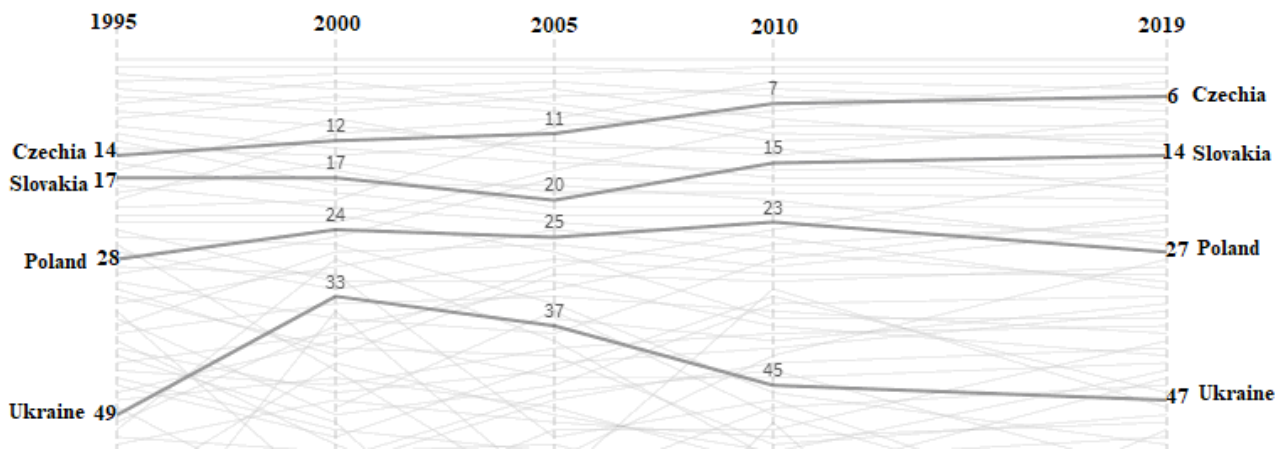

Figure 1 – The dynamics of ECI ranking for selected countries

Source: [1]

Due to represented data, Czechia and Slovakia increased ECI level, Poland remain at stable position, but Ukraine has loose about 10 positions during analyzed period. The leaders of ranking due to Growth Lab calculations are: Japan (1st rank), Switzerland (2nd rank), Germany (3d rank). Ukraine's stagnant complexity has occurred alongside the falling diversification of its exports. Moving forward, Ukraine is positioned to take advantage of many opportunities to diversify its production using its existing level of knowledge.

Ukraine's export dynamic in 2015-2019 has been driven by Metals. But global exports in Metals have fallen. As a result, economic growth in Ukraine has been hindered by concentrating in a declining sector of global exports. Another selected Eastern European countries during 2015-2018 increased complex machinery and electronic products equipment. So, Ukraine increased export of less complex products then other selected countries, and this define less ECI value. Poland, Czechia and Poland concentrated on increasing export of machinery and electronic components [1]. To diversify export structure, Ukraine need to pay special focus on

production of complex products, like machinery industry, that has a great basis in country.

Machinery industry in Ukraine consists 4500 enterprises, 7,6 % of industrial output sales, 16,7 % employees hired, but only 2,4 % of Ukraine's Gross Value Added [2]. 2/3 of machinery Gross Value Added originated from vehicle manufacturing, in particular, aircraft and spacecraft, related parts and equipment. Ukraine has a long and unique history in the field of aerospace technology going back to the early decades of the 'space race' in the 20th century. Ukraine is one of the few nations with a developed aerospace industry, involving a full cycle of design, production and operation of advanced civil, military and cargo aircraft, as well as supplying space technology [3].

Such way machinery and especially aerospace industry can be a perspective direction to export diversification and activization of involvement in global value chains.

References

1. Growth Lab Harvard University official website. Atlas of Economic Complexity. Ukraine. URL: <https://atlas.cid.harvard.edu/countries/228>.
2. Ministry of Economy of Ukraine official website Ukraine's Machinery Sector. URL: <https://me.gov.ua/old/Documents/List?lang=en-GB&id=1a690a50-cbe8-4ca7-b6e2-46a295178bed&tag=ExportStrategyOfUkraine>.
3. Ministry of Economy of Ukraine official website. Ukraine's Aircraft Repair and Maintenance Sector. URL: <https://me.gov.ua/old/Documents/List?lang=en-GB&id=1a690a50-cbe8-4ca7-b6e2-46a295178bed&tag=ExportStrategyOfUkraine>
4. State Statistics Service of Ukraine Commodity pattern of foreign trade of Ukraine. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
5. OECD Interconnected Economies: Benefiting from Global Value Chains, *OECD Publishing*, Paris, 2013. DOI: <https://dx.doi.org/10.1787/9789264189560-en>.

Dr. habil. László VÉRTESY,
Associate Professor
Faculty of Economic and Social Sciences,
Budapest University of Technology and Economics,

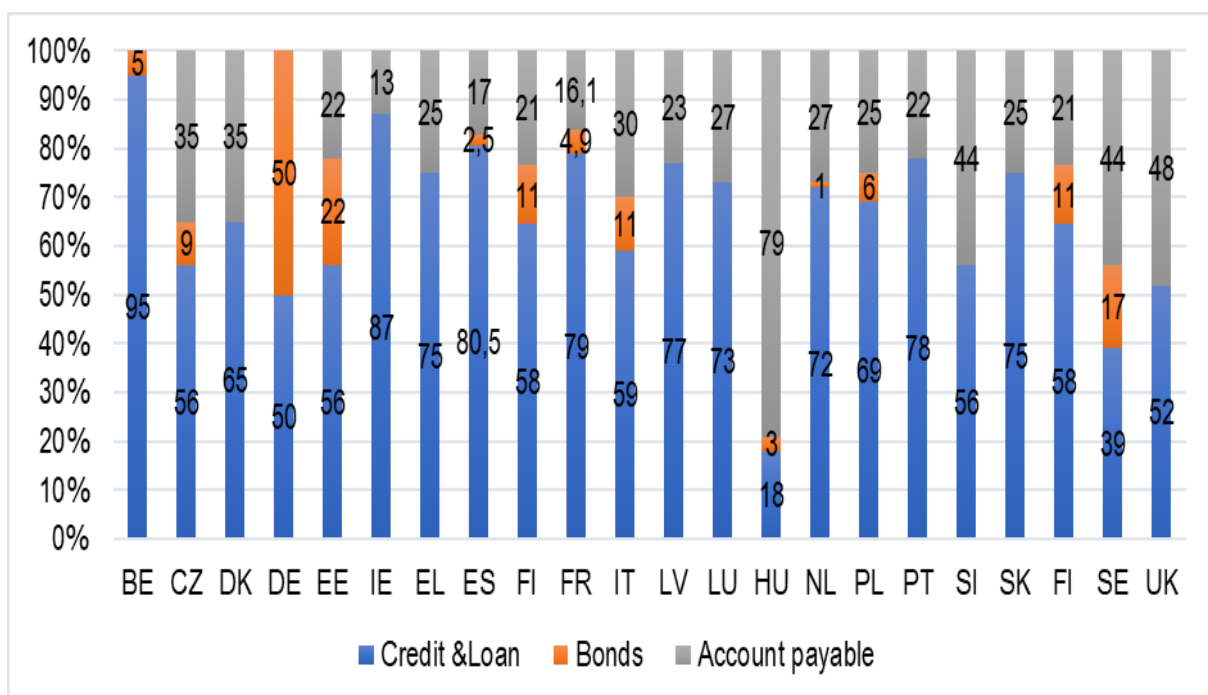
MUNICIPAL FUNDING VEHICLES IN EUROPE

Within the financial sector, specialised financial institutions bear a unique role in financing. The purpose of their creation is that the founders and the State highlight a specific clientele, risk group. In order to achieve their goal, a unique or exclusive status is granted to them. For additional resources for municipalities, state or local government-owned specialised financial institutions (SFI) were established in some countries. These institutions are proven to be useful for local government financing. The main issue is the characteristics of these SFIs and their impact on municipal debt, furthermore to find some correlation between their activities and local debt management.

Specialised financial institutions bear a **unique characteristic** in clients, in the provided services or the relevant sector. Usually, they are established by the government or other members of the public sector. Their character can be seen in the fact that their scope of activities is limited compared to banks. Even though they cannot provide the full spectrum of the financial activities, but can take higher risks in harmony with their specialisation.

Among the EU 27, only eight member states: four Mediterranean (France, Italy, Spain, Portugal), three Scandinavian (Denmark, Finland, Sweden) countries, the Netherlands established and employ specialised financial institutions in local government financing. The **KommuneKredit** was founded in 1898 to create a financial leeway for municipalities and regions in Denmark by offering financing and financial advice at the lowest possible cost. The **Kommunalbanken** As is the Norwegian agency for local governments. It was created by passing a bill in 1926 and

started the operation in 1927. The **Kommuninvest i Sverige AB** dates back to 1986 but uses this name only from 1992 when the Kommuninvest’s economic association was formed. The **MuniFin** is one of Finland’s largest credit institutions established in 1990. In the Netherlands, the **Bank Nederlandse Gemeenten (BNG)** was established in 1914 as a specialised financial institution for the public sector. BNG is a statutory two-tier company under Dutch law (*structuurvennootschap*) and is owned by the Dutch State, 11 provinces and 406 municipalities. BNG has a market share of around 60 %. The **Cassa Depositi e Prestiti SpA** was established in 1850 in Turin for financing different public works. Nowadays, this is a leading group in Italy with 18 major financial institutions. In France, the **Agence France Locale** was authorised by the banking law in 2013 and incorporated in the same year, in 2015, it was granted a banking license as a specialist credit institution. In Spain, the government created the **Fondo de Liquidez Autonómica** in 2012 because the economic crisis of 2008 caused significant budgetary imbalances in the area of regional finances. The Portugal **Fundo de Apoio Municipal** was established by Law No. 53/2014 to assist distressed municipalities.

Source: Own compilation based on the OECD (2016): Subnational governments around the world - Structure and finance; and OECD (2017, 2019): subnational government country profiles.

Figure 1 – Structure of local government debts

The structure of local government debts can ground the relevance of the specialised financial institutions for local governments. In fact, in many countries, bond financing by SNGs is not allowed - or at least not used widespread. Traditional loans with the central government (National Treasury, Ministries, special public bodies), international and national public banks, commercial banks or local government funding agencies are more widespread. Therefore, these data underpin the *raison d'être* of SFIs.

References

1. Andersson, L. M. (2014): Local Government Finance in Europe. Mårin Andersson Productions.
2. De Cecco M. e Toniolo G. (2013): Storia della Cassa Depositi e Prestiti. Un nuovo corso: la Società per azioni.
3. Edholm, Lundberg, Malmberg, J. (2016): Finansiella marknadsprogram i kommunal sektor, Örebro universitet, Handelshögskolan, 2016.
4. NALAS: Guidelines on Local Government Borrowing in South East Europe, 2011.
5. OECD (2016): Subnational governments around the world - Structure and finance and OECD (2017, 2019): subnational government country profiles.
6. Tavares da Silva, S. Santos, M.C., (2014). O Fundo de Apoio Municipal – algumas considerações, in Questões Atuais de Direito Local n.º04 Outubro/Dezembro 2014.

Гришко С.В.

*к.е.н., доцент кафедри економічної кібернетики
та управління економічною безпекою,*

Харківський національний університет радіоелектроніки

Могилат В. А.

студент,

Харківський національний університет радіоелектроніки

ЗОВНІШНІ КОМУНІКАЦІЇ БІЗНЕСУ В БЕЗПЕКОВОМУ ЛАНДШАФТІ

Зовнішня комунікація – це передача інформації між бізнесом та іншою особою (фізичною чи юридичною) у зовнішньому середовищі компанії [1]. Хоча взаємодія із зовнішніми «гравцями» необхідна для забезпечення процесів життєдіяльності бізнесу, такі комунікації також можуть стати потенційним каналом витоку даних. В такому випадку об'єктом вразливості стає канал комунікації, тобто спосіб, яким організація передає / отримує інформацію. Як правило, окремі канали комунікацій підприємства знаходяться в управлінні різних підрозділів та мають різні безпекові вимоги та складові.

Але сучасний ландшафт загроз швидко змінюється, має комплексний характер та характеризується як невизначеністю, так і зростаючою залежністю від зовнішнього середовища, що створює високу турбулентність для бізнесу [2]. Зовнішні комунікації починають відігравати більш впливову роль у виживанні та розвитку бізнесу. Тому підхід до розгляду окремих каналів зовнішніх комунікацій як єдиного безпекового об'єкту стає популярним. Спираючись на такий підхід, пропонується наступна концептуальна модель безпеки зовнішніх комунікацій бізнесу (рис.1). Така структура організації безпеки зовнішніх комунікацій бізнесу дозволить провадити комплексні заходи, об'єднавши різні операційні домени – інформаційну безпеку, яка зазвичай має ІТ спрямованість, та репутаційну безпеку, якою опікується маркетинговий сектор.

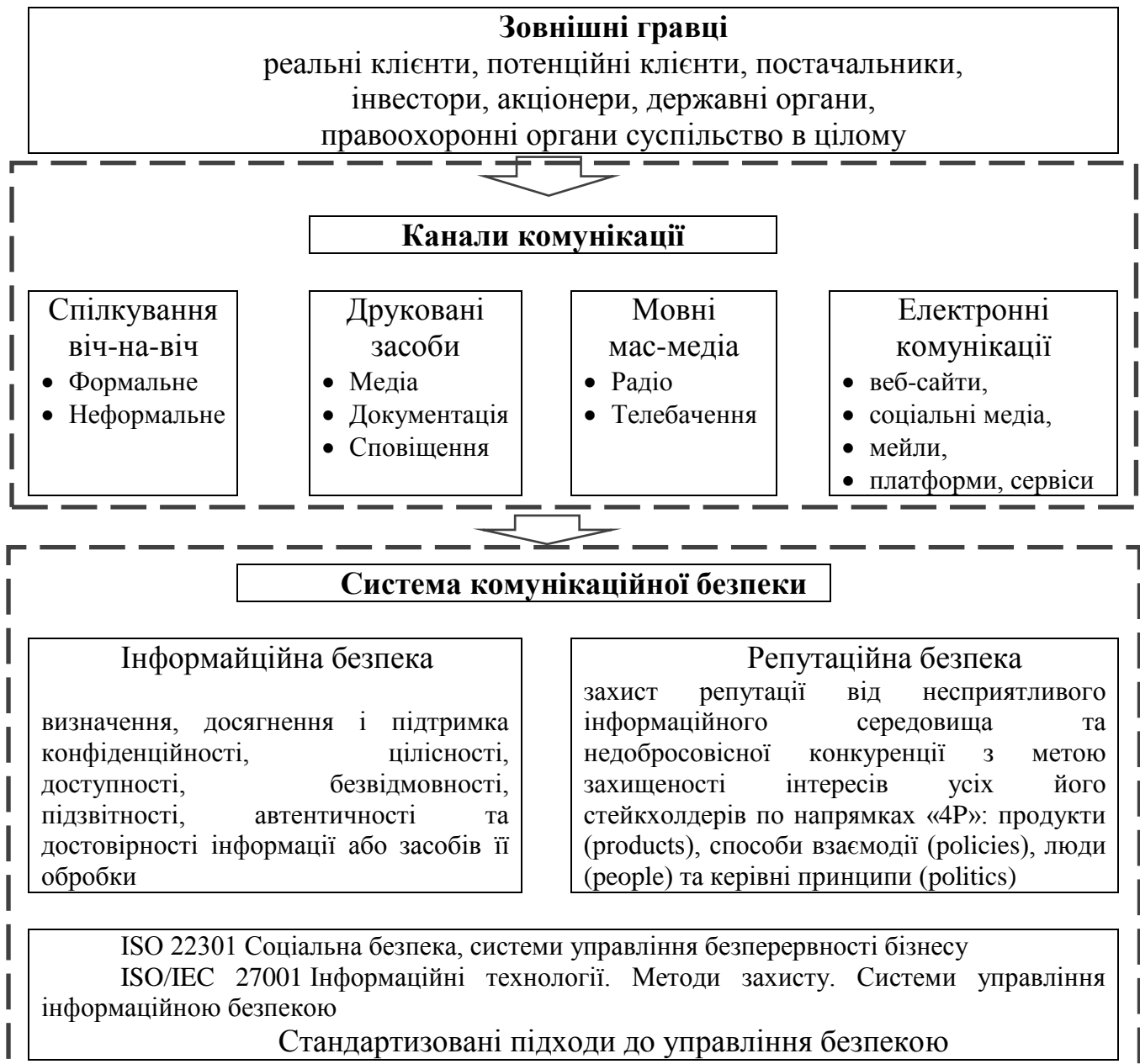

Рисунок 1 – Концептуальна модель безпеки зовнішніх комунікацій бізнесу

Джерело: розроблено авторами

Перелік джерел посилання

1. Організація та управління системою економічної безпеки підприємства: навчально-методичний посібник / З. Б. Живко, О.В. Черевко, Н.В. Зачосова та іню; за ред. З.Б. Живко. Черкаси: видавець Чабаненко Ю.А., 2019. 120 с.

2. Meng W., Gollmann D., Jensen C., Zhou J. (ed.). *Information and Communications Security: 22nd International Conference, ICICS 2020, Copenhagen, Denmark, August 24-26, 2020, Proceedings*. Springer Nature, 2020.

Гришко С.В.

*к.е.н., доцент кафедри економічної кібернетики
та управління економічною безпекою,*

Харківський національний університет радіоелектроніки

Пивовар А.О.

студент,

Харківський національний університет радіоелектроніки

КОРПОРАТИВНА КУЛЬТУРА ЯК ЕЛЕМЕНТ БЕЗПЕКИ БІЗНЕСУ

Пандемія у 2020 році призвела до масштабних змін у глобальному робочому просторі. Вимоги щодо закриття компаній прискорили перехід на віддалену роботу та змінили майже кожен аспект робочого життя. Багато корпоративних культур важко «справлялися» з новою реальністю. Це виявило проблеми адаптації корпоративної культури до сучасного ландшафту загроз. Корпоративна культура складається з прийнятих в організації цінностей, переконань, принципів та норм поведінки, які розділяються її працівниками [1]. Саме тому найбільша ініціатива з безпеки може провалитися через несумісну корпоративну культуру. З огляду на підвищення вразливостей бізнесу в сучасному волатільному середовищі, актуальним стає питання розробки та впровадження особливого елемента корпоративної культури – культури безпеки. Розвиток і підтримка ефективної культури безпеки є важливим компонентом захисного режиму безпеки і допомагає пом'якшити низку загроз, які можуть завдати організаціям фізичної, репутаційної або фінансової шкоди.

Культура безпеки відноситься до набору цінностей, спільних для всіх в організації, які визначають, як люди повинні думати про безпеку, підходити до неї та дбати про неї [2]. Дотримання правильної культури безпеки допоможе розвинути персонал, який піклується про безпеку, і сприятиме бажаній поведінці в галузі безпеки. Важливо зазначити, що культура безпеки не замінює

спеціальних безпекових заходів чи роботу спеціалістів в області безпеки, але доповнює їх та створює сприятливе середовище. Переваги ефективної культури безпеки включають наступне:

- суцільна пильність персоналу: все співробітники будуть задіяні в питаннях безпеки та нести відповідальність за них;
- підвищене дотримання захисних заходів безпеки;
- знижений ризик інсайдерських інцидентів;
- обізнаність про найбільш актуальні загрози безпеці;
- підвищена відповідальність.

Таким чином, ефективна культура безпеки перетворює безпеку на колективну турботу та відповідальність, яку поділяють усі в організації. Щоб дістатись такого стану, організації потрібні системні заходи (рис. 1)

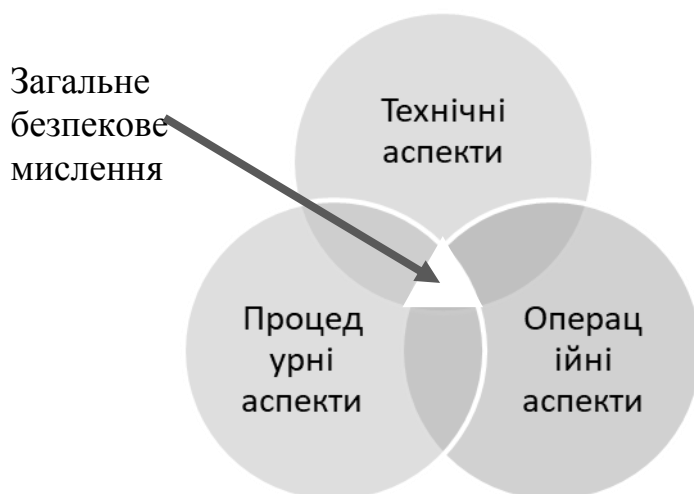

Рисунок 1 – Концептуальна модель корпоративної культури безпеки

Джерело: розроблено авторами

Для забезпечення системного підходу корпоративна культура безпеки має охоплювати технічні, процедурні та операційні аспекти. Але важливо, щоб все це «цементувалось» через загальне безпекове мислення, яке формується через [3]: підвищення обізнаності персоналу, менеджменту, власників та стейкхолдерів про потенційні загрози, дотримання правил і вказівок та активне прийняття відповідальності співробітниками.

Дослідження вказують на певні організаційні риси, які суттєво впливають на культуру безпеки [4]:

- прийняття змін: раптові соціальні та технологічні загрози, зміни нормативних вимог і правових процесів змушують компанії адаптуватися;
- цінування інформаційної безпеки: участь співробітників у прийнятті безпекових рішень є фактором відповідальності;
- відкрите середовище: ініціювання обговорень збільшує участь працівників, генеруючи нові ідеї для кращого захисту компанії;
- заохочення творчості: компанії залежать від креативності в боротьбі зі зловмисними спробами отримати доступ до конфіденційних даних, бо самі зловмисники дуже винахідливі і протидія вимагає такої ж винахідливості;
- повага до конфіденційності: культура, яка поважає конфіденційність співробітників і клієнтів, краще охоплюватиме політику і технології компанії;
- довгострокове мислення: створюючи досяжні цілі з довгостроковими елементами, компанія сприяє зміцненню культури безпеки.

Ці властивості допоможуть корпоративній культурі стати більш орієнтованою на безпеку.

Перелік джерел посилання

1. Vanderburg E. Developing a Security Oriented Corporate Culture. JurInnov White Paper. 2012. 15 p.
2. Cheviot P. Bringing a Corporate Security Culture to Life. Elsevier, 2013. <https://doi.org/10.1016/C2012-0-07739-3>.
3. Lerche E. Corporate security culture: an exploration of corporate aviation security culture through the lens of senior management: a socio-technical approach. PhD Thesis. University of Portsmouth. 2021.
4. Ruighaver A.B., Maynard S.B., Chang, S. Organisational Security Culture: Extending the End-user Perspective. *Computers & Security*. 26(1). 2007. P. 56-62.

Діденко Є. В.

к.е.н., доцент кафедри економічної кібернетики

та управління економічною безпекою,

Харківський національний університет радіоелектроніки

ІННОВАЦІЙНИЙ ДОСВІД ЗБЕРЕЖЕННЯ ТА РОЗВИТКУ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ

У цей час зміни у підходах до поєднання концептуальних засад збереження та розвитку культурної спадщини обумовили виникнення нових стратегій діяльності закладів культури.

Культурна спадщина країн Західної та Східної Європи є об'єктом дослідження міжнародного рівня. Організація Об'єднаних Націй означила інвестиційну, інноваційну та приватно-підприємницьку діяльність як основні рушійні сили економічного зростання, підвищення продуктивності праці та створення робочих місць [1]. Інноваційна складова цієї діяльності дає можливості використання потенціалу різних країн у збереженні та розвитку культурної спадщини [2].

Метою роботи є дослідження інноваційних складових стратегії розвитку культурної спадщини країни. Прикладом реалізації інноваційної стратегії обрано впровадження інноваційних практик розвитку замкової культури країни.

Аналізуючи стан і шляхи вирішення проблеми, Президент України Володимир Зеленський під час інтерв'ю українським телеканалам у рамках Форуму «Україна 30. Інфраструктура» означив інноваційний напрямок поступового переходу до застосування широкого кола засобів державно-приватного партнерства, створення концесій та цільового державного інвестування [3]. З цією метою Україна планує впровадити «Програму великої реставрації» біля 150 об'єктів культурної спадщини.

Інноваційна складова стратегії культурного розвитку нації, яка діє у Франції, полягає в організації збалансованої взаємодії інституцій різних форм власності. Це дає можливість розподіляти ризики володіння, розпорядження та використання об'єктів культурної спадщини між різними суб'єктами підприємницької діяльності. Практика використання стратегії інноваційного розвитку дозволила для замків Франції класифікувати 12 концептуальних засад організації діяльності, а саме: рекорд, сюрприз, краса/поганий смак, екзотика, фантастика, казус, загадка, заборона, скандал, ризик, катастрофа.

Виокремлені класифікаційні ознаки дозволяють згрупувати практику французьких замків не тільки за базовою ідеєю організації діяльності, але й у порівнянні з тематичними парками та музеями, як такими, які мають значну кількість спільних рис: виставки замків набувають ознак тематичних парків, тематичні парки – музейних експозицій, музейні експозиції – замкових виставок і т.д., що зумовлено наявністю загальної для них здатності зберігати та оновлювати природну, матеріальну та нематеріальну спадщину країни.

Якщо раніше основою виставки тематичного парку були реконструкція, театралізація, анімація; основу музейної експозиції склали об'єкти еспонування та автентичні експонати; основою експозиції замку був автентичний спосіб життя, майстерність, традиції, то тепер (із зміною характеристик об'єктів консервації та демонстрації, методів та форм поширення історичних подій серед нових поколінь) замки, музеї та тематичні парки здебільшого поєднують в собі характеристики один одного.

Наявний досвід реалізації стратегій інноваційного розвитку надає можливостей використання готових інноваційних рішень з валоризації культурної спадщини відповідно до рівня ризиків інноваційної та інвестиційної діяльності, а саме: напівзруйновані замки, діючі замки, перлини культурної спадщини.

Розглянуті концептуальні положення реалізації інноваційних стратегій збереження та розвитку культурної спадщини країни дозволяють зробити такі

висновки: а) замок як культурний комплекс є центром ідей, технологій, інструментів, виконавського мистецтва, носієм звичок, ритуалів, традицій, джерелом мистецтва, скульптури, архітектурних творів, дизайну, ландшафтних рішень; б) суспільна цінність замку та послуг, які він пропонує, є переважними, визначаючими його майбутнє в сучасному світі. Замки як об'єкти культурної спадщини сприяють передачі досвіду та знань з покоління в покоління; в) культурна функція замку, як елемента, інтегрованого в матрицю суспільної свідомості, виявляється в прагненні зрозуміти сенс життя, зберегати і розвивати традиції, самобутність нації з метою захисту її ідентичності.

У цілому, слід видзначити позитивний вплив досліджених інноваційних підходів до реалізації стратегій розвитку замкової культури Франції на зростання культурного рівня країн третього світу і можливість їх використання в практичній діяльності культурних комплексів України. Також, на окрему увагу заслуговує практичне поєднання концептуальних засад діяльності різних культурних закладів, яке має на меті знаходження ресурсів збереження та розвитку культурної спадщини.

Перелік джерел посилання

1. Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development: Resolution adopted by the General Assembly on 25 September 2015. A/RES/70/1. URL: https://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/70/1&Lang=E.

2. Nataliia Moroz. Patrimoines, patrimonialisation, dépatrimonialisation : quelles images et quelles pratiques touristiques pour l'Ukraine? These de doctorat en géographie, aménagement et urbanisme de l'Université de Lyon. Lyon : École Doctorale 483 Sciences sociales. 2020. 594p.

3. Володимир Зеленський. Доповідь на Всеукраїнському форумі «Україна 30. Інфраструктура». URL: <https://www.president.gov.ua/en/news/programa-velika-restavraciya-rozrahovana-na-kilka-rokiv-pere-66669>.

Діденко Є.В.,

*к.е.н, доцент, доцент кафедри економічної кібернетики
та управління економічною безпекою,
Харківський національний університет радіоелектроніки*

Косінов А.Л.,

*студент,
Харківський національний університет радіоелектроніки*

ОРГАНІЗАЦІЯ КОНТРОЛЮ РІВНЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

Одним із основних завдань вітчизняних підприємств у сучасних умовах господарювання є забезпечення належного рівня інформаційної безпеки. Реальною загрозою може стати технічний збій, невідповідність даних у різних системах обліку, необмежений доступ працівників до інформації.

Питання організації контролю за рівнем інформаційної безпеки на підприємстві розглядалися у роботах таких науковців, як О. В. Нусінова [1], В. С. Пономаренко, С. В. Кавун [2], О. М. Старенька [3].

Під інформаційним ризиком розуміється ризик втрати (шкоди), спричинений використанням компанією інформаційних технологій. ІТ-ризик пов'язані зі створенням, передачею, зберіганням та використанням інформації за допомогою електронних носіїв та інших методів комунікації [1, 2].

З метою організації контролю рівня інформаційної безпеки на підприємстві та для забезпечення необхідного захисту від ІТ-ризиків необхідно:

– визначити компетентність персоналу, відповідального за інформаційну безпеку, сформулювати положення, що описують поведінку співробітників підприємства для запобігання ІТ-ризиків, а також забезпечити резервні можливості для роботи в критичних ситуаціях;

– розробити на підприємстві єдині стандарти для інформаційних систем, тобто надати їм єдину форму звіту, і єдине правило розрахунку показників, що буде застосовуватися до всіх програмних продуктів, що використовуються підприємством для цієї мети;

– використовувати класифікацію інформації за ступенем конфіденційності та розрізняти права доступу до неї;

– треба переконатися, що будь-яка інформація в обігу підприємства має створюватися за допомогою системи, централізовано встановленої на комп'ютері. Установка будь-якої іншої програми повинна бути авторизована, інакше ризик збою і вірусної атаки збільшиться;

– здійснювати моніторинг стану всіх систем підприємства: якщо відбувається несанкціонований доступ, система повинна автоматично заборонити вхід або попередити про небезпеку, щоб співробітники могли вжити заходів.

Таким чином, у даній роботі розкриті особливості організації контролю рівня інформаційної безпеки, що є одним з основних елементів системи забезпечення економічної безпеки підприємства.

Перелік джерел посилання

1. Нусінова О. В. Оцінка інформаційної безпеки підприємств: монографія Кривий Ріг: Діоніс, 2011. 189 с.

2. Пономаренко В. С., Кавун С. В. Концептуальні основи економічної безпеки: монографія. Харків: Вид. ХНЕУ, 2008. 256 с.

3. Старенька О. М. Оцінка ризиків як компонент системи внутрішнього контролю підприємства. *Науковий вісник Одеського національного економічного університету*. 2019. № 9-10. С. 127-145.

Діденко Є.В.,

*к.е.н, доцент, доцент кафедри економічної кібернетики
та управління економічною безпекою,
Харківський національний університет радіоелектроніки*

Соломаха І.С.,

*студент,
Харківський національний університет радіоелектроніки*

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ АНТИКРИЗОВОГО УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

Однією з основних умов становлення та забезпечення стабільного розвитку української економіки є підвищення ефективності діяльності всіх суб'єктів господарювання. Це вимагає системного вивчення проблем і цілей, які дозволяють підприємствам вийти з кризи, адаптувати свою діяльність до ринкових умов і подальшого розвитку виробництва, а також методів вирішення цих проблем.

При цьому особливо важливим є створення ефективної системи антикризового управління підприємства, заснованої на комплексному аналізі показників і характеристик діяльності підприємства, для запобігання виникненню кризових ситуацій на підприємстві.

Метою дослідження є аналіз теоретичних аспектів антикризового управління підприємством.

Метою антикризового управління є усунення тимчасових фінансових ускладнень та подолання кризи шляхом впровадження кризових інструментів для забезпечення своєчасного реагування на зміни, викликані зовнішнім середовищем (економічні, політичні, соціальні та міжнародні), забезпечуючи тим самим стабільну фінансову ситуацію [1, 2].

На практиці використовують три основних варіанти антикризового управління підприємством:

- активне антикризове управління;
- реактивне антикризове управління;
- інтерактивне антикризове управління.

Активне антикризове управління характеризується початковою реакцією на оперативні заходи, коли компанія ще не готова до стратегічних загроз, замість того, щоб вжити ряд відповідних заходів, вона аналізує дані, вибирає та реалізує, здавалося б, найкращу комбінацію контрзаходів.

Суть реактивного кризового управління полягає у припущенні, що труднощі можна подолати за допомогою звичайних, хоча й радикальних, оперативних контрзаходів. Такі контрзаходи включають послідовне застосування певних заходів, починаючи з заходів, які були ефективними в минулому.

Прогресивні компанії, які успішно працюють в ринкових умовах, останнім часом все частіше наполягають на інтерактивному управлінні, тобто на використанні екстрапольованих прогнозів, доповнених дослідженнями зовнішнього середовища для виявлення можливих змін.

Таким чином, кожна модель антикризового управління в конкретній сфері діяльності компанії дає змогу знайти найкраще рішення проблем, пов'язаних з корпоративним управлінням.

Перелік джерел посилання

1. Дергачова В. В., Колешня Я. О. Економічна безпека підприємства на засадах антикризового управління. *Економіка. Менеджмент. Бізнес*. 2018. № 3. С. 27-34.

2. Діденко Є. О., Фесюн А. С. Теоретико-методичні засади антикризового управління підприємствами. *Економіка та держава*. 2018. № 11. С. 90-96.

Довгопол Н.В.,

*к.е.н., доцент кафедри економічної кібернетики
та управління економічною безпекою,*

Харківський національний університет радіоелектроніки

Ігуменцева Н.В.,

*к.е.н., доцент кафедри економічної кібернетики
та управління економічною безпекою,*

Харківський національний університет радіоелектроніки

ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ ВЗАЄМВІДНОСИНАМИ ПРОЄКТНОЇ ГРУПИ У ПРОЦЕСІ ВДОСКОНАЛЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА

Проблема дослідження шляхів вдосконалення системи управління взаємовідносинами у проєктній групі промислового підприємства насправді є цілою низкою питань.

По-перше, треба виявити або констатувати ті відмінності, які виникають під час реалізації проєктів вдосконалення діяльності саме на промисловому підприємстві. По-друге, потрібно зрозуміти особливості проєктної групи, виявити специфіку взаємовідносин та особливості системи управління ними. По-третє, треба виявити можливості вдосконалення названої системи управління взаємовідносинами.

Враховуючи той факт, що все більша кількість підприємств, особливо підприємств з іноземними інвестиціями, починає використовувати проєктний підхід у своїй діяльності, тема є актуальною.

Аналіз публікацій досліджуваної предметної області показує, що увага приділяється різним аспектам взаємодії із зацікавленими сторонами: визначенню найбільш важливих дійових осіб і оцінці потенційних проблем [2, 5]; розгляду зацікавлених осіб з точки зору влади, впливу на проєкт [2, 6]; вимірюванню

успіху основних діючих сторін та критеріям успішності [1, 6]; плануванню дій і підтримці зв'язку зі зацікавленими сторонами [2, 3, 4] та ін.

Тому велика кількість публікацій, з одного боку, і локальність розглянутих в них питань з іншого, викликає необхідність узагальнити і систематизувати весь комплекс завдань у вигляді єдиного процесу взаємопов'язаних послідовних дій.

Для цього належить виконати наступні завдання: проаналізувати специфіку виконання проєктів на діючих підприємствах; визначити особливості структури та функціонування проєктних груп; виділити складові, що стосуються управління взаємовідносинами у проєктній групі; запропонувати шляхи вдосконалення системи управління такими відносинами.

Для аналізу зацікавлених сторін проєкту використана типологія Р. Мітчела, що є розширеним варіантом моделі А. Менделоу. На основі даної моделі розроблено алгоритм аналізу значимості для будь-якої із зацікавлених сторін проєкту. Запропоновано формулу розрахунку для визначення ваги (значущості) зацікавленої сторони, яка використовує середньозважені експертні оцінки параметрів: влада, законність і терміновість. Запропоновано представлення моделі проєкту у вигляді послідовного проєктування подібних нечітких моделей, проєкція попередньої з яких служить підставою для подальшої. Зазначене подання проєкту дозволяє оцінити не тільки ступінь досягнення цілей проєкту, але і ступінь можливості досягнення цілей кожної з ключових зацікавлених сторін.

Розроблено прототип тесту, який би діагностував схильність кожного члена проєктної групи до певної культури підприємництва і давав би змогу визначити характеристики проєктної групи відносно культури проєкту.

Були сформульовані твердження, які б характеризували кожну з культур за такими параметрами, як швидкість зворотного зв'язку та ризик. Деякі з цих тверджень стосувалися лише одного з параметрів (тобто, не характеризували

якусь одну культуру), а деякі – обидвох, тобто, давали змогу виявити схильність особи до певної культури підприємництва.

Для кожного з тверджень тесту було визначено приналежність відповідей до певної культури підприємництва.

Отримані результати дають можливість прийняття управлінських рішень, що сприяють кращому розподілові осіб по роботах проєкту, попереджують або ефективно гасять конфлікти, які викликані розбіжностями між світоглядними характеристиками членів проєктної групи.

Перелік джерел посилання

1. Білоконь А. І., Трифонов І. В. Управління проєктами і програмами реструктуризації. Дніпропетровськ: ПДАБА, 2008. 138 с.

2. Йоукер Р. Управление международным окружением проекта / Роберт Йоукер // Project Leadership Seminar: Confidential materials / Strategic Management Group. Philadelphia, 1994. 15 p.

3. Белоконь А. И. Маланчий С. А., Бахри Надхем Управление окружением в проектах обучения иностранных студентов. Вісник Національного технічного університету «ХПІ»: зб. наук. пр. Серія: *Стратегічне управління, управління портфелями, програмами та проєктами*. Х.: НТУ «ХПІ». 2015. №2. С. 8-13.

4. Белоконь А. И. Маланчий С. А., Коцюба Т. В. Управление заинтересованными сторонами в окружении проекта. Вісник Придніпровської державної академії будівництва та архітектури. Дніпропетровськ: ПДАБА, 2016. №4 (217). С. 79-83.

5. Yulker R. Managing the international project environment // International Journal of project Management. 1992. Vol. 10, iss. 4, pp. 219-226.

6. Mitchell R. K., Agle B. R., Wood D. J. Toward a Theory of Stakeholder Identification and Saliency: Defining the Principle of Who and What Really Counts // Academy of Management Review. 1997. Vol. 22, № 4, pp. 853-888.

Довгопол Н.В.,
*к.е.н, доцент, доцент кафедри економічної кібернетики
та управління економічною безпекою,
Харківський національний університет радіоелектроніки*

Мамедов Руфат Гаїб огли,
*студент,
Харківський національний університет радіоелектроніки*

КЛАСИФІКАЦІЯ РИЗИКІВ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

Сучасні умови господарювання супроводжуються виникненням кризових явищ у діяльності підприємств. У таких умовах невід'ємною складовою їх діяльності є ризик. Підприємницькі ризики в основному становлять велику загрозу для комерційних підприємств, що знижує рівень їх економічної безпеки. Проблематика управління та оцінки ризиків господарської діяльності підприємств висвітлена у роботах багатьох науковців, таких як: Т. М. Колесник, О. П. Колонтаєвський [1], О. М. Старенька [2], М. М. Тимошик [3], Ю. О. Швець [4] та інші.

Метою роботи є розкриття теоретичних аспектів класифікації ризиків господарської діяльності підприємства.

Діяльність будь-якого підприємства пов'язана з ризиком. Міра його ризикованості залежить від розмірів, чисельності працівників, розміру активів, номенклатури та асортименту продукції, сегментів ринку збуту тощо. Класифікацію ризиків слід розглядати як віднесення ризиків до різних груп за певними характеристиками (зовнішніми та внутрішніми) для досягнення бажаних результатів. Наукова та обґрунтована класифікація ризиків може чітко визначити позицію кожного ризику в загальній системі управління. Це дозволяє використовувати певні методи та прийоми в управлінні ризиками.

Під оптимальною системою класифікації слід розуміти врахування розумного розподілу характеристик ризику. Це дозволяє розглядати його вплив на всю діяльність компанії та галузеві об'єкти в цілому. Оптимальна класифікація забезпечує сприйняття ризику як елемент всієї системи управління.

Ризики поділяються на загальні та підприємницькі. До групи загальних ризиків можна віднести: транспортні; природні; екологічні; політичні. Особливою групою в загальній системі ризиків є підприємницький ризик, що утворюється в процесі фінансово-господарської діяльності підприємства. Вони характеризуються невизначеністю результату будь-якої комерційної операції. Всі види ризиків взаємопов'язані, впливають на діяльність підприємців, перешкоджаючи прийняттю рішень та оптимізації ризиків. Тому необхідний поглиблений аналіз складу конкретних ризиків, факторів їх виникнення та розробки контрзаходів.

Таким чином, у роботі розглянуто класифікацію економічних ризиків у господарській діяльності підприємства, що є теоретичним підґрунтям для прийняття управлінських рішень.

Перелік джерел посилання

1. Колесник Т. М., Колонтаєвський О. П. Оцінка ризиків на приватному підприємстві. *Комунальне господарство міст. Серія: Економічні науки.* 2018. Вип. 141. С. 17-21.

2. Тимошик М. М. Оцінювання ризиків промислових підприємств у різних умовах функціонування. *Вісник Одеського національного університету. Серія: Економіка.* 2018. Т. 23, Вип. 6. С. 94-99.

3. Швець Ю. О. Ризики в діяльності промислових підприємств: види, методи оцінки та заходи подолання ризику. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство.* 2018. Вип. 17(2). С. 131-135.

Кириї В.В.,

*к.е.н., доцент кафедри економічної кібернетики
та управління економічною безпекою,*

Харківський національний університет радіоелектроніки

Башкатов В. А.,

студент,

Харківський національний університет радіоелектроніки

КОНКУРЕНТНА РОЗВІДКА ЯК ЕЛЕМЕНТ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

Конкурентна розвідка – збір та аналіз інформації про конкурентів і ділове конкурентне середовище за для отримання конкурентних переваг шляхом використання зібраних даних для прийняття більш ефективних і якісних стратегічних та важливих тактичних ділових рішень. Досить часто конкурентну розвідку ототожнюють із промисловим шпигунством. Проте це поняття більш широке та об’ємне. Мета конкурентної розвідки – це поглиблене розуміння бізнесу в цілому та окремих його елементів зокрема.

Узагальнюючи сучасні визначення та задач конкурентної розвідки, що наведені в літературі слід зазначити, що провідними задачами конкурентної розвідки як елемента фінансово-економічної безпеки підприємства є:

- пошук загроз, які виникли у конкурентному середовищі;
- розробка плану дії з локалізації та зменшення ризиків;
- посилення сприятливих і адаптація несприятливих факторів впливу зовнішнього середовища на господарські дії підприємства;
- інформаційний аналіз клієнтів, конкурентів, партнерів;
- пошук інформації про слабкі та сильні сторони конкурентів, експертні висновки планів і стратегій головних з них;
- спостереження за тенденціями ринку, конкурентів, їх рекламних рішень;
- обмін інформацією між підрозділами компанії та її опрацювання;

– аналіз власних заходів на ринку (публікації, піар, конференції, дезінформація тощо);

– прогнозування впливу навколишнього середовища на господарську діяльність підприємства.

Основою успішного функціонування конкурентної розвідки в системі економічної безпеки підприємства є виконання кількох принципів. По-перше, збір необхідної інформації потрібно виконувати у законодавчому полі та з дотриманням етичних норм, а інакше розвідка може виглядати як шпигунство.

По-друге, конкурентне середовище змінюється кожного дня, тому конкурентну розвідку необхідно здійснювати безперервно й комплексно зважаючи на тенденції в економічному, політичному та промисловому середовищі, що можуть стати альтернативними джерелами впливу на підприємство. По-третє, результати конкурентної розвідки надзвичайно цінні, а тому необхідно обмежити доступ до них. Конфіденційність результатів визначається вищим менеджментом і базується на потребах та цілях підприємства. І останнє, результати функціонування конкурентної розвідки не завжди спостерігаються одразу, а тому необхідно визначити особливість діяльності такого роду та стратегічні результати такої діяльності.

Дотримання сформованих вище принципів та виконання поставлених задач сприяють сталому розвитку рівня економічної безпеки, зокрема через інформаційну підтримку прийняття управлінських рішень у межах комплексної системи економічної безпеки підприємства.

Перелік джерел посилання

1. Бельтюков Є., Некрасова Л. Конкурентна стратегія підприємства: сутність та формування на основі оцінки рівня *Економіка: реалії часу*. 2014. № 12. С. 6-13.

2. Чвортко Л.А., Товксис А.В. Конкурентна розвідка в системі забезпечення економічної безпеки банків: *Управління фінансово-економічною безпекою*. 2015. № 1. С. 65-68.

Кириї В.В.,

*к.е.н., доцент кафедри економічної кібернетики
та управління економічною безпекою,*

Харківський національний університет радіоелектроніки

Водолажченко Д.С.,

студент,

Харківський національний університет радіоелектроніки

ВИКОРИСТАННЯ НЕЧІТКИХ ДАНИХ ДЛЯ ОПТИМІЗАЦІЇ ТРАНСПОРТНИХ ШЛЯХІВ

Глобалізація процесів, що відбувається в сучасному світі, призводить до підвищення ролі інфраструктурних галузей економіки, що пов'язують виробництво та споживання в світі. Сучасні моделі розподілу та транспортування значно змінюються з огляду на широке впровадження інформаційних технологій, індивідуалізації товарів та послуг. Це значно розширює спектр задач. Поряд з традиційними завданнями визначення оптимального маршруту виникають додаткові новітні задачі та умови – використання нових типів транспорту (безпілотних летальних апаратів), оптимізація використання наявних можливостей транспортного та складського обладнання за рахунок поширення загального доступу до них. Продовжується дедалі більша інтеграція енергетичної, транспортної та кібермережі, які в поєднанні з взаємодією людей, породжують новий рівень складності задач. Бізнес-організації прагнуть продовжувати технологічні розробки, щоб протистояти великим викликам, які постають перед бізнес-середовищем, включаючи інтенсивну конкуренцію та короткий життєвий цикл продукції.

Поєднання значної кількості інформації щодо умов функціонування транспортних мереж дозволяє адаптувати існуючі моделі оптимізації перевезень, проте підвищується їхня складність та невизначеність інформації. Однією з можливостей адаптувати існуючі моделі до реалій функціонування підприємств є

використання теорії нечітких множин. Дослідники в області операційного менеджменту та маркетингу приділили цим розробкам велику увагу. Тема транспортування та дистрибуції набула великого значення в академічній та прикладній сфері, вона розглядає мережу, яка з'єднує всі сторони, які взаємодіють з компанією, щоб доставити її продукт до кінцевого споживача.

Багато досліджень пропонують різні проблеми на цю тему. В [1] показана багатоцільова проблема комівояжера в нечіткому середовищі. Метою дослідження є отримання повного туру таким чином, щоб загальна вартість і час зменшилися. В роботі [2] представлено варіант вивчення проблеми транспортування із вартістю штрафів, запасами та попитом, представленими нечіткими числами. На основі функції ранжування пропозиції та попит перетворюються на чітку форму.

Різноманітне використання алгоритмів вирішення задачі комівояжера пропонується для економічних завдань [3]. Проте більшість з пропонованих рішень виходять з положень дискретних, чітких значень змінних, що в процесі функціонування соціально-економічних систем буває рідко. В даній роботі пропонується вдосконалити моделі рішення задачі комівояжера за допомогою нечітких змінних щодо змінних. Результати, отримані при використанні нечітких даних, показали важливість використання цих методів у визначенні оптимального шляху для процесів збору та транспортування ресурсів.

Перелік джерел посилання

1. Changdar C., Mahapatra G.S. and Kumar Pal R. An efficient genetic algorithm for multi-objective solid travelling salesman problem under fuzziness. *Swarm and Evolutionary Computation*. 2014. vol. 15. April. pp. 27-37.

2. Yalcın G. D. and Erginel N. Fuzzy multi-objective programming algorithm for vehicle routing problems with backhauls *Expert Systems with Applications: An International Journal*. 2015. vol. 42, № 13, pp. 5632-5644.

3. Титаренко Н.Є. Рак Л.О. Порівняльний аналіз методів задачі комівояжера для вибору оптимального туристичного маршруту. *Вища освіта України у контексті інтеграції до Європейського освітнього простору*. 2016. № VI. С. 224-236.

Кириї В.В.,

*к.е.н., доцент кафедри економічної кібернетики
та управління економічною безпекою,*

Харківський національний університет радіоелектроніки

Міщеріна Н.В.,

студент,

Харківський національний університет радіоелектроніки

КОНКУРЕНТНА РОЗВІДКА ЯК ЕЛЕМЕНТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

Більше 80 % оперативної та стратегічної інформації, необхідної для професійної діяльності компанії, органів влади, міжнародної організації може бути отримано через Інтернет. За останніми оцінками, ресурси Всесвітньої павутини становлять 550 млрд. документів, з яких 40% доступні безкоштовно [1]. Навігацію в цьому різноманітті забезпечують понад мільйон пошукових систем, каталогів, баз даних. Внутрішньо-корпоративна інформація не завжди адекватно відображає стан та тенденції зміни комерційних, юридичних, ринкових та інших умов, а тому прийняття рішень лише на її основі є ризикованим. У 60-х роках, з появою тиражованих ЕОМ, у США виник напрям інформаційних технологій під назвою конкурентна, або ділова, розвідка [3].

На сьогодні під конкурентною розвідкою розуміється комплекс заходів щодо інформаційно-аналітичного забезпечення менеджерів знаннями про стан та тенденції зміни зовнішнього оточення підприємства. В основі конкурентної розвідки лежить аналіз доступної інформації про бізнес та своєчасне представлення результатів такого аналізу. «На відміну від ділової розвідки, конкурентна розвідка – це аналіз, орієнтований на майбутнє, він допомагає менеджерам приймати найкращі рішення» [2]. Отримана таким чином інформаційна перевага перетворюється на стійку конкурентну перевагу.

У цілому система розвідувальної інформації поділяється на військову, економічну та політичну. У свою чергу економічна поділяється на промислову (науково-технічне шпигунство, розвідка ресурсів, технологічне шпигунство) і комерційну (розвідка маркетингу, розвідка менеджменту, розвідка фінансів).

З огляду на середовище функціонування підприємства впливають наступні цілі та завдання створення служби конкурентної розвідки (рис. 1).

Завдання служби конкурентної розвідки полягають у наступному

- збирання важливої для підприємства інформації на регулярній основі;
- автоматичний попередній аналіз зібраних відомостей (класифікація);
- своєчасне інформування керівників та персоналу підприємства про критично важливі події;
- управління відносинами з клієнтами;
- забезпечення простого доступу до знань корпорації персоналу та клієнтів;
- оперативний аналіз неструктурованої та структурованої інформації (вилучення нових знань).

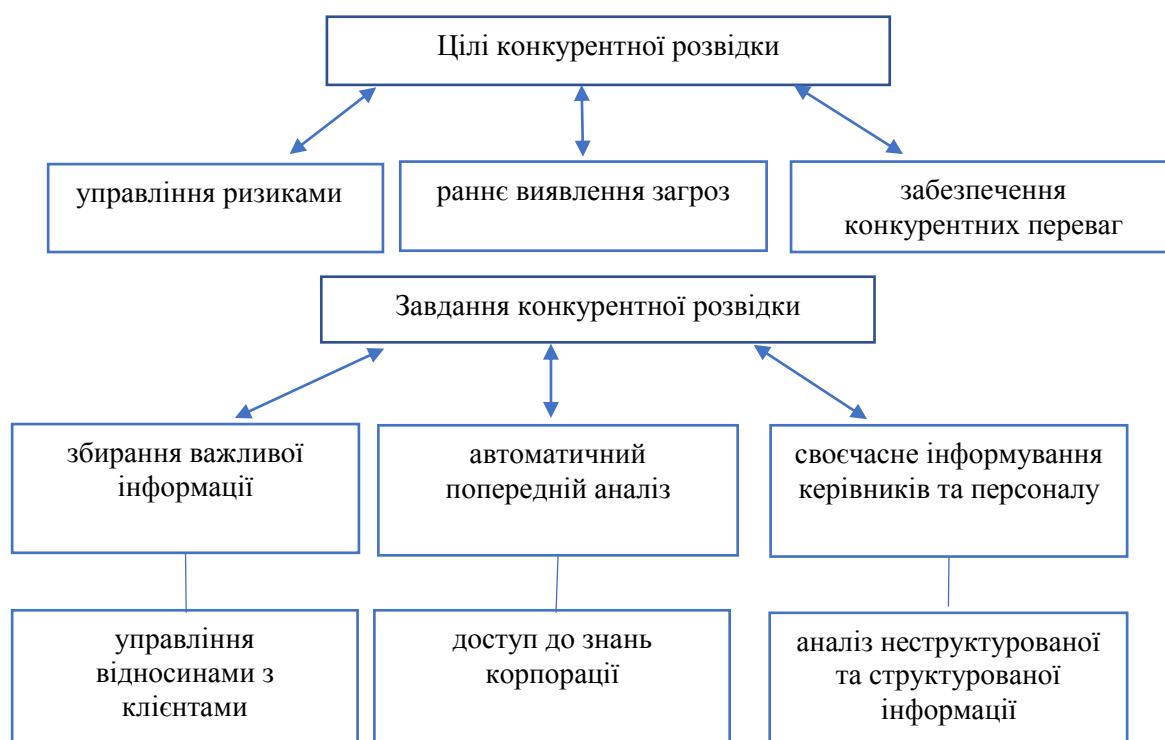

Рисунок 1 – Цілі та завдання конкурентної розвідки

Традиційний цикл роботи служби конкурентної розвідки включає:

- постановку завдання та її відображення у корпоративному класифікаторі;
- виявлення та оцінку якості проблемно-орієнтованих джерел, каналів та архівів;
- виявлення та опитування експертів, компетентних у досліджуваній галузі, документування думок;
- збирання та визначення якості електронної інформації, що отримується з усіх доступних ресурсів: зовнішніх джерел, через Інтернет, від співробітників;
- збирання та визначення якості опублікованої в паперовому вигляді інформації та при необхідності переведення її на електронні носії;
- збирання всієї внутрішньої інформації, доступної в електронній формі, включаючи листування, претензії тощо;
- документування результатів роботи;
- потокову класифікацію всієї інформації, що входить до корпоративного сховища, та повідомлення про критично важливі новини персоналу Корпорації

При формуванні служби економічної безпеки компанії важливо розуміти, що загрозою можуть бути зловмисники та конкуренти, ризики, які є як у внутрішньому так і в зовнішньому середовищі та впливають на функціонування бізнесу. Захист від негативних впливів, а також уміння своєчасно усувати різні загрози чи адаптуватися до існуючих умов, які не згубно впливають на його діяльність є основою економічної безпеки.

Перелік джерел посилання

1. As Web grows, search engines are failing to keep up. URL: www.siliconvalley.com/docs/news/svfront/030266.htm.
2. Fuld's Intelligence Software Report URL: www.fuld.com/softwareguide/index.html.
3. OCLC Researchers Measure The World Wide Web. URL: www.oclc.org/oclc/hress/20001016a.htm.

Кириї В.В.,

*к.е.н., доцент кафедри економічної кібернетики
та управління економічною безпекою,*

Харківський національний університет радіоелектроніки

Фастов М.М.,

студент,

Харківський національний університет радіоелектроніки

СУЧАСНІ СТРАТЕГІЇ ЗАХИСТУ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

Фактори, які впливають на рішення про те, який тип захисту шукати (патентів, торгових марок, авторських прав, комерційних таємниць тощо) і де його шукати, є складними і будуть сильно залежати від контексту, в якому приймаються рішення. Державні та приватні установи розглядатимуть одні й ті ж фактори, але зважують їх за різними критеріями. Глобальна стратегія патентування не означає спроби патентувати всюди. Наприклад, власник патенту може розділити країни світу на країни, де винахід може бути виготовлений, і країни, де винахід буде проданий. Отже, першим кроком у розробці стратегії ІВ є документування, які технології вже існують в організації, які технології розробляються та які партнерські відносини можливі. Тоді можна буде розумно обрати найкращі способи захисту інтелектуальної власності для підвищення її цінності, чи то для комерційних чи гуманітарних цілей.

Підприємства насамперед орієнтовані на отримання прибутку для своїх власників та акціонерів. Тому приватний сектор частіше використовує захисні та наступальні стратегії патентування, отримуючи множину патентів з вузько сформульованими претензіями. В такому випадку, патентні портфелі підприємств стратегічно використовується для забезпечення захисту інтересів та прибутку. На це вказує і наявна залежність глобальної економіки від іноземних заявок, що є підґрунтям діяльності транснаціональних компаній.

Місія державного сектору полягає у створенні загального добробуту. Стратегія патентування держави зосереджується на більш широко сформульованих заявах, які охоплюють технологію або процес, метод або техніку, наприклад техніку генетичної трансформації. Такі типи патентів, якщо вони мають відповідну стратегічну ліцензію, забезпечують ефективний розвиток, широке поширення та максимальний суспільний вплив технологічного прогресу саме у відповідності з місією державного сектора щодо забезпечення збільшення суспільних інтересів [1].

Що стосується інтелектуальної власності, то управління зв'язком публічної та приватної власності має вирішальне значення. На суспільне надбання насправді можна покладатися і навіть використовувати його для полегшення та збереження доступу до технологій.

Захисні публікації та дослідницькі матеріали, що є суспільним надбанням, можуть бути варіантами в рамках більш широкого набору стратегій управління інтелектуальною власністю, включаючи варіанти патентування, комерційної таємниці, захисту товарних знаків та договорів про заставу. Все перераховане вище можна використовувати в різних комбінаціях, щоб знайти баланс між захистом і доступністю, що сприяє розвитку технологій і постійним інноваціям. Вибір стратегічного варіанту залежить від прагматичного та реалістичного розуміння природи суспільного надбання.

Перелік джерел посилання

1. Integrating Intellectual Property Rights and Development Policy: Final Report of the Commission on Intellectual Property Rights. Commission on Intellectual Property Rights. 2012. DFID: London. <http://www.iprcommission.org>.

2. Hope J. 2007. Open Source Licensing. *In Intellectual Property Management in Health and Agricultural Innovation: A Handbook of Best Practices* / eds. A Krattiger, R.T. Mahoney, L. Nelsen, et al. MIHR: Oxford, U.K., and PIPRA: Davis, U.S.A. <http://www.iphandbook.org/handbook/ch02/p06/>.

Костін Ю.Д.

*д.е.н., професор кафедри економічної кібернетики
та управління економічною безпекою,
Харківський національний університет радіоелектроніки*

Швидкий В.А.

*аспірант,
Харківський національний університет радіоелектроніки*

ОСОБЛИВОСТІ СЦЕНАРНОГО ПІДХОДУ В РЕАЛІЗАЦІЇ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ ЕЛЕКТРОЕНЕРГЕТИКИ

Сценарний підхід грає особливу роль при підготовці стратегії підприємств. Він дозволяє по-новому поглянути на те, що відбувається навколо, побачити проблеми, що тільки зароджуються, підготувати підприємство до майбутніх змін. Представники підприємств відзначають, що їм вдається понизити ризики масштабних інвестицій, поліпшити якість ухвалюваних стратегічних рішень [1].

«Сценарії – це спосіб аналізу складного середовища, в якому присутня безліч значущих, до того не впливаючих один на одного тенденцій і подій» [2].

Для розробки сценаріїв застосовують кореляційний аналіз, екстраполяції трендів, інтегральне прогнозування, якісний аналіз та ін. [3-5].

Для формування сценаріїв розвитку підприємств електроенергетики необхідно спрогнозувати зміни як зовнішнього, так і внутрішнього середовища. (В роботі досліджуються 5 підприємств електроенергетики: Харківобленерго, Херсонобленерго, Житомиробленерго, Одесаобленерго, Полтаваобленерго). Термін дослідження – 2017-2021 рр.

На рисунку 1 приведена матриця рівня розвитку та рівня сприятливості зовнішнього середовища Одесаобленерго у 2017-2021 рр.

	Рівні	Високий	Середній	Низький
Рівень розвитку підприємства	Високий	1	→ 2	3
	Середній	4	5	6
	Низький	7	8	9

Рівень сприятливості зовнішнього середовища для реалізації саме стратегії підприємства

- > оптимістичний прогноз
- > помірний прогноз
- > песимістичний прогноз

Рисунок 1 – Матриця рівня розвитку та рівня сприятливості зовнішнього середовища Одесаобленерго у 2017-2021 рр.

Джерело: складено авторами

У результаті використання сценарного підходу отримано три сценарії зміни внутрішнього та зовнішнього середовища досліджуваних підприємств: оптимістичний, помірний (найбільш вірогідний) та песимістичний.

Таким чином, для Одесаобленерго згідно оптимістичного сценарію через 5 років рівень розвитку складає 1.0 (високий), а рівень сприятливості зовнішнього середовища – 0,6432 (середній). Це відповідає квадранту 2 матриці. Відповідно до помірного сценарію рівень розвитку складає 0,6883 (середній), а рівень сприятливості зовнішнього середовища 0,6044 (середній). Це відповідає квадранту 5 матриці. Згідно з песимістичним сценарієм рівень розвитку складає 0,2099 (низький), а рівень сприятливості зовнішнього середовища 0,5617 (середній). Це відповідає квадранту 8 матриці.

Таким чином, можна констатувати, що у 2017 р. всі досліджувані підприємства знаходилися у квадранті 1 матриці, а через 5 років (2021 р.),

згідно з помірним, найбільш реальним прогнозом, всі підприємства, якщо не розробити і не реалізувати стратегію розвитку, будуть знаходитися у 5-му квадранті матриці, який відповідає середньому рівню розвитку та середньому рівню сприятливості зовнішнього середовища (за винятком Херсонобленерго – 2 квадрант).

Тому вважаємо за доцільне розроблення і реалізацію стратегії розвитку для всіх досліджуваних підприємств, яка відповідає 1-му квадранту матриці, а саме – стратегію інтенсивного розвитку, яка передбачає як збільшення обсягів та постачання, так і розвиток додаткових послуг.

Таким чином, розроблена нами стратегія розвитку для підприємств електроенергетики буде виступати складовою піраміди стратегій холдингу, до складу якого входять досліджувані підприємства. Необхідно зауважити, що керівництво холдингу здійснює управлінський вплив лише на фінансово-економічну діяльність Обленерго, а за технологічними параметрами вони підпорядковуються Міністерству палива та енергетики України, регуляторний вплив здійснює також НКРЕКП.

Перелік джерел посилання

1. Аакер Д. Стратегическое рыночное управление. СПб: Питер, 2007. 496 с.
2. Ущатовський К.В., Костін Ю.Д. Енергетика – стратегія підприємства: Монографія, Х.: ООО «Компанія СМІТ». 2015. 364 с.
3. Антоненко О.Б. Єдині тарифи на електроенергію – стан і перспективи удосконалення тарифної політики держави в електроенергетичній галузі. *Новини енергетики*. 2006. № 11. С.26-29.
4. ISO 9001: 2000 Wikipedia free-content encyclopedia: Веб-сайт. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/ISO_9001-2000 (Дата звернення: 07.07.2020).
5. Башинська І.О. SMART – підхід до визначення цілей смартизації промислового підприємства. *Вчені записки ТНУ ім. В.І. Вернадського. Серія: Економіка і управління*. 2019. №5, Т.5, Т.30 (69). С.41-46.

Курденко О.В.,

*старший викладач кафедри економічної кібернетики
та управління економічною безпекою,*

Харківський національний університет радіоелектроніки

Піунова Є.Д.,

студентка,

Харківський національний університет радіоелектроніки

ПОНЯТТЯ ТА ЗНАЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ В ДІЯЛЬНОСТІ УКРАЇНСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

Проблеми економічної безпеки набувають все більшої актуальності у зв'язку з достатньо динамічними, суперечливими тенденціями і подіями в сучасному світі. Підприємства знаходяться в умовах безперервної зміни зовнішнього середовища його існування. Ця нестабільність вимагає від господарюючих суб'єктів постійної адаптації, зокрема пошуку нових і вдосконалення вже відомих засобів забезпечення системи економічної безпеки заради досягнення стабільності в діяльності підприємства. Всі ці питання змушують задуматися про формування нової концепції економічної безпеки, що буде гарантувати економічну стійкість підприємств і як наслідок, відкриття нових перспектив розвитку в діяльності суб'єктів господарювання [2].

Економічна безпека підприємства – це захищеність діяльності підприємства від негативних впливів зовнішнього і внутрішнього середовища, спроможність швидко усунути різноманітні загрози або пристосуватися до зовнішніх умов без негативних наслідків для підприємства. Крім того, економічна безпека підприємства – найефективніше використання ресурсів, які забезпечують стабільне функціонування підприємства [1].

Сьогодні головними проблемами підприємств в сфері економічної безпеки виступають: неконтрольована приватизація, банкрутство неефективних підприємств, які не витримують ринкової, зокрема й недобросовісної,

конкуренції, відсутність прозорої податкової системи. Крім того, потреба в ефективній кадровій політиці є першочерговою для функціонуючих підприємств. Для забезпечення економічної безпеки для підприємства важливо враховувати розміщення підприємства, природні ресурси, трудовий потенціал підприємства, освітньо-кваліфікаційний рівень працівників підприємства тощо.

Рівень економічної безпеки підприємства залежить від того, наскільки ефективно його керівництво і спеціалісти (менеджери) будуть спроможні уникнути можливих загроз і ліквідувати шкідливі наслідки окремих негативних складових зовнішнього та внутрішнього середовища.

Джерелами негативних впливів на економічну безпеку підприємства можуть бути [3]:

- свідомі чи несвідомі дії окремих посадових осіб і суб'єктів господарювання (органів державної влади, міжнародних організацій, конкурентів);

- збіг об'єктивних обставин (стан фінансової кон'юнктури на ринках даного підприємства, наукові відкриття та технологічні розробки, тощо).

Головна мета економічної безпеки підприємства полягає в тому, щоб гарантувати його стабільне та максимально ефективне функціонування в теперішньому часі і високий потенціал розвитку в майбутньому. До основних функціональних цілей економічної безпеки належать:

- забезпечення високої фінансової ефективності роботи, фінансової стійкості та незалежності підприємства;

- забезпечення технічної незалежності та досягнення високої конкурентоспроможності технічного потенціалу об'єкта господарювання;

- досягнення високого рівня кваліфікації персоналу та його інтелектуального потенціалу;

- мінімізація руйнівного впливу результатів виробничо-господарської діяльності на стан навколишнього середовища;

- якісна правова захищеність усіх аспектів діяльності підприємства;

– забезпечення захисту інформаційного поля, комерційної таємниці й досягнення необхідного рівня інформаційного забезпечення роботи всіх підрозділів підприємства та відділів організації;

– ефективна організація безпеки персоналу підприємства, його капіталу та майна, а також комерційних інтересів [2].

Альтернативними методами забезпечення економічної безпеки підприємства є: операційні коригування (зміна бізнес-процесів), стратегічні організаційні зміни (структурні модифікації в масштабі підприємства), реальні опціони, альянсні стратегії, комбінування страхового та фінансового захисту, управління структурою капіталу підприємства, резервне фінансування [3].

Отже, в сучасних умовах господарювання економічна безпека набуває статусу складної багаторівневої системи і вимагає захисту всіх її складових на різних ієрархічних рівнях. Необхідною умовою досягнення глобальної безпеки – є забезпечення економічної безпеки, саме на рівні підприємства, економічна сутність якої полягає у забезпеченні умов для його ефективного функціонування та стратегічного розвитку в умовах впливу загроз різноманітного характеру. Все це буде залежати від результативності процесу своєчасної ідентифікації та мінімізації ризиків зовнішнього та внутрішнього середовища.

Перелік джерел посилання

1. Дарнопих Г.Ю. Сучасні проблеми економічної безпеки України. Вісник Академії правових наук України. 2015. #1. С. 142-150. URL: <http://dspace.nlu.edu.ua/handle/123456789/4132>.

2. Олейникова Є. Основи економічної безпеки: дис. канд. ек. наук: 08.09.08. Київ, 2008. 208 с.

3. Мініна Є.О. Критерії і показники економічної безпеки підприємства. 2014. URL: <http://www.hups.mil.gov.ua/periodic-app/article/7428> (дата звернення 25.10.21).

Курденко О.В.,

*старший викладач кафедри економічної кібернетики
та управління економічною безпекою,*

Харківський національний університет радіоелектроніки

Ступак О.М.,

студент,

Харківський національний університет радіоелектроніки

ЗНАЧЕННЯ КРЕАТИВНОЇ ЕКОНОМІКИ У СТРАТЕГІЧНОМУ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

З розвитком науково-технологічного прогресу, масової цифровізації та підвищення ролі інтелектуальної власності креативна індустрія стає однією з найважливіших сфер розвитку економіки та суспільства. Вона визначає нові види соціально-економічної взаємодії, сприяє успіхам держави. Дослідники прогнозують, що в майбутньому, у зв'язку з темпом її розвитку, нерівність між розвиненими країнами та рештою світу буде неухильно зростати. В Україні поки що недостатньо досліджень стану креативної економіки, тому для нас залишається актуальним пошук рішень, які можуть стимулювати цей важливий сегмент національної економіки.

Вперше термін креативна економіка з'явився в журналі Business Week у 2000 році [1]. Внаслідок нього тривають численні дискусії щодо того, чи має він право на існування та чи коректно він сформульований. З одного боку, креативна економіка може розглядатись як компонент інноваційної економіки. Але традиційне розуміння інноваційної економіки концентрується переважно на науково-технологічних розробках та їх реалізації і не охоплює багато сфер економіки творчості. У нашу епоху участь людини у фізичній та інтелектуальній праці можна звести до мінімуму або зовсім її замінити. Це дає можливість звільнити час для творчої діяльності, яка недоступна іншим істотам чи механізмам.

Застосуємо визначення, що креативна економіка – це галузь економіки, яка заснована на індивідуальній та колективній творчості, майстерності та таланті, здатна формувати добробут та робочі місця за рахунок створення та використання інтелектуальної власності, а творчі діячі займають у цих процесах центральне місце.

Креативна економіка може розвиватися лише там, де є певні умови. Цим і пояснюється те, що креативний сектор має тенденцію зосереджуватись у великих світових агломераціях. Роль держави у розвитку креативної економіки одна з центральних. Мова в першу чергу йде про створення сприятливих економічних і політичних умов, які дослідники відносять до визначальних для розвитку креативної економіки.

Треба зазначити, що тема креативної економіки України вже вийшла на національний рівень та є стратегічною метою до 2030 року. До креативних індустрій нашої країни відноситься: візуальне мистецтво, сценічне мистецтво, видавнича діяльність, дизайн, мода, ІТ, аудіовізуальне мистецтво, архітектура, реклама, бібліотеки, архіви та музеї, народні художні промисли.

Згідно з даними дослідження креативної індустрії в Україні, проведеному у 2021 році Центром аналітики зовнішньої торгівлі Trade+ в країні станом на 2019 рік нею згенеровано 3,94% доданої вартості (117 млрд грн), забезпечено роботою 352 тисяч людей, або 3,8% всіх зайнятих осіб [2]. Якщо подивитися на результати Великобританії – країни, яка вперше здійснила дослідження креативного сектору та створила стратегію його розвитку з'ясуємо, що її креативна економіка генерує 8 мільйонів фунтів на годину, тобто українська сфера заробляє за рік стільки ж, скільки британська за кілька тижнів.

Martin Prosperity Institute в Торонто розробив Глобальний індекс креативності, який складається з трьох «Т» – таланту, толерантності та технологій. Вони у 2015 році проводили дослідження в якому аналізували ситуацію у 139 країнах [3]. По індексу таланту Україна посіла 24 місце, по індексу технологій – 40, а по індексу толерантності – 105. Можна зробити

висновок, що по фактору талант ми здобули непоганий результат, хоча основним сектором економіки є важка промисловість. Цей показник одержано переважно за рахунок великої частки населення з вищою освітою. Рівень технологічних розробок України є нижчим, чим потенційно можливий. А з рівнем толерантності у нас найбільші проблеми, сьогодні гостро стоять проблеми самовираження, масового колективізму, стандартизації, особистості в освітньому та робочому просторі, ейджизм. Але, слід зазначити, що в Україні є великий потенціал та наявність резервів для розвитку креативності в економіці. Треба застосовувати коротко- та довгострокові стратегії для розвитку культурних та креативних індустрій в Україні.

Отже, креативна економіка – один з найбільш швидко зростаючих секторів світової економіки. Тому вона має бути важливою частиною стратегії кожної країни. В даний час креативна індустрія є інструментом для інновацій і може бути впроваджена в інших галузях, створюючи колаборацію з цими іншими секторами. Розвиток креативної економіки України – це значний пріоритет соціокультурної та державної політики в цілому. Насамкінець слід зазначити, що креативна економіка значно розширює можливості традиційного виробництва товарів та послуг.

Перелік джерел посилання

1. The Creative Economy. *BusinessWeek (Special double issue: The 21st Century corporation)*. 2000. 28 серпня. С. 1-5.
2. Ніколаєва О., Онопрієнко А., Таран С. Креативні індустрії: вплив на розвиток економіки України. 2021. С. 1-107. URL: [KSE-Trade-Kreativni-industriyi.pdf](#).
3. Global Creativity Index 2015: The Cities Project. URL: <http://www.rotman.utoronto.ca/mpi/wp-content/uploads/2015/07/Global-Creativity-Index-2015.pdf> (дата звернення: 25.10.2021).

Мурзабулатова О.В.

к.е.н., доцент кафедри економічної кібернетики

та управління економічною безпекою,

Харківський національний університет радіоелектроніки

Пономарьов С.В.

к.е.н., старший викладач кафедри економічної кібернетики

та управління економічною безпекою,

Харківський національний університет радіоелектроніки

ПІДХОДИ ДО ФОРМУЛЮВАННЯ ПРИНЦИПІВ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Питання ролі та місця держави в ринковій економіці є одним з центральних, як в теорії, так і на практиці. Особливе місце держави в системі суспільних інститутів визначається тим, що держава – це суб'єкт управління, який забезпечує організацію та функціонування всіх елементів соціально-економічної системи.

В умовах ринкової економіки, а особливо в умовах трансформації економіки роль державного регулювання економіки (ДРЕ) має найбільше значення, оскільки мають місце невластиві ринку проблеми, рішення яких можливе тільки за допомогою діючого державного втручання: формування ринкової інфраструктури, висока питома вага державного сектору економіки, роздержавлення та приватизація, розвиток підприємництва та конкуренції, розвиток соціальної сфери та системи соціального захисту населення, залучення іноземних інвестицій та ін.

Поняття «державне регулювання економіки» розглядається різними авторами і в різних інтерпретаціях.

Так, деякі автори вважають, що державне регулювання економіки – це діяльність держави щодо створення правових, економічних і соціальних передумов, необхідних для функціонування економічного механізму згідно з

цілями й пріоритетами державної економічної політики, заради реалізації національних інтересів держави [1, 2, 3].

Особливо важливе значення для ефективного втручання держави в регулювання соціально-економічних процесів має додержання відповідних принципів державного регулювання. Під сутністю принципів державного управління В. Я. Малиновський розуміє, як фундаментальні істини, позитивні закономірності, керівні ідеї, основні положення, норми поведінки, що відображають закони розвитку відносин управління, сформульовані у вигляді певного наукового положення, закріпленого переважно у правовій формі, на основі якого будується і функціонує апарат державного управління [4]. Сьогодні можна констатувати, що немає єдиного підходу до формулювання принципів ДРЕ.

На думку Д. М. Стеченко [5], крім загальних принципів, на яких базується система розвитку державного регулювання, важливого значення набувають принципи бюджетної політики та податкового регулювання, що передбачають:

- економічну самостійність бюджетів усіх рівнів, їх реальне формування на стабільній нормативній базі;
- оптимальний рівень бюджетного дефіциту, гнучке збалансування між загрозою інфляції та потребою в підвищенні суспільного попиту;
- раціональне поєднання інтересів доходної частини бюджету і стимулювання роботи підприємців на основі виважених податкових ставок.

Стосовно економіки України потрібно окреслити пріоритетні економічні цілі, які б відповідали новому ринковому механізму господарювання та відбивали національні інтереси. Основною метою ДРЕ України є досягнення ефективного і стабільного функціонування економіки на цій основі – поступального економічного, соціального, наукового і культурного розвитку України, забезпечення внутрішньої та зовнішньої екологічної, продовольчої, економічної, політичної, соціальної безпеки та самостійності і незалежності для

населення і країни, створення та розвиток господарської системи, орієнтованої на вибір оптимальних варіантів використання наявних факторів виробництва.

Як показує світовий досвід, існує багато варіантів організації ДРЕ, проаналізувавши які, можна систематизувати принципи реалізації впливу держави, оскільки вони забезпечують систематичну послідовність у прийнятті рішень, спрямованих на економічний і соціальний розвиток країни. Ці принципи реалізуються залежно від наукового дослідження світового досвіду державного регулювання в економіці й розробки власної національної програми; правового, політичного, матеріального і особливо фінансового забезпечення ефективного державного регулювання економічних процесів з ринковим. Створюючи систему ДРЕ в Україні, важливо так само дотримуватись певних принципів. Дотримання науково обґрунтованих принципів забезпечує ефективне виконання державою своїх економічних функцій.

Перелік джерел посилання

1. Вергун М. Г., Маслак П. В. Державне управління та державне регулювання економіки: навч. посібник. Житомир. Рута, 2009. 237 с.
2. Дідківська Л. І. Головка Л. С. Державне регулювання економіки: навч. посіб. 5-те вид., стер. К. Знання, 2006. 213 с.
3. Бодров В. Г., Сафронова О. М., Балдич Н. І. Державне регулювання економіки та економічна політика: навч. посібник. К. Академвидав, 2010. 520 с.
4. Малиновський В. Я. Державне управління: навч. посіб. Вид. 2-ге, доп. та перероб. К. Атіка, 2003. 576 с.
5. Стеченко Д.М. Державне регулювання економіки: навч. посібник. К. МАУП, 2000. 176 с.

Мусієнко В.О.,

*к.т.н, доцент, доцент кафедри економічної кібернетики
та управління економічною безпекою,
Харківський національний університет радіоелектроніки*

Клименко Д.О.,

*студент,
Харківський національний університет радіоелектроніки*

ОЦІНКА ЕКОНОМІЧНИХ РИЗИКІВ У ДІЯЛЬНОСТІ ЕНЕРГОЗБУТОВИХ КОМПАНІЙ

Сучасні умови господарювання підприємств супроводжуються впливом багатьох факторів зовнішнього і внутрішнього середовища, що мають негативний характер. Це стосується й енергозбутових компаній, діяльність яких, як і багатьох підприємств інших галузей, покликана забезпечити ефективність продажів виробленої продукції.

Проте на думку О.І. Краузе [1] на сьогодні до основних проблем енергозбутової діяльності слід віднести: «...неналежний рівень організації маркетингової політики та ігнорування інтересів споживачів; неплатежі споживачів енергії, що спричиняє недостатність обігових коштів, зростання дебіторської заборгованості енергокомпаній, дефіцит палива на електростанціях і, відповідно, неоптимальне завантаження виробничих потужностей; рівень тарифів, який часто не забезпечує позитивного рівня рентабельності енергокомпаній; облік споживання енергії організовано на недостатньо високому рівні, а також значні втрати енергії внаслідок розкрадання».

На врахування економічних ризиків в діяльності енергозбутових компаній, виникнення яких обумовлено переліченими факторами, має бути спрямована розробка і використання відповідного методичного інструментарію.

У науковій літературі та на практиці використовують міри ризику [2]: ранг; середнє абсолютне відхилення; дисперсія, середньоквадратичне відхилення; напівдисперсія.

Поширений на практиці метод факторного аналізу ризику діяльності підприємства передбачає використання поняття рівня непередбачуваності зміни деякого показника. Рівень непередбачуваності зміни такого показника характеризується математичним очікуванням частки відхилення фактичного значення такого показника від його запланованого значення..

За таких умов факторну модель ризику діяльності підприємства можна подати у вигляді такої формули:

$$R = \sum_{i=1}^n a_i \cdot k_i ,$$

де R – рівень ризику недоотримання запланованого доходу (прибутку);

a_i – рівень непередбачуваності зміни i -го показника;

k_i – коефіцієнт, що характеризує значущість зміни i -го показника;

n – кількість показників, що впливають на рівень ризику.

Факторний метод аналізу рівня економічного ризику може бути дієвим інструментом оцінювання впливу на рівень економічного ризику окремих факторів та прогнозування рівня ризику діяльності енергозбутових компаній.

Перелік джерел посилання

1. Краузе О. І. Специфіка організації та проблеми енергозбутової діяльності. URL: <http://intkonf.org/kandekonn-krauze-oi-spetsifika-organizatsiyi-ta-problemi-energozbutovoyi-diyalnosti/>

2. Швець Ю. О. Ризики в діяльності промислових підприємств: види, методи оцінки та заходи подолання ризику. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2018. Вип. 17(2). С. 131-135.

Мусієнко В.О.,

*к.т.н, доцент, доцент кафедри економічної кібернетики
та управління економічною безпекою,
Харківський національний університет радіоелектроніки*

Мандзіна В.І.,

*студент,
Харківський національний університет радіоелектроніки*

ОРГАНІЗАЦІЙНІ АСПЕКТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

На сьогодні більшість вітчизняних підприємств перебувають у кризовому стані, зазнають спаду виробництва або перебувають на межі банкрутства. Така ситуація може призвести до зниження їх потенціалу, конкурентоспроможності, рівня економічної безпеки та створює загрозу для зниження потенціалу цілих регіонів, що обумовлює актуальність даної проблеми.

На рівень економічної безпеки підприємства впливають багато факторів зовнішнього і внутрішнього середовище. У цьому контексті економічну безпеку підприємства розглядають як умову його стабільного функціонування та розвитку, а також надійного захисту фінансових і матеріальних ресурсів підприємства від зовнішніх і внутрішніх небезпек і загроз, що виникають у процесі взаємодії з бізнес-середовищем.

Успішна діяльність підприємства щодо попередження внутрішніх і зовнішніх загроз та реагування на них залежить від ефективності роботи служби економічної безпеки. Підрозділ економічної безпеки підприємства є структурним підрозділом, який підпорядковується безпосередньо керівнику та співпрацює з іншими структурними підрозділами та зовнішніми суб'єктами державної та недержавної систем безпеки для запобігання, зменшення та реагування на небезпеки, загрози та ризику.

В організаційному аспекті на службу безпеки підприємства покладені такі функції: організація охорони в приміщеннях; розробка та узгодження документів, пов'язаних з захистом комерційної таємниці; розробка та впровадження заходів щодо організації захисту комерційної таємниці; виявлення каналів витоку комерційної інформації та інформації з обмеженим доступом, розробка заходів щодо усунення таких випадків; робота з обліку (кількість, періодичність, джерела) порушень режиму безпеки на підприємстві; організація службових розслідувань; постійний перегляд та оновлення відомостей, що становлять комерційну таємницю; моніторинг нормативно-правової бази; контроль за дотриманням вимог нормативних документів з питань захисту комерційної таємниці; організація роботи щодо підтримки зв'язку з правоохоронними органами й службами безпеки підприємств-партнерів; організація проведення систематичних навчань працівників підприємства за всіма напрямками забезпечення економічної безпеки (у тому числі захисту комерційної таємниці); облік і контроль документів у сейфах, в яких зберігаються конфіденційні папери, а також облік та охорона спеціальних приміщень і технічних засобів.

Можна зробити висновок, що успішне функціонування та стійкий розвиток підприємства на ринку багато в чому залежить від рівня його економічної безпеки.

Перелік джерел посилання

1. Єфдокимов В. В., Олійник О. В., Грицишен Д. О., Грищенко О. О. Концепція управління економічною безпекою суб'єктів господарювання в контексті теорії сталого розвитку: монографія.; Житомир. держ. технол. ун-т. Житомир, 2013. 251 с.

2. Меліхова Т. О. Вдосконалення функцій та завдань забезпечення економічної безпеки підприємств. *Інвестиції: практика та досвід*. 2018. № 3. С. 70-73.

Мусієнко В.О.,

*к.т.н., доцент кафедри економічної кібернетики
та управління економічною безпекою,*

Харківський національний університет радіоелектроніки

Образкова І.В.,

студент,

Харківський національний університет радіоелектроніки

МЕТОДИ АНАЛІЗУ НАПРЯМУ ІНВЕСТУВАННЯ

Зростання національної економіки значною мірою залежить від ефективності фінансової галузі. Як найбільш ризиковий сегмент ринкової економіки, фондовий ринок вирішує завдання акумулювання грошових ресурсів з метою їх вкладення в перспективні проекти. У ринковій економіці ринок цінних паперів є основним механізмом перерозподілу фінансових та інших накопичень. Фондовий ринок – це найбільш рухливий сектор економічних процесів, у якому відбувається перетікання капіталів у вигляді цінних паперів. Для будь-якої фінансової системи визначальним фактором є ступінь залученості фондового ринку в процес фінансування інвестиційної активності підприємств.

Основним завданням ринку цінних паперів є залучення інвестицій в економіку та створення умов для їх можливого перерозподілу. Для успішної роботи на фондовому ринку необхідно постійно аналізувати ситуацію на ринку та прогнозувати зміну цін та інвестиційних характеристик цінних паперів. Інвестування в цінні папери відкриває перед інвестором широкі можливості, що стосуються видів угод, здійснюваних під час операцій із цінними паперами, і видів самих цінних паперів [1]. Різні інвестори при виборі об'єкта інвестування застосовують різноманітні методи та критерії оцінки. Нині існують різні напрями аналізу ринку, різні теорії оцінки цінних паперів, серед яких особливе місце займають фундаментальний та технічний аналіз.

Фундаментальний аналіз вивчає причини, що ініціюють рух ринку. У повному обсязі фундаментальний аналіз виконується на чотирьох основних рівнях, а саме: проводиться макроекономічний аналіз, у якому досліджуються ситуації на ринку на основі вивчення попиту та пропозиції; досліджується низка макроекономічних факторів; проводиться галузевий та регіональний аналіз ринку, що дозволяють класифікувати галузі за діловою активністю, по стадіях розвитку та привабливості для інвестицій; проводиться вибір регіону відповідно до заздалегідь визначених вимог. Заключним етапом фундаментального аналізу є вироблення конкретної інвестиційної стратегії та вибір напрямів інвестування, виявлення недооцінених ринком цінних паперів, визначення тих підприємств, в цінні папери яких доцільно вкладення інвестицій.

Гіпотеза ефективного ринку стверджує, що ринок можна розглядати як велику кількість учасників, кожен із яких збирає, обробляє та поширює інформацію. В результаті проведення купівлі та продажу у цих учасників формуються прогнози у вигляді ринкової ціни. Звідси робиться висновок, що у ринковій ціні відображена вся існуюча інформація. Тому деякі фахівці вважають, що, на підставі цієї гіпотези, пошук та аналіз додаткової інформації для прогнозування цін цінних паперів у майбутньому марні, тому що вся інформація, що стосується ціни, вже сконцентрована в їх поточних ринкових цінах. Методи технічного аналізу ґрунтуються на аналізі деякої ретроспективи зміни вартості цінних паперів [2]. Однак, враховуючи, що українські цінні папери мають коротку ринкову передісторію, методи технічного аналізу використовувати, у повному обсязі для прогнозування майбутнього руху цін та моменту укладання угод, важко. У таких умовах актуальним є застосування методики оцінки інвестиційної привабливості цінних паперів, що дозволяє використовувати наявну цінову статистику спільно з методикою фундаментального аналізу.

Особливістю такого підходу до вибору напряму інвестування є те, що з його допомогою проводиться:

- розгляд сутності процесів, що відбуваються на ринку;
- вивчення причин, що викликають зміну економічної ситуації;
- виявлення складних взаємозв'язків між різними явищами, що відбуваються на досліджуваному ринку;
- всебічний аналіз ринку, вибір, на основі результатів цього аналізу, об'єкта інвестування.

При проведенні аналізу напряму інвестування, в оцінці конкурентоспроможності підприємства, що є потенційним об'єктом інвестування, необхідно враховувати оцінку інтелектуального капіталу [3]. Інтелектуальний капітал є джерелом конкурентних переваг в умовах середовища, що динамічно змінюється [4]. Крім того, при проведенні аналізу напряму інвестування, необхідно враховувати оцінку економіко-статистичних показників акцій цього підприємства, їх цінову статистику.

Перелік джерел посилання

1. Барабаш Н.С., Кумченко Т.А. Аналіз ризику, доходу і доходності фінансових інвестицій. Вісник Львівської комерційної академії. Серія: економічна, вип. 16. Львів, 2004. 536 с.

2. Старостенко Г.Г., Торшин Є.О. Побудова алгоритму технічного аналізу на прикладі ф'ючерса на індекс S&P 500. Сучасні питання економіки і права. 2012. Вип. 1. С. 92-99.

3. Євсєєв А. Д. Методологічні аспекти оцінки вартості інтелектуального капіталу. Економіка промисловості. 2012. № 3-4. С. 336-345.

4. Бутнік-Сіверський О.Б. Інтелектуальний капітал: теоретичний аспект. Інтелектуальний капітал. 2002. № 1. С. 16-27.

Мусієнко В.О.,

*к.т.н., доцент кафедри економічної кібернетики
та управління економічною безпекою,*

Харківський національний університет радіоелектроніки

Шаповалов О.В.

студент,

Харківський національний університет радіоелектроніки

СТРАТЕГІЯ FINTECH В УКРАЇНІ: ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ

У сучасному розумінні FINTECH (Financial technology) – це нова фінансова галузь, в якій інноваційні технології та інструменти, що впроваджуються в фінансову сферу, роблять процеси в ній більш швидкими, ефективнішими, дешевшими, покращують фінансову діяльність. Fintech – це нова концепція, яка дозволить подивитися на управління фінансами під новим кутом, додати щось нове та модернізувати старе.

Поштовхом до розвитку технологій такого характеру стали кризи, які продемонстрували недостатню готовність фінансового сектору до стрімких змін та різких потрясінь. У 2020 році Національний банк України, Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку, Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг, Міністерство фінансів України та Фонд гарантування вкладів фізичних осіб затвердили Стратегію розвитку фінансового сектору України до 2025 року [1].

Невід'ємним елементом цієї Стратегії є Стратегія розвитку фінтеху в Україні до 2025 року – покроковий план створення в Україні повноцінної фінтех-екосистеми з інноваційними фінансовими сервісами та доступними цифровими послугами, для забезпечення розвитку фінансового сектору відповідно до провідних міжнародних практик [2].

Аналіз Стратегії розвитку фінансового сектору України говорить про те, що сектор фінансів в Україні має розвиватися за п'ятьма стратегічними напрямками:

- інноваційна діяльність у сфері фінансів;
- розвиток фінансових ринків;
- збільшення фінансової стабільності;
- розширення фінансової інклюзії;
- макроекономічний розвиток.

Основна мета стратегії – становлення фінансового сектору в Україні конкурентоспроможним, технологічним, прозорим та стабільно функціонуючим.

Основні очікувані результати застосування Fintech:

- організація розвитку усіх сфер Fintech;
- перехід учасників фінансового сектору на зрозумілі, прозорі та відкриті системи (наприклад, такі, як віддалений банкінг, ідентифікація та верифікація);
- вступ НБУ до так званої «глобальної пісочниці» – Глобальної мережі фінансових інновацій (GFIN);
- кількість інноваційних продуктів, які будуть проходити через «глобальну пісочницю» має складати не менше 16 на рік;
- інтеграція фінансового ринку України у світовий фінансовий простір;
- якісна підготовка професіоналів з цифрової грамотності у фінансовій сфері;
- кількість безготівкових розрахунків має перевищити відмітку у 85%.

Якщо ще в 2014 році в Україні безготівкові операції за картками становили 60 % від загальної кількості транзакцій, то вже в кінці 2019 року показники значно змінилися: понад 82 % транзакцій за картками – це безготівкові операції, і лише близько 17 % – зняття готівкових коштів. Багато в чому цьому сприяє розвинута платіжна інфраструктура: так, сьогодні в країні вже понад

330 тисяч POS-терміналів, 90 % з них підтримують безконтактні оплати картами і гаджетами [3].

Основним завданням реалізації Стратегії Fintech є розробка та впровадження діджитал-проектів, наприклад, системи віддаленої ідентифікації та верифікації, надання можливості здійснення миттєвих платежів із рахунку на рахунок у СЕП з режимом роботи 24/7, розвиток відкритої архітектури фінансового ринку, розвиток інфраструктури фінтех-екосистеми.

Українська фінансова система вступила у нову фазу свого розвитку, заснованому на впровадженні сучасних технологій на основі використання цифрових процесів у фінансовій сфері, створенні та впровадженні інноваційних інструментів та механізмів, стимулюванні розвитку нових технологій, посиленні кібербезпеки, інтеграції українського фінансового ринку в європейський фінансовий простір та розширенні міжнародної співпраці. Реалізація Стратегії розвитку фінансового сектору дасть змогу створити конкурентний, стабільний та високотехнологічний фінансовий сектор в Україні. Можна стверджувати, що фінансова система України готова до нового етапу розвитку, на якому зможе швидко та ефективно відповідати на виклики сучасності.

Перелік джерел посилання

1. Стратегія розвитку фінансового сектору України до 2025 року. URL: [https:// bank.gov.ua/ua/news/all/strategiya-rozvitku-finansovogo-sektoru-ukrayini-do-2025-roku-7686](https://bank.gov.ua/ua/news/all/strategiya-rozvitku-finansovogo-sektoru-ukrayini-do-2025-roku-7686).

2. Стратегія розвитку фінтеху в Україні до 2025 року. URL: <https://bank.gov.ua/ua/files/DDWIAwXTdqjdClp>.

3. Українці обирають цифрові та безконтактні оплати як найбільш зручні й безпечні – експерти Mastercard. URL: <https://www.dsnews.ua/ukr/society/ukrainsy-vybirayut-tsifrovye-i-beskontaktnye-oplaty-kak-30042020170300>.

Полозова Т.В.,

*д.е.н, професор, завідувач кафедри економічної кібернетики
та управління економічною безпекою,*

Харківський національний університет радіоелектроніки

Бессараб Д.І.,

студент,

Харківський національний університет радіоелектроніки

ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ СКЛАДУВАННЯ У ТОРГОВЕЛЬНІЙ ЛОГІСТИЦІ ПІДПРИЄМСТВА

Під час формування загальної концепції системи складування, необхідно усвідомлювати, що вона повинна бути насамперед економічною. Планування та впровадження складської системи – це лише частина загальної концепції складування, при цьому мають враховуватися інтереси всього підприємства, а рентабельність складу має бути головним критерієм вибору.

Теоретико-методичні аспекти формування логістичної системи на підприємстві розглядалися у роботах таких авторів, як В. В. Хорошун, І. А. Науменко [1], О. О. Кучмєєв [2] та інших.

Ефективна система складування забезпечує найкраще розміщення та розумне управління товарами на складі. Під час формування системи складування необхідно враховувати зовнішні і внутрішні напрями потоків об'єкта і пов'язаних з ним фактори (параметри складу, технічні засоби, характеристики вантажу тощо).

Розробка системи складування ґрунтується на виборі відповідної системи з усіх технічно можливих систем та використанні кількісних та якісних методів оцінки для вирішення проблеми. Процес відбору та оптимізації передбачає виявлення та систематизацію відповідних факторів серед кількох основних підсистем. Складська система включає такі підсистеми: складська вантажна

одиниця; вид складування; необхідне обладнання для обслуговування складу; повна система комплектації; управління вантажоперевезеннями; обробка даних; технічні особливості будівель і споруд.

Формування ефективної системи складування передбачає реалізацію таких етапів [1, 2]:

- визначається місце розташування та функції складу в логістичному ланцюжку;
- визначається загальний напрям технічного оснащення складської системи (механізація, автоматизація);
- уточнюється мета і завдання формування складської системи;
- визначаються елементи кожної складської підсистеми;
- формуються комбінації визначених елементів усіх підсистем;
- здійснюється попередній відбір з усіх технічно можливих альтернативних варіантів;
- здійснюється техніко-економічний аналіз кожного варіанту зі всіх альтернатив;
- здійснюється остаточний вибір оптимального варіанту.

За допомогою логістичної моделі конкретної збутової мережі можна визначити оптимальну кількість складів, за якої величина транспортних витрат буде найменшою.

Перелік джерел посилання

1. Хорошун В. В., Науменко І. А. Економіко-математичні методи та моделі прогнозування збутової логістики торговельного підприємства. *Причорноморські економічні студії*. 2018. Вип. 28(2). С. 179-183.

2. Кучмєєв О. О. Особливості побудови стратегії управління логістичною системою торговельного підприємства. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2018. Вип. 20(2). С. 72-75.

Полозова Т.В.,

*д.е.н, професор, завідувач кафедри економічної кібернетики
та управління економічною безпекою,
Харківський національний університет радіоелектроніки*

Бобко Н.В.,

*студент,
Харківський національний університет радіоелектроніки*

СХЕМИ ОРГАНІЗАЦІЇ ПЕРЕВІЗНОГО ПРОЦЕСУ В КОНТЕКСТІ ТРАНСПОРТНОЇ ЛОГІСТИКИ

У сучасних умовах господарювання всі підприємства для підвищення рентабельності і конкурентоспроможності прагнуть знизити транспортні витрати. Точний розрахунок логістичних витрат у структурі ціни товару має велике значення для кінцевого споживача як одне з основних джерел економії. Тому необхідність пошуку нових варіантів економії витрат у логістиці пов'язана з розвитком і широким використанням технологій, основних концепцій і принципів сучасної логістики, таких, наприклад, як «точно в строк», «від дверей до дверей» тощо.

Теоретико-методичні аспекти транспортної логістики розглядалися багатьма науковцями, серед яких Н. Смирнова [1], Ю. Т. Боровик, Х. О. Василенко [2], Т. М. Смокова [3], О. І. Кічкіна [4] та інші.

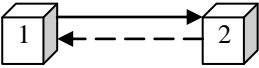
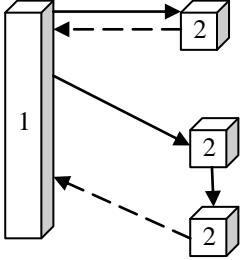
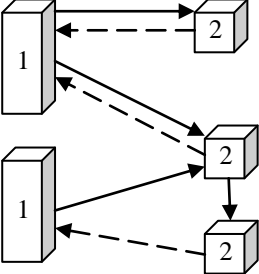
Метою дослідження є теоретичне узагальнення схем організації перевізного процесу в контексті транспортної логістики.

Перевезення можуть здійснюватися двома способами – прямо кінцевому споживачеві або через розподільний центр. Підвищення ефективності транспортного процесу вимагає впровадження нових підходів до організації перевезень, що і вирішує транспортна логістика.

При розв'язанні задач оперативного планування вантажних перевезень основними економіко-математичними моделями є моделі транспортної задачі і задачі маршрутизації. Розвиток систем доставки вантажів свідчить, що подальша інтенсифікація процесу перевезення можлива тільки за рахунок впровадження принципу фіксованого часу доставки вантажів споживачам, тобто застосування логістичного принципу «точно в строк» [1].

На практиці використовуються три основні схеми організації перевізного процесу, які представлені у табл. 1.

Таблиця 1 – Схеми організації перевізного процесу

Назва схеми	Маршрут	Схема перевізного процесу
1. Один до одного	Маятниковий	
2. Один до багатьох	Маятниковий збірний, розвізний, збірно-розвізний	
3. Багато до багатьох	Кільцевий збірний, розвізний, збірно-розвізний	

Примітка. 1, 2 – відправник вантажу або вантажоодержувач

Джерело: розроблено авторами на основі [1-4]

Схема організації перевезень «один до одного» є найбільш простою з погляду процесу планування і не передбачає рішення транспортної задачі або задачі маршрутизації від підприємства.

У випадку організації перевезення за схемою «один до багатьох» планування діяльності підприємства передбачає вирішення задачі маршрутизації, яке містить [2]:

- задача «ув'язування» рейсів (коли між відправниками вантажу і вантажоодержувачами перевезення здійснюється за маятниковим маршрутом);
- задача комівояжера (коли між відправниками вантажу і вантажоодержувачами перевезення здійснюється за розвізним маршрутом);
- вирішення двох перелічених вище типів задач (коли при організації перевізного процесу використовується комбінований підхід, тобто маятникові і розвізні маршрути).

При організації руху за схемою «багато до багатьох» необхідно розв'язати транспортну задачу, потім задачу маршрутизації.

Таким чином, у роботі узагальнено та графічно представлено схеми організації перевізного процесу «один до одного», «один до багатьох», «багато до багатьох», використання яких забезпечить підвищення ефективності прийняття управлінських рішень у сфері транспортної логістики.

Перелік джерел посилання

1. Смирнова Н. Сутність і складові інфраструктури логістичної діяльності в Україні. *Agrarian bulletin of the Black sea littoral*. 2019. Iss. 94. С. 109-117.
2. Боровик Ю. Т., Василенко Х. О. Транспортна логістика та сучасні складські технології. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. 2019. № 66. С. 69-76.
3. Смокова Т. М. Визначення поняття та склад транспортно-логістичної інфраструктури. *Вісник Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля*. 2019. № 3. С. 160-167.
4. Кічкіна О. І. Імітаційна модель виробничої та транспортно-складської логістики. *Вісник Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля*. 2018. № 2. С. 118-121.

Полозова Т.В.,

*д.е.н, професор, завідувач кафедри економічної кібернетики
та управління економічною безпекою,*

Харківський національний університет радіоелектроніки

Гаджієва Саміра Анар кизи,

студент,

Харківський національний університет радіоелектроніки

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ТА КЛЮЧОВІ ХАРАКТЕРИСТИКИ КОМАНДИ ПРОЕКТУ

Командна діяльність персоналу вітчизняних підприємств у сучасних умовах набуває все більшого поширення. Від складу команди, професійної підготовки та кваліфікації її членів залежить ефективність реалізації проекту.

Особливості формування та управління проектними командами досліджувалися багатьма науковцями, таких як Г. І. Євтушенко, С. М. Філоненко [1], Ю. О. Каліман, О. С. Ралко [2], О. Чернега, О. Осичка [3] та інші. Однак особливості умов господарювання та вплив факторів зовнішнього і внутрішнього середовища постійно вимагають трансформації та адаптації існуючих підходів до сучасних реалій, що обумовлює необхідність подальших наукових досліджень.

Метою дослідження є визначення особливостей формування та ключових характеристик команди проекту.

Під командою розуміється колектив (об'єднання людей, що здійснюють спільну діяльність і володіють спільними інтересами), здатний досягати мети автономно та узгоджено, при мінімальному керуючому впливі.

У результаті проведених досліджень виділено ключові характеристики команди проекту, що наведено на рис. 1.

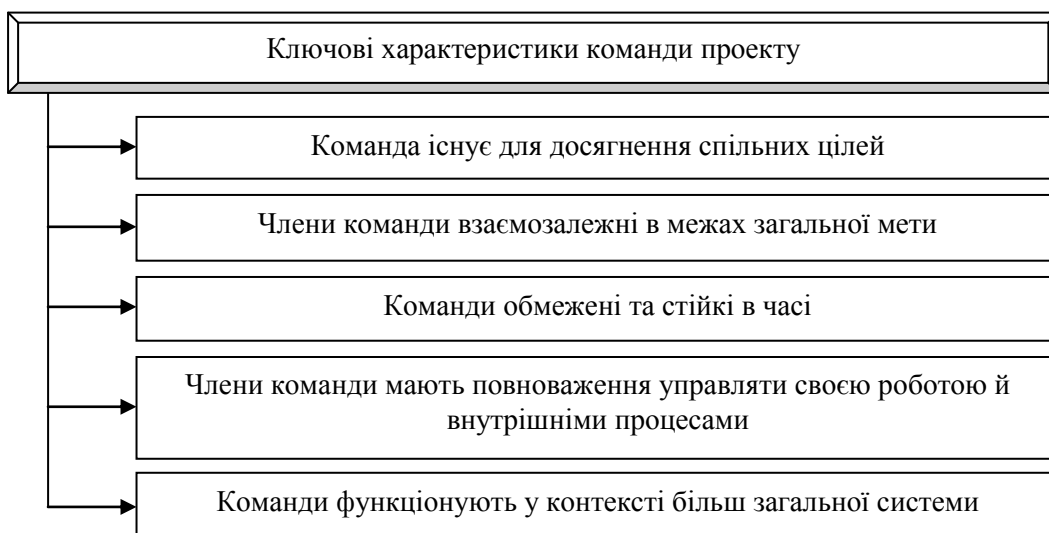

Рисунок 1 – Ключові характеристики команди проекту

Джерело: розроблено авторами

До принципів організації командної форми робіт можна віднести: колективне виконання роботи; колективна відповідальність; єдина форма стимулювання; адекватне стимулювання за результат; автономне самоврядування; підвищена виконавська дисципліна; добровільність входження в команду.

У даній роботі наведено ключові характеристики та принципи організації командної роботи. Перспективою подальших досліджень є розробка математичної моделі формування проектної команди.

Перелік джерел посилання

1. Євтушенко Г. І., Філоненко С. М. Сутність команди проекту та особливості її управління. *Збірник наукових праць Університету державної фіскальної служби України*. 2019. № 2. С. 67-80.

2. Каліман Ю. О., Ралко О. С. Наукові підходи до формування та управління проектною командою. *Молодий вчений*. 2018. № 5(2). С. 704-708.

3. Чернега О., Осичка О. Управління проектною командою. *Науковий вісник Одеського національного економічного університету*. 2018. № 2. С. 187-197.

Полозова Т.В.,

*д.е.н, професор, завідувач кафедри економічної кібернетики
та управління економічною безпекою,*

Харківський національний університет радіоелектроніки

Сабіров С.С.,

студент,

Харківський національний університет радіоелектроніки

ОСОБЛИВОСТІ ТА СКЛАД СТРАТЕГІЇ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

Динамічність і невизначеність умов функціонування вітчизняної економіки вимагають від суб'єктів підвищення гнучкості і адаптації до зовнішнього і внутрішнього середовища. Тому дослідження питань економічної безпеки та нових підходів щодо розробки і впровадження в практику стратегії забезпечення безпеки дозволили б реалізувати відповідні дії з попередження, нейтралізації та протидії зовнішніх і внутрішніх, постійно виникаючих загроз та були б здатні забезпечити розвиток ефективної і захищеної у всіх аспектах діяльності підприємництва.

Проблематика формування стратегії забезпечення економічної безпеки розробляли такі вчені, як В. П. Ільчук [1], А. В. Череп, Л. В. Худолей [2], С. М. Шкарлет [3] та інші. Проте немає єдиного підходу до формування та складу стратегії забезпечення економічної безпеки підприємства.

Метою роботи є дослідження особливостей і складу стратегії забезпечення економічної безпеки підприємства.

Стратегія економічної безпеки є складовою частиною загальної стратегії підприємства. Вона складається з попередньо спланованих і ретельно скоординованих як між собою, так і з загальною стратегією організації спеціальних заходів.

Стратегія економічної безпеки підприємства – це заплановані дії, спрямовані на попередження або зниження впливу на діяльність підприємства негативних внутрішніх і зовнішніх факторів і адекватна оперативна реакція на зміну обстановки і нейтралізацію знову виниклих погроз [1].

Стратегія економічної безпеки складається з двох частин. Перша частина – це попередньо розроблена стратегія економічної безпеки, що є складовою частиною загальної стратегії організації. Запланована стратегія економічної безпеки організації – це заплановані дії, спрямовані на попередження або зниженню впливу на діяльність організації негативних внутрішніх і зовнішніх факторів. Друга частина – це реальна стратегія економічної безпеки, що представляє заплановані дії по забезпеченню економічної безпеки організації й оперативно внесені в них необхідні виправлення, у випадку виникнення нових погроз для організації.

У даному дослідженні пропонується до складу стратегії організації включати стратегію економічної безпеки, що повинна висвітлювати такі питання: аналіз організаційно-технічного рівня; забезпечення схоронності відомостей, що складають комерційну таємницю організації; аналіз соціального розвитку колективу; аналіз узгодження планів з параметрами зовнішнього середовища; добування інформації для відпрацювання оптимальних управлінських рішень, розробки ефективної стратегії та своєчасного її корегування; аналіз стану техніки і технологій; аналіз кадрового складу; зв'язок із зовнішнім середовищем; визначення рівня надійності партнерів; аналіз дій конкурентів; вивчення клієнтів, організаційної структури підприємства; організацію фізичної та технічної охорони та захисту будинків, споруд, території та транспортних засобів; аналіз характеристик товарів, що випускаються, їх конкурентоспроможність; аналіз рівня захисту від ворожого проникнення; вивчення рівня загрози першим керівникам та провідним спеціалістам; виявлення слабких позицій організації; прогноз показників конкурентоспроможності товарів організації та основних конкурентів;

забезпечення збереження матеріальних цінностей; формування у партнерів та клієнтури сприятливої думки про організацію; систему безпеки організації і здійснення контролю над її діяльністю.

Таким чином, запропонований склад стратегії економічної безпеки є одним із можливих варіантів. Для кожного конкретного підприємства він буде визначатися менеджерами комплексно в залежності від його розмірів, місії, ринкової ситуації і багато чого іншого. Головне полягає в тому, що питання забезпечення економічної безпеки у процесі стратегічного управління повинні вирішуватись постійно з урахуванням процесів, що відбуваються у внутрішньому і зовнішньому середовищі організації.

Перелік джерел посилання

1. Стратегія та механізми забезпечення фінансово-економічної безпеки: колект. монографія / Чернігів. нац. технол. ун-т; за заг. ред. д-ра екон. наук, проф. Ільчука В.П. Чернігів: ЧНТУ, 2017. 349 с.

2. Череп А. В., Худолей Л. В. Використання інструментів забезпечення фінансово-економічної безпеки промислових підприємств: монографія; Запоріж. нац. ун-т. Запоріжжя: Запоріж. нац. ун-т, 2018. 221 с.

3. Концептуальні засади формування фінансово-економічної безпеки: колект. монографія / [Абакуменко О. І. та ін.]; за заг. ред. д-ра екон. наук, проф. Шкарлета Сергія Миколайовича; Черніг. нац. технол. ун-т. Ніжин: Лук'яненко В.В.: Орхідея, 2015. 440 с.

Полозова Т.В.,

*д.е.н, професор, завідувач кафедри економічної кібернетики
та управління економічною безпекою,*

Харківський національний університет радіоелектроніки

Сеїдова Г.М.,

студент,

Харківський національний університет радіоелектроніки

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ЗАХИСТУ КОМЕРЦІЙНОЇ ТАЄМНИЦІ НА ПІДПРИЄМСТВІ

На сучасному етапі розвитку економічних відносин підприємницьку діяльність у нашій країні доводиться здійснювати в умовах мінливості бізнес-середовища. У зв'язку з цим виникає невпевненість в одержанні очікуваного кінцевого результату, а отже, зростає ризик, тобто небезпека невдачі, непередбачених втрат. Актуальність даного питання обумовлена тим, що у ринкових конкурентних умовах виникають проблеми, пов'язані з забезпеченням безпекою фізичних і юридичних осіб, їх майновою власністю, підприємницькою (комерційною) інформацією. Для захисту підприємницьких інформаційних потоків від різного роду ризиків використовуються як правові, так і спеціальні заходи, а в необхідних випадках комплексне їхнє застосування.

Сукупність відомостей, що обертаються у підприємницькій діяльності можна умовно згрупувати за напрямками:

– підприємницька (комерційна) інформаційна система (відомості про стан економічної системи, факторах, позитивно або, що негативно впливають на ту сферу господарювання й комерції, у якій діє підприємець);

– правова інформаційна система (відомості про чинне законодавство, що регулює, що й охороняє діяльність підприємницьких (комерційних) структур);

– спеціально-оперативна інформаційна система (відомості про способи, можливості й засоби забезпечення безпеки підприємницької інформації від доступу третіх осіб).

Під комерційною таємницею розуміється ділова інформація, що має тактичну або потенційну цінність для підприємства. Така інформація є комерційно вигідною для конкурентів. Утрата комерційної таємниці може призвести до збитку підприємству, і навіть банкрутства.

Ознаками визначення комерційної таємниці є: така інформація не є загальнодоступною; вона корисна для бізнесу; володіння такою інформацією надає переваги над конкурентами; це специфічний товар, що має велику вартість. Наявність всіх вищезазначених чинників слід розглядати як необхідну умову для того, щоб вважати таку інформацію комерційною таємницею.

Для захисту підприємницьких інформаційних потоків використовуються правові і спеціальні інструменти.

Таким чином, можна зробити висновок, що проблема захисту комерційної таємниці потребує комплексного підходу. Це стосується організаційних, адміністративних та юридичних заходів захисту інформаційних ресурсів з метою попередження нанесення можливої економічної та моральної шкоди підприємству.

Перелік джерел посилання

4. Козаченко Г. В., Рамазанов С. К., Ляшенко О. М., Погорелов Ю. С., Пшик Б. І. Система економічної безпеки: держава, регіон, підприємство: монографія [у 3 т.]. Т. 3. Луганськ: Промдрук, 2014. 336 с.

5. Концептуальні засади формування фінансово-економічної безпеки: колект. монографія / [Абакуменко О. І. та ін.]; за заг. ред. д-ра екон. наук, проф. Шкарлета Сергія Миколайовича; Черніг. нац. технол. ун-т. Ніжин: Лук'яненко В.В.: Орхідея, 2015. 440 с.

Прібильнова І. Б.,
*старший викладач кафедри економічної
кібернетики та управління економічною безпекою,
Харківський національний університет радіоелектроніки*

Калінін К. М.,
*студент,
Харківський національний університет радіоелектроніки*

ЕКОНОМІЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ НАЦОНАЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА ЯК ОСНОВА ЕКОНОМІЧНОГО ТА СОЦІАЛЬНОГО ПРОГНОЗУВАННЯ

При складанні рішення стосовно економічних або соціальних перетворень, завжди потрібно спиратися на ресурсні можливості будь-якого об'єкту управління – села, міста, області, регіону, країни, альянсу чи союзу декількох країн. Для цього завжди повинен бути проведений аналіз його економічного потенціалу. На сьогоднішній день вже є чітке поняття, що таке економічний потенціал підприємства та регіону [1, 2]. Але, що стосується країни, при огляді наукової літератури вітчизняних вчених, нажалі цьому питанню не було приділено достатньої уваги.

У широкому значенні економічний потенціал – це здатність економіки країни загалом, її галузей, підприємств, господарств здійснювати виробничо-економічну діяльність, сприяти розвитку виробництва та споживання[2].

Пропонуємо розширити дане поняття. Економічний потенціал країни – це сукупні ресурси та невикористані можливості галузей народного господарства усіх регіонів країни, які забезпечують розширене відтворення для задоволення споживчих потреб і поліпшення якості життя населення, підвищення конкурентоспроможності країни, а також здатність їх доцільного використання.

Щодо складу та характеристики економічного потенціалу країни, було приділено достатньо уваги, але думки авторів розбігаються. Він розглядається здебільшого на рівні підприємства або регіону. Економічний потенціал включає як складові частини різні види потенціалів у їх діалектичній взаємодії. Можна виділити наступні види.

Управлінський потенціал – як потенційна здатність управлінського персоналу на засадах професіоналізму оптимально застосувати професійно-кваліфікаційний, творчий потенціали та організаційну спроможність. Природно-ресурсний потенціал – як сукупна продуктивність природних ресурсів, засобів виробництва і предметів споживання, яка виражається в їхній сукупній споживній вартості. Науково-технічний потенціал – це сукупність ресурсів і можливостей сфери науки будь-якої системи. Його складовими виступають матеріальна технічна база наук, наукові кадри, фонд винахідників та відкриттів. Трудовий потенціал – кількість економічно активного населення за рівнем безробіття, кількістю фахівців за кожною спеціальністю та відсоткова частка кожної, вік, рівень професійної освіти. Фінансовий потенціал – наявні та потенційні фінансові ресурси, що мобілізуються за певних умов фінансовою системою для забезпечення сталого розвитку національної економіки[3]. Інвестиційний потенціал – кількість майнових та інтелектуальних цінностей за усіма видами вкладу капіталу задля отримання вигоди у майбутньому. Він виражається загальним обсягом можливих інвестицій в економіку у майбутньому. Зовнішньоекономічний потенціал – показники здатності національної економіки забезпечити товарами та послугами не тільки внутрішній ринок, але й виробляти на експорт, такі як структура товарів для експорту та їх загальна вартість, рівень конкурентоспроможності продукції, імідж країни як експортера. Внутрішньо-економічний потенціал – здатність національної економіки забезпечити своїми товарами та послугами внутрішній ринок. Визначається рівнем стимулювання розвитку малого та середнього бізнесу владою, здатність виробляти конкурентоспроможну продукцію на

внутрішньому ринку. Інформаційний потенціал – наявні обсяги інформаційних ресурсів, інформаційної техніки і технологій для збирання, накопичення, обробки та використання різних форм інформації для задоволення потреб населення. Виробничий потенціал – сукупність ресурсів та засобів виробництва, яка спроможна створювати продукцію певного складу, технічного рівня і якості в необхідному обсязі. Інноваційний потенціал – це постійний пошук способів більш ефективної реалізації фактичних та потенційних можливостей різних сфер на ринку. Входить до кожної з попередніх частин.

Взагалі, чим більша величина економічного потенціалу, тим більша можливість функціонування на внутрішніх та зовнішніх ринках, що є запорукою сталого розвитку країни.

Тож, урахувавши все вищесказане, можна дійти таких висновків:

- було розширено поняття економічного потенціалу країни, яке можна використовувати для подальших досліджень в цьому напрямку;
- на основі попередніх наукових робіт, були запропоновані склад та характеристика кожного складника економічного потенціалу країни;
- дана робота дає можливість сформулювати чисельні показники, що допоможуть проаналізувати ресурси та можливості національної економіки, її здатність до сталого розвитку. На основі цих показників можливо прогнозування розвитку національної економіки.

Перелік джерел посилання

1. Школа В. Ю. Економічний потенціал регіону та його складові. *Економічні проблеми сталого розвитку*. СумДУ. 2012. С. 165-166.
2. Орехова А. І. Економічний потенціал підприємства: сутнісні характеристики та структуризація. *Економіка і суспільство*. № 17. 2018. С. 308-313.
3. Свірський В. Фінансовий потенціал: теоретико-концептуальні засади. *Світ фінансів*. №4 (13). 2007. С. 43-51.

Прібильнова І.Б.,

*старший викладач кафедри економічної кібернетики
та управління економічною безпекою,*

Харківський національний університет радіоелектроніки

Шаповалов О.В.

студент,

Харківський національний університет радіоелектроніки

ЗАВДАННЯ І МЕТОДИ ПРОГНОЗУВАННЯ НТП НА РІЗНИХ СТАДІЯХ ЙОГО РОЗВИТКУ

НТП, за своєю суттю, це процес аналізу законів природи і, на основі цього пізнання, проведення ряду певних робіт: створення і вдосконалення засобів виробництва, технологічних процесів, форм організації виробництва і управління. НТП є невід'ємною частиною розвитку, яка допомагає задоволенню суспільних і особистих потреб, економії часу виконання робіт, зростанню показників ефективності функціонування національної економіки.

Дуже нагальним питанням покращення суспільного виробництва є розвиток науково-технічного прогресу. Вирішенням цього питання є вдосконалення управління НТП та організаційно-економічного механізму. Прогнозування при цьому є необхідною умовою бо саме воно надає можливість передбачити різноманітність цілей, дій і засобів досягнення вдосконалення при прийнятті того чи іншого рішення.

Прогнозування є самостійною науковою і навчальною дисципліною.

Сучасне прогнозування має велику наукову базу, а сам прогноз за своєю суттю представляє самостійне наукове дослідження шляхів розвитку об'єкта та чинників, які мають вплив на розвиток об'єкта та управлінських рішень, які приймаються для досягнення об'єктом поставлених цілей.

Прогнозування науково-технічного прогресу – це процес визначення варіантів розвитку науки і техніки і умов реалізації науково-технічних знань у майбутньому.

У науково-технічному прогресі, який відбувається у інноваційному циклі можна виділити ряд стадій: фундаментальні та пошукові дослідження; прикладні дослідження; техніко-економічні розробки; дослідне виробництво; підготовка виробництва; серійне виробництво, експлуатація і старіння нововведень.

На кожній з цих стадій вирішується певний обсяг специфічних завдань, які мають такі ознаки: підхід до вирішення, визначений склад, рівень підготовки та кваліфікація учасників, набір засобів та предметів праці, матеріальні та фінансові ресурси, різні організаційні форми об'єднань виконавців та управління їх діяльністю. Структура цілей і завдань прогнозування та вибір методів для їх вирішення залежить від специфічності стадій.

Основне завдання прогнозування НТП це наукове пояснення розвитку і отримання ефективних результатів в сфері досліджень і практичних розробок, а також впровадження нових знань, техніки і технологій у виробництві і в сфері споживання.

Слід зауважити, що конкретними завданнями прогнозування розвитку НТП є оцінювання руху відкриттів, винаходів, підготовки наукових кадрів, патентів, розвиток стандартизації, наукових публікацій, освоєння принципово нових джерел енергії та інше.

Проаналізувавши завдання НТП можна стверджувати про існування великої різноманітності. Різниця між ними полягає не тільки в цілях, а й в характері показників результатів діяльності. Можливість визначення форми, структури та створення математичної моделі процесів збільшується на кожній стадії, що дозволяє підвищити рівень прийняття рішень щодо нововведення, що впроваджується. Слід розуміти, що на вибір методів при прогнозуванні НТП

дуже сильно впливає глибина попередження прогнозу. Так, коли процес, що прогнозується можна представити у вигляді еволюції, без відхилень, то можна застосовувати статистичні і формалізовані методи прогнозування. Коли у процесі, що прогнозується спостерігається поява відхилень то потрібно використовувати методи експертних оцінок для визначення відхилення і оцінки часу його здійснення, а у частинах без відхилень можливо використовувати статистичні і формалізовані методи.

У процесі прогнозування НТП використовуються різні комбінації майже всіх груп методів. Метод експертних оцінок застосовують на попередніх етапах, там, де не має можливості або важко використати математичні методи (наприклад, це оцінка часу освоєння технології для розробки нових видів енергії). Для прогнозу розвитку нових галузей, які потребують велику кількість знань (наприклад, розробка комп'ютерів) слід використовувати методи логічного моделювання. Для прогнозу процесів освоєння виробів з новими техніко-економічними характеристиками, які значно відрізняються від діючих, можна використовувати нормативні методи. Там, де присутні кількісні оцінки різних аспектів НТП та можливе побудування адекватних моделей, доцільно використовувати математичні методи.

Перелік джерел посилання

1. Голіков А.П. Економіко-математичне моделювання світогосподарських процесів: навч. посібник. К.: Знання, 2009. 222 с.
2. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо державного регулювання інноваційної діяльності: проект закону України від 5 лип. 2018 р. № 8563. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/JH6LV00A.html.
3. Довгаль О. А., Таран А. Ю. Теоретичні аспекти технологічного лідерства національних економік. *Проблеми економіки*. 2016. № 2. С. 5-12.

Синіговець О.М.

*к.е.н., доцент кафедри менеджменту інноваційного підприємництва та міжнародних економічних відносин,
Національний технічний університет
«Харківський політехнічний інститут»*

РОЗВИТОК МІЖНАРОДНОЇ БІЗНЕС-ОСВІТИ В УМОВАХ ЦИФРОВИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ: МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД

Цифрові технології розвиваються і впливають на бізнес-освіту. В Україні на законодавчому рівні визначена ключовою інноваційна складова діяльності вищих навчальних закладів, організаційно-правові форми впровадження інновацій, необхідність формування передумов інтегрування в європейський простір вищої освіти та наукових досліджень. Інтернет, мобільні технології відкривають можливості для нових бізнес-моделей, нових форм управління бізнесом і нових шляхів громадської участі. За існуючими оцінками близько 37% усіх стартапів зазнають поразки через нестачу капіталу чи прибутковості. Завдяки новим технологіям бізнес можна розпочати з меншим бюджетом. Внаслідок пандемії у 2020 році 77% стартапів зіткнулись з потенційним провалом і водночас почали функціонувати 4,4 млн. нових, глобальне венчурне інвестування у стартапи зросло на 4%, тобто є оптимістичний настрій в індустрії. Освоєння нової бізнес-моделі надає конкурентоспроможності, додаткові джерела фінансування. Цифрова економіка зіграє провідну роль у відновленні. Постійна цифрова трансформація впливає на різні сторони життя, відбувається постійно зростаюча інтеграція цифрових технологій у всі сектори економіки та безпосередній вплив нових технологій. Цифрова освіта є невід'ємною частиною європейського простору освіти. Глобальні інвестиції в освітні технології оцінюються різким зростанням в останні роки, так у 2019 році вони досягли 18,66 мільярдів доларів США [2]. Освіта і навчання зазнають

змін, створюючи нові вимоги, що пов'язані з необхідністю опановування цифрового середовища. Напрямами дій, що прийняті, є краще використання цифрових технологій для навчання, розвиток цифрових компетенцій і навичок, покращення освіти за допомогою кращого аналізу даних і передбачення. Використання цифрових технологій створює умови більш інклюзивної освіти і реагування на змінюємі потреби ринку праці, покращується навчання використанню даних та їх захисту, конфіденційності та етики [1]. Масштабне використання цифрових технологій для забезпечення навчання виявляє значні розбіжності між країнами і означає переваги і ризики цифровізації.

Політика цифрової освіти розвивається на європейському і на національному рівнях, зараз майже всі держави мають національні та регіональні стратегії цифрової освіти. Цифрова компетентність є також частиною більш широких стратегій щодо навчання протягом усього життя або сталого розвитку. Співробітництво між державним і приватним секторами, підвищення загальної якості в доступних цифрових рішеннях забезпечуються, по-перше, підвищенням рівня цифрової готовності європейських освітніх, навчальних закладів та гарантією якості, тобто тим що сприяє спільному розумінню ключових стандартів якості цифрової освіти, і довірою через принципи використання даних, етику та конфіденційність.

Для впровадження цифрової трансформації потрібні університети здатні підготувати кадри для перспективних галузей. Транснаціональні альянси вищих навчальних закладів підтримують ініціативи університетів з підвищення потенціалу вищої освіти, мобільності та співробітництва в розробках на основі гнучкості, інноваційності і викликів, що можуть розвивати базові і передові цифрові компетенції.

В країнах відбувається оновлення цифрових стратегій. В європейських країнах вже приймається новий план дій цифрової освіти, зараз в контексті відновлення і підвищеної відповідальності європейських систем освіти. Новими заходами розвитку розглядаються: пропагування цифрової освіти; обмін

знаннями, передовою практикою, досвідом у секторах освіти і навчання та серед зацікавлених сторін задля синергії та нової співпраці і партнерства, вирішення ключових питань на основі участі і взаємодії та загальноєвропейського підходу; аналіз, звітність і передбачення задля формування політики і розробки стратегій різного рівня; експериментування з новими інноваційними методами спільної творчості і підтримка гнучкої розробки та впровадження; легкий доступ до європейських онлайн-засобів навчання. Сучасними напрямками у розвитку освіти виділені: підтримка цифрової освіти у взаємодії з іншими програмами фінансування, розвиток цифрових компетенцій, залучення громадян, міжнародне охоплення країн-партнерів, стратегії співробітництва задля підвищення конкурентоспроможності секторів інформаційно-комунікаційних технологій, моніторинг та оцінка для забезпечення прозорості на основі розроблених індикаторів ефективності (KPI). Пандемія COVID-19 призводить до ще глибшого осмислення ролі цифрових технологій, можливості підтримки навчання. Криза COVID-19 посилила потребу у більш скоординованих діях і реалізації структурованого підходу на рівні ЄС до цифрової освіти, що заснований на постійному діалозі і обміні. Ефективне впровадження, активне залучення зацікавлених сторін, ефективний моніторинг і оцінка є ключовими також у вирішенні кризи COVID-19.

Перелік джерел посилання

1. Ehlers U.-D., Kellermann S.A.(2019): Future Skills – The Future of Learning and Higher Education. Results of the International Future Skills Delphi Survey: Karlsruhe. URL: <https://nextskills.files.wordpress.com/2019/05/2019-05-17-report-VS.15.pdf>.
2. World Economic Forum (2020) The COVID-19 pandemic has changed education forever. This is how. Available at: <https://www.weforum.org/agenda/2020/04/coronavirus-education-global-covid19-online-digital-learning/>.

Соколова Л. В.,

*д.е.н., професор, професор кафедри економічної
кібернетики та управління економічною безпекою,
Харківський національний університет радіоелектроніки*

Аль-Фахор Ескндер Суліаман Салти,

*аспірант,
Харківський національний університет радіоелектроніки*

ХАРАКТЕРИСТИКА ВНУТРІШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА

У сучасних умовах ринкових відносин кожне промислове підприємство-товаровиробник виступає як незалежний суб'єкт господарювання. Метою його створення відповідно до Господарського кодексу країни є задоволення як суспільних, так і особистих потреб. Основними функціями сучасного промислового підприємства є систематичне здійснення виробничої, науково-дослідної, торговельної та іншої господарської діяльності в порядку, передбаченому українським законодавством [1]. Головне завдання підприємства полягає у задоволенні потреб ринку в його продукції/послуг з метою отримання прибутку. Більш сучасне визначення даної категорії з нашої точки зору є таким: промислове підприємство – це статутний суб'єкт, що має права юридичної особи, відповідно до чинного законодавства країни реалізує господарську компетенцію щодо виробництва і реалізації продукції, виконання робіт і надання послуг на засадах активізації своєї інноваційної діяльності з метою задоволення потреб споживачів та отримання прибутку [2].

З позицій системного підходу промислове підприємство є відкритою системою, діяльність якої являє собою взаємодію зовнішнього і внутрішнього середовища. Вагомими ознаками сучасних умов господарювання є нестабільність, невизначеність зовнішнього середовища, яке через мінливість

своїх факторів чинить вплив на складові внутрішнього середовища підприємства. При сучасному стані знань можна стверджувати, що внутрішнє середовище підприємства – це сукупність економічних ресурсів, внутрішньофірмового менеджменту та інституціональної структури економіки підприємства (рис. 1).

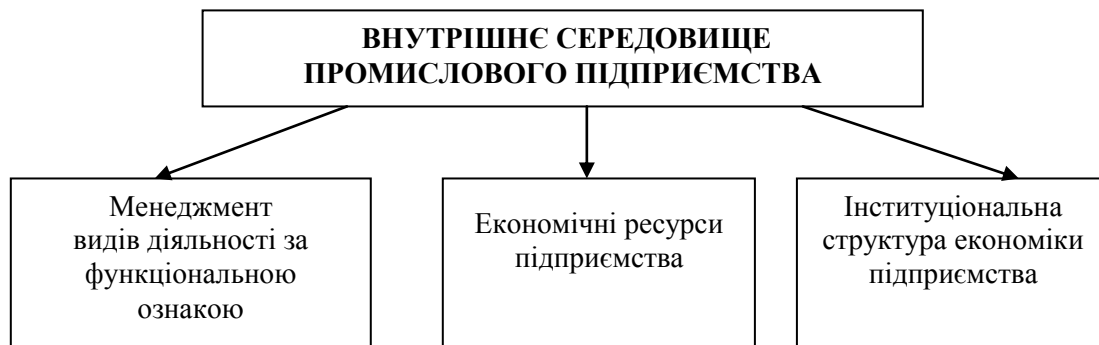

Рисунок 1 – Складові елементи внутрішнього середовища підприємства
Джерело інформації: авторська розробка

У словнику іноземних слів ресурси [фр. *ressources*] визначено як засоби, запаси, можливості, джерела чого-небудь [3]. У процесі своєї діяльності промислове підприємство використовує економічні ресурси. Вони обумовлені сукупністю основних структурних елементів економічного потенціалу підприємства, які використовуються для досягнення конкретних цілей його економічного та соціального розвитку. Економічні ресурси підприємства поділяються на матеріальні, фінансові, трудові, інформаційні, інтелектуальні, природні, що залучаються до господарського обороту. У науковій праці [4] запропоновано ще аутсорсинг віднести до внутрішніх ресурсів підприємства.

Менеджмент, як система управління виробництвом, фінансами, маркетингом, логістикою, кадрами, являє собою сукупність принципів, методів, засобів і форм управління системою економічних ресурсів підприємства і прийняття рішень у сфері бізнесу з метою підвищення ефективності та прибутковості виробництва та збуту виготовленої продукції.

Інституціональна структура економіки підприємства представлена такими її видами, як виробничо-технологічна, соціальна й організаційна. Зближення економічних і правових відносин власності виявляється в посиленні відповідності організаційної структури управління інституціональній структурі економіки підприємства.

Таким чином, можна вважати, що внутрішнє середовище промислового підприємства визначається взаємозалежними відносно стійкими характеристиками, істотна зміна яких викликає значні витрати і приводить до створення нового підприємства. Правомірно стверджувати, що на стан внутрішнього середовища промислового підприємства впливають зміни, які відбуваються у зовнішньому оточенні. Це вимагає від кожного підприємства управління з орієнтацією на ринок, використання методів «ситуаційного управління», орієнтації на досягнення довгострокового комерційного успіху й активних впливів на споживача. Такий підхід до управління промисловим підприємством забезпечуватиме його платоспроможність, ефективність діяльності, конкурентоспроможність на ринках, реалізацію стратегічних цілей.

Перелік джерел посилання

1. Підприємство – Вікіпедія. <https://uk.wikipedia.org> › wiki › Підприємство (дата звернення 27.09.2021).
2. Соколова Л. В., Верясова Г. М., Соколов О. Є. Теоретично-методичне забезпечення процедури оцінювання фінансового потенціалу промислових підприємств. *Приазовський економічний вісник : електронний науковий журнал*. 2019. № 4 (15). С. 148-156. URL: http://pev.kpu.zp.ua/journals/2019/4_15_uk/27.pdf.
3. Словарь иностранных слов / Отв. ред. В. В. Бурцева, Н. М. Семенова. 2-е изд., стер. М.: Рус. яз. Медиа, 2004. 819 с.
4. Ресурси підприємства: теоретичні аспекти. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua> › ... (дата звернення 27.09.2021).

Соколова Л.В.,

*д.е.н., професор, професор кафедри економічної
кібернетики та управління економічною безпекою,
Харківський національний університет радіоелектроніки*

Бузецька Е.І.,

*студент,
Харківський національний університет радіоелектроніки*

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ ПІДПРИЄМСТВА

У сучасних умовах глобальної конкуренції, нестабільності зовнішнього середовища, особливостей розвитку вітчизняної економіки питання управління персоналом підприємств набувають великого значення, тому що знання та навички персоналу підприємства стають головним джерелом його тривалого розвитку. Від якості персоналу, методів управління залежить рівень конкурентоспроможності та ефективності діяльності підприємства у майбутньому. Проте до теперішнього часу не тільки не сформовано загальноприйнятого тлумачення самого поняття «управління персоналом», але й відсутня єдність поглядів науковців щодо підходів до процесу управління персоналом.

Проведений аналіз фахової літератури з досліджуваного питання дозволив зробити висновок, що сформувалось безліч підходів до управління персоналом [1-4].

У теорії й практиці менеджменту розглядаються три основних підхода до управління, а саме економічний, органічний й гуманістичний. Виникнення й розвиток цих підходів обумовлено еволюцією ринкових відносин у країнах [1]. При цьому всі підходи, у тій чи іншій мірі, до сих пір залишаються

актуальними й дієвими при вирішенні завдань управління персоналом для підвищення ефективності виробництва.

Найбільш суттєвими підходами до управління персоналом підприємства відповідно до [2] можна вважати такі, як: системний, функціональний, ситуаційний, проєктний, процесний та інноваційний підходи. Дано стисло характеристику кожному із цих підходів.

З точки зору системного підходу управління персоналом підприємства розглядається як система взаємопов'язаних економічних, організаційних і соціально-психологічних методів і заходів, що забезпечують ефективність трудової діяльності та конкурентоспроможність підприємства, створення умов для нормального функціонування, розвитку та ефективного використання потенціалу робочої сили.

У рамках функціонального підходу діяльність з управління персоналом підприємства у вигляді строго відведених функцій відноситься до однієї із спеціалізованих функцій, закріпленої за відповідною службою підприємством або спеціальною позицією.

Ситуаційний підхід до управління персоналом підприємства пропонує інструменти для послідовного, комплексного, системного аналізу ситуацій, а також дозволяє виявити основні тенденції, що визначають динаміку розвитку ситуацій для прийняття рішення, а також основні дії, що управляють, здатні вплинути на різні ситуації.

Діяльність підприємства, яке реалізує проєктний підхід до управління, розглядається як сукупність виконуваних проєктів, кожен із яких має фіксований початок і закінчення.

Процесний підхід є новим типом управління, при якому вирішуються існуючі бар'єри між різними підрозділами підприємства, що дозволяє об'єднувати їх зусилля і концентрувати ресурси на досягнення головних цілей підприємства.

У результаті порівняльного аналізу всіх позначених вище підходів можна прийти до висновку, що процесний підхід знаходиться у взаємозв'язку з іншими процесами сучасного підприємства і реалізує завдання забезпечення і розвитку персоналу для досягнення стратегічних цілей. Тому розробка проєкту з управління персоналом на основі процесного підходу передбачає комбінування і використання інших підходів, що сприяє досягненню синергетичного ефекту у сфері управління підприємством.

У теперішній час фахівці та вчені універсальною вважають систему управління персоналом з урахуванням інноваційних підходів [3, 4]. Практичне впровадження такої системи потребує використання певних відповідних інноваційних інструментів, за допомогою яких ця система функціонує: аутстафінг, менторство, мотивація, віртуальний офіс. Сучасні інноваційно активні всесвітні компанії постійно створюють нові інструменти управління персоналом, які необхідно досліджувати та застосовувати на українських підприємствах. Можна зробити висновок, що даний напрямок дослідження є одним із найперспективніших для подальших наукових розробок.

Перелік джерел посилання

1. Підходи до управління персоналом підприємств. URL: <http://global-national.in.ua> › archive (дата звернення 05.10.2021).
2. Кононова І. В. Аналіз підходів до управління підприємством у сучасних умовах. *Прометей*. 2013. № 1. С. 146-151.
3. Лелі Ю. Г. Інноваційні підходи до управління персоналом підприємства в сучасних умовах: автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.00.04. Запоріжжя, 2016. 20 с.
4. Інноваційні підходи до управління персоналом підприємства. URL: <http://ape.fmm.kpi.ua> › article › view (дата звернення 05.10.2021).

Соколова Л.В.,

*д.е.н., професор, професор кафедри економічної
кібернетики та управління економічною безпекою,
Харківський національний університет радіоелектроніки*

Галанов О.Р.,

*студент,
Харківський національний університет радіоелектроніки*

ПРИНЦИПИ СИСТЕМНОГО ПІДХОДУ ДО УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ КОНКУРЕНТНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВА

У теперішній час побудова ефективних механізмів управління вітчизняними промисловими підприємствами у нестабільних умовах їх господарювання неможлива без усестороннього та комплексного дослідження конкурентного потенціалу та його складових на принципах системного підходу [1, 2]. У сучасній економічній літературі приділяється значна увага питанням сутності конкурентного потенціалу та його формуванню, які розглядаються науковцями, виходячи з різних аспектів дослідження. Ці проблемні питання розглядали такі дослідники: Н. П. Карачина, А. І. Лужецький, О. В. Малик, В. В. Матвєєв, Л. І. Перцата та ін. [2-5]. Відповідно до [4] конкурентний потенціал визначається як сукупність наявних природних, матеріальних, трудових, фінансових ресурсів і можливостей об'єктів та/або суб'єктів господарювання, які надають перевагу перед конкурентами.

Основою в дослідженні проблеми управління розвитком конкурентного потенціалу виступає системний підхід, який є однією із форм методологічного знання. Кожне промислове підприємство – це цілеспрямована, керована система, тому визначення конкурентного потенціалу пов'язане з урахуванням її цілеспрямованості. Тобто для того, щоб система досягла своїх максимальних можливостей, необхідно належним чином сформувати свою внутрішню структуру та управління.

Системне управління розвитком конкурентного потенціалу та, як слідство, конкурентоспроможністю підприємства полягає в здійсненні управлінського впливу на формування факторів та показників оцінки цих параметрів з метою подальшого формування та розвитку стійких конкурентних переваг в умовах невизначеності та змінюваності зовнішнього середовища. Серед важливих понять та принципів системного підходу виділяють цілісність, зв'язок, структуру і організацію, рівні системи та ієрархію цих рівнів, управління, мету та доцільність поведінки системи, самоорганізацію системи, функціонування і розвиток системи [1]. При побудові системи управління розвитком конкурентного потенціалу необхідно враховувати ряд принципів, а саме: орієнтація на зовнішнє середовище, споживачів та потреби ринку, що надає можливості підвищити конкурентоспроможність окремих видів продукції і підприємства у цілому; достатність інформаційного забезпечення та рівня повноважень особистості, яка приймає управлінські рішення; процесний підхід, завдяки якому результат досягається ефективніше, бо саме в цьому випадку діяльністю та ресурсами керують як процесом; цей підхід дозволяє визначити джерела отримання інформації, а також зворотній зв'язок для ефективного управління конкурентним потенціалом; системний підхід до управління, який полягає у виявленні взаємопов'язаних процесів всередині конкурентного потенціалу, управлінні останнім як системи, що підвищує ефективність досягнення поставлених цілей; безперервний моніторинг конкурентного потенціалу, який спрямований на підвищення ефективності останнього за рахунок виявлення та попередження відхилень та помилок; використання перевіреної та достовірної інформації; урахування взаємозв'язку підприємства із зовнішнім середовищем, що забезпечує адаптацію підприємства до змін на всіх рівнях.

Саме складність внутрішньої структури потенціалу обумовлює невизначеність, непередбачуваність поведінки підприємства. Тому дуже важливим є виявлення основних принципів формування та функціонування

конкурентного потенціалу як основи забезпечення конкурентоспроможності вітчизняних підприємств в умовах сучасних викликів та гібридних загроз, що є характерними ознаками зовнішнього оточення.

Управління розвитком конкурентного потенціалу підприємства має включати наступну послідовність дій: визначення та формування структури конкурентного потенціалу підприємства; аналіз конкурентних переваг та можливостей підприємства; визначення методики аналізу та оцінювання локальних потенціалів в структурі конкурентного потенціалу; виявлення та оцінка синергетичного взаємовпливу кожного з елементів конкурентного потенціалу; інтегральна оцінка конкурентного потенціалу; розробка стратегії, спрямованої на укріплення та розвиток конкурентного потенціалу. Таким чином, системний підхід до управління розвитком конкурентного потенціалу підприємства є продуктивним, оскільки дає змогу систематизувати його структуру та визначити динаміку розвитку суб'єкта господарювання у мінливих умовах ринкової економіки.

Перелік джерел посилання

1. Кулакова С. Ю., Міняйло І. В. Потенціал і розвиток підприємства : навч. посіб. Полтава: ПолтНТУ імені Юрія Кондратюка, 2015. 214 с.
2. Конкурентний потенціал як основа формування... URL: <http://global-national.in.ua> › archive (дата звернення 12.10.2021).
3. Карачина Н. П., Перцата Л. І. Конкурентний потенціал та його роль у формуванні конкурентоспроможності підприємства. *Економічний простір*. 2014. № 86. С. 164-172.
4. Лужецький А. І. Ідентифікація поняття «конкурентний потенціал підприємства» та підходи до його управління. *Інноваційна економіка*. 2013. № 8. С. 125-128.
5. Матвеев В. В. Сутність стратегічного управління конкурентним потенціалом підприємства. *Молодий вчений*. 2015. № 2(2). С. 179-184.

Соколова Л. В.,

*д.е.н., професор, професор кафедри економічної
кібернетики та управління економічною безпекою,
Харківський національний університет радіоелектроніки*

Литвинова А. В.,

*студент,
Харківський національний університет радіоелектроніки*

ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ПОКАЗНИКІВ ДЛЯ АНАЛІЗУ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ РЕГІОНУ

Умови децентралізації державного управління в Україні посилили відповідальність регіонів за формування та забезпечення національної економічної безпеки. Останнім часом все більше уваги науковців зосереджено на проблемах економічної безпеки регіонів, їх ролі у забезпеченні економічної безпеки економіки країни, оцінці та прогнозуванні економічної безпеки на мезорівні [1].

На сучасному етапі причини виникнення більшості загроз мають яскраво виражений регіональний характер, що зумовлює необхідність дослідження економічної безпеки на регіональному рівні. Зміна парадигми забезпечення економічної безпеки держави на шляху до нової соціально-економічної моделі суспільства визначила необхідність для регіонів формувати власну концепцію економічної безпеки і стратегію її забезпечення.

Під економічною безпекою регіону як підсистеми національної економіки розуміється сукупність властивостей економічної системи регіону, що забезпечують стабільність, стійкість і поступовість розвитку регіону, певну незалежність і інтеграцію з економікою держави в умовах дії різного роду дестабілізуючих загроз [2]. Слід відзначити, що регіональна економічна безпека як альтернатива до загальнодержавної разом з тим доповнює, конкретизує її,

з'єднує загальні і конкретні цілі, сприяє комплексному підходу до розв'язання соціально-економічних проблем.

Для аналізу рівня економічної безпеки регіону пропонується використовувати систему показників, яка за рекомендаціями [3] складається з чотирьох груп показників, які кількісно характеризують стан безпеки, а їх аналіз в динаміці дасть змогу виділити найбільш загрозливі тенденції та сформувані ефективні напрями протидії виникнення загрозам та їх мінімізації в межах реалізації регіональної політики.

Вважаємо за доцільне доповнити дану систему ще одним комплексним показником – екологічним, урахування впливу якого на якість середовища проживання людей у теперішній час набуває особливого значення, важливості та актуальності. Екологічні показники є основним інструментом для проведення оцінки стану навколишнього середовища в країнах Східної Європи, Кавказу та Центральної Азії. Вибрані належним чином показники можуть не тільки відображати основні тенденції, але й сприяти аналізу причин та наслідків екологічної обстановки, що склалася. Забезпечується можливість спостерігати за ефективністю і ходом здійснення екологічної політики в країнах та їх регіонах [4]. При цьому кожен комплексний показник оцінюється за допомогою певної сукупності локальних показників.

1. Груповий фінансово-економічний показник оцінюється у розрахунку на одиницю населення регіону за такими показниками, як: валовий регіональний продукт (ВРП) в порівнянні зі середньо статистичним значенням по Україні; доходи місцевих бюджетів (без трансфертів); обсяг реалізованої промислової продукції.

2. Груповий соціальний показник оцінюється за такими показниками регіону, як: чисельність населення; рівень безробіття; наявний дохід населення у розрахунку на одну особу; індекс споживчих цін.

3. Груповий зовнішньо-економічний показник оцінюється за такими показниками, як: коефіцієнт покриття експортом імпорту; питома вага імпорту у ВРП; обсяг експорту у розрахунку на одиницю населення регіону.

4. Груповий інноваційно-інвестиційний показник оцінюється за такими показниками, як: індекс капітальних інвестицій у регіон; частка реалізованої інноваційної продукції у загальному обсязі реалізованої промислової продукції регіону; питома частка витрат на наукові дослідження у ВРП.

5. Груповий екологічний показник оцінюється за такими показниками, як: викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря у регіоні; скидання забруднених зворотних вод у поверхневі водні об'єкти; площа земель заповідників та національних природних парків; переробка та вторинне використання відходів; поточні витрати на охорону навколишнього природного середовища.

У подальшому необхідно обрати адекватний варіант математичної моделі інтегрального показника економічної безпеки регіону. Отже, використання запропонованої системи показників для оцінки дозволить забезпечити достатній рівень економічної безпеки регіонів в умовах децентралізації державного управління та мінливості економічних явищ, своєчасно виявляти загрози, ліквідувати або зменшувати їх наслідки.

Перелік джерел посилання

1. Іванова Н. С. Емпіричне дослідження економічної безпеки регіонів в аспекті забезпечення безпеки національної економіки. *Проблеми економіки*. 2018. № 2. С. 58-65.

2. Носова О. В., Маковоз О. С. Моделі економічної безпеки регіону. *Вісник Національної юридичної академії України імені Ярослава Мудрого*. 2011. № 4. С. 36-45.

3. Білик Р. Р. Оцінювання взаємозв'язків економічної безпеки та конкурентоспроможності регіону. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*. 2017. № 1. С. 23-29.

4. Екологічні показники – Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України. URL: <https://mepr.gov.ua/content/ekologichni-pokazniki> (дата звернення 04.10.2021).

Соколова Л.В.,

*д.е.н., професор, професор кафедри економічної
кібернетики та управління економічною безпекою,
Харківський національний університет радіоелектроніки*

Осадчук М.О.

*студент,
Харківський національний університет радіоелектроніки*

КЛАСИФІКАЦІЯ ТА МЕТОДИ ОЦІНКИ БІЗНЕС-СЕРЕДОВИЩА ПІДПРИЄМСТВА

Запорукою успіху реалізації стратегічних цілей промислових підприємств в умовах ринкової економіки є їх орієнтованість на задоволення потреб споживачів як єдина можливість отримання прибутку і подальшого розвитку. Кожне підприємство функціонує на ринку не ізольовано: на його діяльність впливають законодавчі акти, митні тарифи, економічна і політична ситуація в країні та за її межами, лояльність місцевих та державних органів влади, взаємини із засобами масової інформації, конкурентами, постачальниками, посередниками та багато інших зовнішніх факторів зовнішнього оточення, які або сприяють розвитку підприємства, або гальмують його [1]. В умовах впливу та протидії гібридним загрозам, загострення фінансової кризи у країні підвищується ймовірність виникнення форс-мажорних обставин, має місце флуктуація чинників зовнішнього середовища, що обумовлює його мінливість, динамічність та схильність до різких змін. Невизначеність зовнішнього середовища підприємства науковці розглядають як зміну та порушення гармонії його компонент, яке характеризується мінливістю, невизначеністю та непостійністю впливу його факторів на діяльність конкретного підприємства.

Розглядаючи питання функціонування підприємств в ринкових умовах господарювання відповідно до рекомендацій [2-4] доцільно застосовувати

поняття бізнес-середовища, оскільки процеси, що відбуваються у ньому, та сили, які визначають ці процеси, і формують ринкові умови. Визначимо бізнес-середовище як сукупність зовнішніх факторів, суб'єктів ринку і сил, які сприятливо чи несприятливо впливають на можливості промислового підприємства успішно функціонувати на ринку.

Будь-яке підприємство є відкритою системою, яка знаходиться у постійній взаємодії із тими чи іншими елементами свого бізнес-середовища. Дослідженню бізнес-середовища слід приділяти належну увагу, оскільки воно обумовлює рівень визначеності, в умовах якого топ-менеджери підприємства приймаються відповідні управлінські рішення. Класифікаційні ознаки бізнес-середовища наведені у таблиці 1.

Таблиця 1 – Класифікація бізнес-середовища підприємства

Критерій класифікації	Характеристика критерію
1	2
1. Складність	Статична (нерухома)
	Динамічна (малорухома)
	Турбулентна (рухома)
2. Рівень вивчення	Глобальний
	Національний
	Регіональний
	Місцевий
3. Рівень контролю	Макросередовище (неконтрольоване)
	Мікросередовище (контрольоване)

Джерело інформації: складено за [3, 4]

Чинники бізнес-середовища підприємства, що визначають зовнішню ефективність його управління, доцільно встановлювати відповідно до кожного конкретного суб'єкта цього середовища, які взаємодіють із підприємством. Це надасть змогу установити необхідний перелік напрямів, складових і показників процедури оцінки ефективності управління підприємством.

Основними методами аналізу бізнес-середовища підприємства є такі: SLEPT-аналіз, PEST-аналіз, STEEPLE-аналіз, ETOM-аналіз, QUEST-аналіз тощо [5]. Із них PEST-аналіз застосовується для діагностики таких компонент

бізнес-середовища, як політична, економічна, соціальна, технологічна. Метод SLEPT-аналізу базується на діагностиці таких компонент: соціальний, юридичний, економічний, політичний, технологічний. За методом STEEPLE-аналізу оцінюється вплив таких чинників, як: соціальні та культурні; технологічні; економічні; освіта, працевлаштування; політичні; юридичні; охорона навколишнього середовища. Для аналізування загроз і можливостей бізнес-середовища використовується ЕТОМ-аналіз у вигляді матриці загроз і можливостей середовища. Основне призначення методу QUEST-аналізу полягає у застосуванні техніки швидкого сканування бізнес-середовища.

Мінливість, нестійкість і невизначеність бізнес-середовища, яке активно досліджується у науковому просторі, вимагають від підприємств-товаровиробників якісно нових зусиль у досягненні відповідності їх внутрішнього середовища сучасним умовам господарювання. Такий підхід до управління «змiнами» забезпечуватиме конкурентоспроможність підприємства та економічну безпеку, сприятиме підвищенню ефективності його функціонування на зовнішніх та внутрішніх ринках збуту у сучасних умовах ВАНІ-світу.

Перелік джерел посилання

1. Гаркавенко Г. С. Маркетинг: підручник. Київ: Лібра, 2007. 720 с.
2. Набока Ю. В. Бізнес-середовище: характеристика, структура, розвиток, діагностика. *Економічний простір*. 2018. № 138. С. 192-200.
3. Соколова Л. В. Теорія і практика адаптації підприємств до мінливого бізнес-середовища. Харків: ХНУРЕ, 2004. 288 с.
4. Міжнародний маркетинг. URL: <http://dipplus.com.ua> > mizhnarodniy-marketing (дата звернення 02.10.2021).
5. Методи стратегічного аналізу бізнес-середовища підприємства. URL: <http://dSPACE.tneu.edu.ua> > bitstream > Дубодєлова (дата звернення 03.10.2021).

Соколова Л.В.,

*д.е.н., професор, професор кафедри економічної
кібернетики та управління економічною безпекою,
Харківський національний університет радіоелектроніки*

Сажнева Г.О.,

*студент,
Харківський національний університет радіоелектроніки*

ПРОГРАМНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ ДІАГНОСТИКИ ВІТЧИЗНЯНИХ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ

У сучасних умовах господарювання в Україні, для яких характерними стали високі ризики нестабільності та невизначеності майбутнього, загроз і небезпек з боку зовнішнього середовища, проблема прийняття ефективних управлінських рішень у фінансовій сфері діяльності вітчизняних суб'єктів господарювання – промислових підприємств набуває особливої важливості.

Негативні тенденції розвитку підприємств свідчать про те, що діючий механізм фінансового управління є недостатньо ефективним, тому що нерідко у повній мірі не використовує відповідне сучасне науково-методичне та інформаційне забезпечення. Тому потужним способом підвищення конкурентоспроможності підприємств, забезпечення їх платоспроможності та ефективності діяльності є перманентність проведення діагностичних досліджень, особливо у сфері фінансів [1]. Реалізувати вирішення цієї задачі можливо за допомогою ряду прикладних програм, які надають можливість проведення фінансової діагностики та фінансового аналізу діяльності підприємства, але не забезпечують порівняння отриманих результатів за відповідними шкалами оцінок та за різними економіко-математичними моделями.

За результатами проведеного кабінетного дослідження ринку програмних продуктів було встановлено, що існує ряд прикладних програм, серед яких можна виділити такі, як комп'ютерна модель «МАЙСТЕР ФІНАНСІВ», програмний продукт «Альт-Фінанси», програма «Фінансовий аналіз 3.0» та інші [2-4].

Вихідними даними для практичного застосування прикладних програм є офіційні форми бухгалтерської і статистичної звітності, а саме: Баланс, Звіт про фінансові результати, Звіт про рух грошових коштів, Звіт про власний капітал. Розглянемо стисло функціональні можливості даних програмних продуктів.

«МАЙСТЕР ФІНАНСІВ» є професійною програмою для оцінки фінансового стану підприємства, яка дозволяє автоматизувати процедури аналізу фінансово-господарської діяльності і складання різних звітів і висновків за результатами аналізу. Для проведення поглибленого аналізу рекомендується додатково заповнювати відомості про витрати на виробництво і реалізацію продукції. Функціонал даної програми містить такі напрямки, як: структура балансу та звіту про фінансові результати в процентному співвідношенні; зміна статей балансу в абсолютному вираженні по тимчасових інтервалах; ліквідність підприємства, в тому числі трьох-і шестифакторний аналіз зміни коефіцієнтів ліквідності; фінансова стійкість; прибутковість діяльності; розрахунок точки беззбитковості і «запасу міцності»; оборотність активів підприємства; рентабельність власного капіталу; оцінка ступеня ризику банкрутства підприємства; темпи зростання ключових показників діяльності підприємства; аналіз руху грошових коштів; визначення незадовільної структури балансу неплатоспроможних підприємств; оцінка кредитоспроможності підприємства.

Функціонал програмного продукту «Альт-Фінанси» включає такі напрямки: розрахунок фінансових показників, які характеризують ліквідність, платоспроможність, оборотність, фінансову стійкість, рентабельність, ефективність використання фінансових ресурсів; проведення горизонтального, вертикального та порівняльного аналізу та ін.

Функціонал програми «Фінансовий аналіз 3.0» є таким: оцінка стану підприємства в динаміці; проведення вертикального і горизонтального аналізу бухгалтерської звітності з урахуванням інфляції і без неї, розрахунок понад 50 аналітичних коефіцієнтів; аналіз кредиторської та дебіторської заборгованості; розрахунок точки беззбитковості; ефект фінансового важеля; аналіз кредитоспроможності та ін.

Дані професійні програмні продукти є широко спеціалізованими та коштовними в експлуатації, тому недоступними для малого і середнього бізнесу [5]. Для малих підприємств вважаємо за доцільне застосування вузькоспеціалізованого програмного продукту, недорогого й зручного в практичному застосуванні, розробленого у середовищі Microsoft Excel пакета Microsoft Office. Програма Microsoft Excel підходить до використання непрофесійними користувачами, що є досить важливим аспектом при практичному її використанні на підприємствах малого бізнесу.

Перелік джерел посилання

1. Соколова Л. В., Полозова Т. В. Теоретичне забезпечення діагностики як превентивний захід запобігання банкрутства підприємства. *Вісник Національного технічного університету «ХПІ»*. Серія: Технічний прогрес та ефективність виробництва. 2014. № 65. С. 152-160.

2. Майстер фінансів: Аналіз... URL: <https://newmagazineroom.ru/uk/usn/master-finansov-master-finansov-analiz-master-finansov-analiz-i/> (дата звернення 02.10.2021).

3. Програмний продукт «Альт – Фінанси». URL: <http://humeur.ru> > page > pro... (дата звернення 02.10.2021).

4. Фінансовий аналіз 3.1. (в MS Excel). URL: <https://www.audit-it.ru> > auditi... (дата звернення 02.10.2021).

5. Багацька К. В. Фінансова діагностика діяльності підприємства в системі прийняття управлінських рішень. URL: <http://dspace.nuft.edu.ua> > Bagatskaya_monogr (дата звернення 03.10.2021).

Соколова Л.В.,

*д.е.н., професор, професор кафедри економічної
кібернетики та управління економічною безпекою,
Харківський національний університет радіоелектроніки*

Салай М.В.,

*студент,
Харківський національний університет радіоелектроніки*

ВИЗНАЧЕННЯ ДЕФІНІЦІІ КАТЕГОРІЇ «ПЛАТОСПРОМОЖНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВА»

Нестабільність, мінливість, тривожність сучасних умов ВАНІ-світу відносять проблему забезпечення платоспроможності та унеможливлення банкрутства промислових підприємств до надзвичайно актуальних, вимагають пошуку й застосування сучасних методик їх дослідження та аналізу [1]. У конкурентному інноваційному зовнішньому середовищі виживають тільки ті підприємства, які змогли зрозуміти виклики та вимоги ринку, адекватно відреагувати на них, оперативно організувати виробництво інноваційної продукції, реалізація котрої забезпечила їх платоспроможність.

У сучасних умовах ринкових відносин забезпечення платоспроможності кожного суб'єкта господарювання вважається найважливішою умовою його стабільної діяльності та найважливішою якісною характеристикою його фінансового стану [2]. Під час розгляду платоспроможності, як економічної категорії, частіше за все звертаються до праць провідних зарубіжних та вітчизняних науковців, а саме: І. Бланк, Й. Ворст, Н. Гавришко, В. Ковальов, Л. Лахтіонова, Є. Мних, І. Отенко, П. Роуз, Г. Савицька, М. Чумаченко, А. Шеремет, І. Школьник та інші [2-8]. Проте можна відмітити, що до сих пір не існує консолідованого погляду вчених на визначення категорії «платоспроможність підприємства» [3]. Тому дослідження за даним напрямком

є актуальним, перш за все, з теоретичної точки зору, яке далі трансформується у практичну площину діяльності промислових підприємств щодо вирішення проблеми їх низької платоспроможності.

Науковці І. П. Отенко, Г. Ф. Азаренков, Г. А. Іващенко вважають, що в основу платоспроможності покладена здатність сплачувати борги, тобто відповідати за своїми зобов'язаннями [2]. Виходячи із визначення І. О. Бланка підприємство є платоспроможним, якщо воно здатне виконати свої зобов'язання в передбачені терміни [4]. Платоспроможність підприємства, на думку фахівця О. Я. Базилінської [5], є важливим індикатором його фінансового здоров'я, котрий характеризує можливість підприємства безперебійно сплачувати борги у відповідні терміни. Вітчизняний економіст Є. В. Мних наводить таке визначення: платоспроможність є здатність підприємства до швидкого погашення своїх короткотермінових зобов'язань [6]. Тобто платоспроможність – це здатність позичальника своєчасно здійснювати розрахунки за всіма видами своїх зобов'язань.

На думку вченого Ю. С. Цал-Цалко платоспроможність – це здатність господарюючої системи, якою є підприємство, вчасно і повністю виконувати свої зобов'язання [7].

Найбільш повне визначення досліджуваної категорії навели у своїй роботі [8] співавтори І.О. Школьник, І. М. Боярко, О. В. Дейнека, які зазначили, що платоспроможність підприємства означає наявність у підприємства грошових коштів та їх еквівалентів, достатніх для розрахунків за кредиторську заборгованість, яка потребує негайного погашення. Таким чином, основними ознаками платоспроможності підприємства можна вважати такі:

- наявність у достатньому обсязі коштів на поточному рахунку;
- відсутність простроченої кредиторської заборгованості. З позицій платоспроможності фінансовий стан підприємства характеризується різкими змінами і залежить від забезпеченості фінансовими ресурсами, виконання

плану реалізації продукції, своєчасного надходження платежів від контрагентів та ін.

Платоспроможність виступає як зовнішній прояв фінансової стійкості суб'єктів господарювання, сутністю якої є забезпеченість їх оборотних активів джерелами формування. Це буде сприятиме реалізації стратегії інноваційного розвитку вітчизняних суб'єктів господарювання за умови відсутності гібридних загроз зовнішнього оточення та забезпечення економічної безпеки розвитку промислових секторів країни.

Перелік джерел посилання

1. Cascio J. Facing the Age of Chaos. URL: <https://medium.com/@cascio/facing-the-age-of-chaos-b00687b1f51d>.
2. Отенко І. П., Азаренков Г. Ф., Іващенко Г. А. Фінансовий аналіз: навч. посіб. Харків: ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2015. 156 с.
3. Приходько Я. В., Семенов А. Ю. Теоретичні підходи до визначення та оцінки платоспроможності підприємства. Молодіжний науковий вісник УАБС НБУ. URL: <http://dspace.tneu.edu/bitstream> (дата звернення 06.10.2021).
4. Бланк І. О., Ситник Г. В. Управління фінансами підприємств і об'єднань: підруч. К.: КНТЕУ, 2006. 780 с.
5. Базилінська О. Я. Фінансовий аналіз: теорія та практика: навч. посіб. [для студ. вищ. навч. закл.]. Київ: Центр учбової літератури, 2009. 328 с.
6. Мних Є. В., Барабаш Н. С. Фінансовий аналіз: підручник. Київ: КНТУ, 2014. 536 с.
7. Цал-Цалко Ю. С. Фінансовий аналіз: підручник. Київ: Центр учбової літератури, 2008. 566 с.
8. Фінансовий аналіз: навч. посіб. / За заг. ред. Школьник І.О. [І. О. Школьник, І. М. Боярко, О. В. Дейнека та ін.]. Київ: Центр учбової літератури, 2016. 318 с.

Соколова Л.В.

*д.е.н., професор, професор кафедри економічної
кібернетики та управління економічною безпекою,
Харківський національний університет радіоелектроніки*

Сичова Т.Ю.,

*студент,
Харківський національний університет радіоелектроніки*

ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ВИРОБНИЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВА

Виробничий потенціал є важливою складовою економічного потенціалу підприємства, ефективне використання якого має безпосередній вплив на його конкурентоспроможність. Ефективність функціонування виробничого потенціалу підприємства визначає ступінь досягнення потенційного результату діяльності підприємства за певний період часу.

Актуальність даної роботи обумовлена тим, що на функціонування будь-якого промислового підприємства впливає багато факторів зовнішнього невизначеного середовища, що приводить до втрат робочого часу, зниження продуктивності праці та ефективності використання виробничого потенціалу.

Питанням теоретичного обґрунтування підвищення ефективності використання виробничого потенціалу підприємства присвятили свої праці такі вчені, як Н. А. Дубінін [1], С. Т. Дуда, В. О. Танцюра [2], Т.В. Челомбітько [3], І. Б. Золотих [4] та інші.

Виробничий потенціал – це система взаємопов'язаних та певною мірою взаємозамінних елементів, що виконують різні функції у процесі забезпечення випуску конкурентоспроможної продукції та досягнення інших цілей розвитку підприємства [1].

Виробничий потенціал містить такі основні складові, як:

а) основні виробничі фонди – це виробничі будівлі та споруди, машини та обладнання, транспортні засоби, передавальні пристрої, тощо;

б) оборотні кошти – це запаси сировини, матеріалів, готової продукції, кошти в незавершеному виробництві, фонди обігу, тощо;

в) трудові ресурси – це персонал, який має фізичні можливості та розумові здібності до здійснення трудової діяльності [4].

До основних напрямів підвищення ефективності використання основних виробничих фондів відносяться: підвищення якості сировини; зменшення втрат корисних речовин у відходах; впровадження досягнень сучасного науково-технічного прогресу та насамперед безвідходних, маловідходних, ресурсозберігаючих технологій; заміна діючого застарілого обладнання на нове, більш продуктивне та економічне; підвищення рівня концентрації виробництва до оптимальних розмірів. Практична реалізація заходів за цими напрямами дозволять підприємству повніше використовувати свої основні фонди, які можуть призвести до зменшення потреби у введенні нових виробничих потужностей при зміні обсягів виробництва. Це сприяє спрямуванню більшої частини фонду накопичення на механізацію та автоматизацію технологічних процесів виробництва [5].

Ефективне використання оборотних коштів є одним із найважливіших завдань підприємства у сучасних умовах і забезпечується прискоренням їх оборотності на стадіях створення виробничих запасів та обігу. До основних заходів, пов'язаних з ефективним використанням оборотних активів підприємства, необхідно віднести раціональне використання виробничих запасів; поліпшення організації постачання; раціональна організація збуту готової продукції; своєчасне оформлення документації, прискорення їхнього руху. Прискорення оборотності оборотних активів підприємства дозволяє зменшити витрати та збільшити обсяги виробництва та сприяє реалізації продукції без додаткових фінансових вкладень.

Для покращення використання трудових ресурсів слід переглянути їх структуру, розглянути та впровадити заходи щодо підвищення ефективності використання трудового потенціалу в цілому. Особливу увагу необхідно приділити професійному підбору кадрів; створенню сприятливої робочої атмосфери; удосконаленню системи адаптації персоналу; удосконалення системи оплати праці та матеріального стимулювання тощо [6].

Виробничий потенціал підприємства – це потенційний об'єм виробництва продукції, потенційні можливості використання основних фондів, сировини та матеріалів, а також якості праці трудових ресурсів [4].

Таким чином, підвищення ефективності використання виробничого потенціалу підприємства веде до зменшення потреби у введенні виробничих потужностей, ефективнішого використання доходів підприємства, підвищення продуктивності праці, зниження витрат та збільшення обсягів виробництва без додаткових фінансових вкладень.

Перелік джерел посилання

1. Дубініна Н. А. Виробничий потенціал промислового підприємства та методи його оцінки. *Ефективне управління підприємством*. 2009. №1.

2. Дуда С. Т., Танцюра В. О. Методичні основи оцінювання виробничого потенціалу підприємства. *Науковий вісник НЛТУ. Економіка планування та управління в галузях*. 2013. С. 50-55.

3. Челомбітько Т. В. Сучасні підходи до дослідження економічного потенціалу підприємства. *Проблеми економіки*. 2020. № 1 (22). С. 227-234.

4. Золотих І. Б. Виробничий потенціал: сутність, склад та призначення. *Вісник аграрної науки Причорномор'я*. 2018. № 3. С. 55-59.

5. Фейгельман Н. В. Виявлення шляхів збільшення ефективності використання виробничих фондів підприємства. *Університетські наукові нотатки*. 2015. С. 285-290.

6. Кононенко К. Г. Шляхи збільшення ефективності використання трудового потенціалу підприємства. *Молода наука*. 2017. С. 69-70.

Солодкий В.С.,

старший викладач кафедри економічної кібернетики

та управління економічною безпекою,

Харківський національний університет радіоелектроніки

СИСТЕМА КОНКУРЕНТНОЇ РОЗВІДКИ СУБ'ЄКТА ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

В умовах ринкової економіки підприємство не може ефективно працювати без глибокого розуміння її рушійних сил, і не маючи в своєму розпорядженні новітньої інформації про те, що ж відбувається в займаному ним сегменті ринку. При цьому в обов'язково треба враховувати, що наявні у підприємства можливості, які диктуються навколишнім середовищем і які визначаються балансом інтересів різних спільнот, угруповань та окремих особистостей, часто впливають не з логіки подій, а з емоцій, особистих симпатій і антипатій.

Для вирішення цих завдань необхідно створити на підприємстві систему конкурентної розвідки, під якою розуміють організаційну структуру, що займається питаннями збору, перевірки (верифікації), обробки, аналізу та синтезу даних з різних аспектів господарської діяльності підприємства з подальшим використанням отриманої інформації для вирішення конкретних завдань його господарської діяльності.

Структурний підрозділ, на який покладені завдання єдиного, в рамках суб'єкта господарювання, інформаційного центру з завданнями обробки та аналізу інформації, що забезпечує прийняття вищим керівництвом обґрунтованих рішень з найважливіших для інтересів підприємства питань, являється підрозділ конкурентної розвідки підприємства.

Основні передумови необхідності створення системи конкурентної розвідки на сучасному українському підприємстві є:

– політична, економічна та соціальна обстановка в нашій країні змінюється так різко, що неформальних засобів спостереження за навколишнім середовищем стає недостатньо. Тому для адекватного реагування на вплив навколишнього середовища і забезпечення успіху в конкурентній боротьбі підприємству необхідна ефективна система конкурентної розвідки;

– для якісного інформаційного забезпечення керівництва підприємства система конкурентної розвідки повинна бути орієнтована на конкретних осіб, які приймають управлінські рішення;

– система конкурентної розвідки повинна не просто вирішувати питання накопичення даних і видачі звітів, головне її завдання - забезпечення осіб, які приймають управлінські рішення, такою інформацією, яка допомагала б вибрати найбільш оптимальний варіант вирішення проблем, що стоять перед підприємством;

– цілеспрямований збір загальнодоступної інформації з різних відкритих джерел;

– система конкурентної розвідки повинна працювати легітимно, тобто без звернення до незаконних і неетичних методів збору інформації;

– завжди слід виходити з припущення, що конкуренти також можуть мати розвідоргани і, при необхідності, вдатися до незаконних способів отримання інформації, що цікавить їх.

Основне призначення системи конкурентної розвідки полягає в:

– забезпеченні керівництва достовірної, об'єктивною і повною інформацією про наміри партнерів, суміжників, клієнтів і контрагентів, про сильні і слабкі сторони конкурентів;

– зборі даних, що дозволяють впливати на позицію опонентів в ході ділових переговорів;

– оповіщенні про можливе виникнення кризових ситуацій;

– моніторингу і контролі ходу реалізації укладених договорів та досягнутих раніше домовленостей.

Виходячи з вищевикладеного, сформулюємо цілі розвіддільності в сфері економіки:

1) своєчасне забезпечення керівництва надійною і всебічною інформацією про навколишнє середовище підприємства. Виявлення факторів ризику, які можуть впливати на економічні інтереси підприємства і перешкодити його нормальному функціонуванню;

2) організація максимально ефективної інформаційної роботи, яка виключає дублювання структурними підрозділами підприємства функцій один одного;

3) розробка короткострокових і довгострокових прогнозів впливу навколишнього середовища на господарську діяльність підприємства. Розробка рекомендацій з локалізації та нейтралізації факторів ризику, що активізуються;

4) посилення сприятливих і локалізація несприятливих чинників впливу навколишнього середовища на господарську діяльність підприємства (управління ризиками).

Виходячи з цілей створення системи конкурентної розвідки, випливають і її функції:

- виявлення потрібної інформації;
- визначення де ця інформація може бути;
- визначення шляхів доступу до цієї інформації;
- отримання інформації;
- накопичення, обробка та подання інформації зацікавленим особам.

Перелік джерел посилання

1. Кирій В.В., Пригунов П.Я., Солодкий В.С., Тімофєєв В.О. Конкурентна розвідка та контррозвідка: підручник. Харків: ХНУРЕ, 2015. 380 с.

2. Ткачук Т.Ю. Конкурентна розвідка: навчальний посібник Київ: НА СБ України, 2009. 267 с.

3. Івченко О. Промислове (економічне) шпигунство: конкурентна розвідка й контррозвідка. Юридичний журнал. 2013. № 7. С. 32-36.

Станьковська І.М.

*к.е.н., доцент кафедри менеджменту та адміністрування,
Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу*

Коцаба Н.В.

*студент,
Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу*

МАРКЕТИНГ ЯК СКЛАДОВА УПРАВЛІННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА

Розвиток економіки країни зумовлює загострення конкурентної боротьби та необхідності забезпечення конкурентоспроможності підприємства. Сучасні інтерпретації визначення конкурентоспроможності підприємства наведені у [1, с. 68], де зазначено, що «конкурентоспроможність підприємства – це система, що складається із безперервної взаємодії чинників і характеризує ступінь реалізації потенційних можливостей підприємства щодо набуття та утримання протягом достатньо довгого проміжку часу конкурентних переваг». Конкурентоспроможність підприємства відображає потенціал підприємства: ресурси, навички та вміння, які забезпечують перевагу над іншими гравцями на ринку. Конкурентоспроможність певного окремого підприємства аналізується та визначається в порівнянні з іншими суб'єктами господарювання на тому ж ринку та в той самий період часу. Це така особливість, яка забезпечує здатність компанії здійснювати стабільну та довгострокову діяльність і сприяє формуванню ринкової вартості.

Для підтримання конкурентоспроможності підприємства в довготривалому періоді нею потрібно управляти. «Стратегічне управління конкурентоспроможністю підприємства – це система управління незворотніми, спрямованими, закономірними частковими або повними змінами матеріальних та нематеріальних складових підприємства в просторі та часі з метою досягнення поставлених цілей через реалізацію власних конкурентних переваг» [2, с. 22].

Для того, щоб забезпечити управління конкурентоспроможністю, підприємству потрібно здійснювати постійний моніторинг власного становища на ринку, моніторинг фірм-конкурентів, дослідження смаків та потреб потенційних споживачів, правильний вибір цільової аудиторії, створення ефективної реклами, вибір каналів збуту своєї продукції, тощо, тобто використовувати відповідні інструменти маркетингу, рисунок 1.

Рисунок 1 – Інструменти маркетингу, які забезпечують конкурентоспроможність підприємства [3]

1. Реклама – вид маркетингової комунікації, спосіб інформування споживачів про компанію та її товари. Є безліч видів реклами, але найкраще це інтернет-реклама, зовнішня реклама, застосування рекламних сувенірів, буклетів тощо.

2. PR (зв'язки з громадськістю) – комплекс заходів, який спрямований на створення та підтримку позитивного іміджу підприємства, а також налагодження зв'язків між підприємством та громадськістю.

3. Якість товару – набір певних характеристик та властивостей товару, які повинні повністю задовольнити потреби споживачів. Вища якість товару, надає споживчі та цінові переваги.

4. Асортимент – це група товарів, які об'єднані за певною ознакою, чим ширший асортимент товару, тим більші обсяги реалізації.

5. Інтернет-маркетинг – оскільки зараз ера діджиталізації, важливим аспектом є наявність інтернет-маркетингу підприємства: власний сайт, SMM, SEO, електронна пошта тощо. Як казав Білл Гейтс: «Якщо вашого бізнесу немає в інтернеті – у вас немає бізнесу».

6. Нововведення – інновації у веденні бізнесу, розробці нового товару, технологіях, все це сприяє конкурентоспроможності підприємства.

7. Імідж – це відповідне сприйняття споживачами підприємства та його товарів. Для того, щоб підприємство було конкурентоспроможним, воно повинно мати клієнтів. А для цього у нього повинен бути хорошим імідж, адже ніхто не захоче користуватися послугами чи купувати товари фірми з поганим іміджем та репутацією.

8. Стимулювання збуту – це певні короткострокові заходи, які мають на меті збільшити обсяг продажу. До таких заходів можна віднести: знижки, купони, гарантії, розіграші, картки лояльності, вручення подарунків тощо.

9. Обслуговування – надання послуг клієнтам до, під час та після придбання товару чи послуги. Важливо забезпечити гарне обслуговування, оскільки чим воно краще, тим більше клієнтів.

Маркетингові інструменти є важливою складовою в управлінні конкурентоспроможністю, а їх вміле застосування забезпечить підприємству довготривалі конкурентні переваги на ринку.

Перелік джерел посилання

1. Цибульська Е. І. Конкурентоспроможність підприємства: навч. посібник. Харків: НУА, 2018. 320 с.

2. Станьковська І.М., Станьковський Т.В. Модель стратегічного управління конкурентоспроможністю на засадах процесного підходу та TQM. *Причорноморські економічні студії*. 2019. Вип 39. Ч. 2. С. 21-25.

3. Іваньков А. П., Левченко Е. А. Маркетинговые инструменты наращивания конкурентоспособности предприятия, производящего инновационную продукцию «скинали»: монографія. URL: <https://cutt.ly/cRhxdhy>.

Степанова О. В.

*к.е.н., доцент, доцент кафедри економічної кібернетики
та управління економічною безпекою,
Харківський національний університет радіоелектроніки*

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ФОРМУВАННЯ, ЗРОСТАННЯ ТА ОНОВЛЕННЯ СКЛАДОВИХ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО КАПІТАЛУ

Концепція сталого інноваційно-інтелектуального розвитку визнана світовою спільнотою і є базовою ідеологією розвитку цивілізації у нинішньому столітті. Ця концепція з'явилася внаслідок об'єднання трьох основних підходів: економічного, соціального й екологічного. Процес формування стратегії сталого інноваційно-інтелектуального розвитку є надто складним, адже ключовим елементом є людські ресурси як носії унікальних знань, вмінь і навичок. Сталий розвиток майже не можливий без цілеспрямованості підприємств на інноваційно-інтелектуальну діяльність, яка може бути забезпечена ефективним використанням капіталу підприємства. Головним принципом інноваційно-інтелектуальної діяльності є формування, поширення і використання знань для сталого розвитку. Нині інновації та інтелектуальний капітал (ІК) підприємства є основою їх конкурентоспроможності. Формування, розвиток та оновлення інтелектуального капіталу є важливим фактором сталого розвитку суспільства.

Значний теоретичний внесок до вивчення формування та розвитку інтелектуального капіталу (ІК) зробили такі зарубіжні вчені: Е. Брукінг, Л. Едвінсон, Т. Шульц, Дж. Тобін, В. Шмідт, Д. Моррісон, Л. Вальрас, Х. Сений-Онж, Х. Фрідаг та інші. Дослідженням структури інтелектуального капіталу (ІК), проблемам його формування, розробці процедури оцінки присвячені наукові праці О. Гапоненко, В. Гейця, Р. Іноземцева, А. Колота, О. Панкрухіна, В. Супрун, О. Савченко та інших вчених. Е. Брукінг визначає інтелектуальний капітал (ІК) як нематеріальний актив, без його компанії не

можуть існувати [1]. В. Шмідт та Х. Фрідаг визначали ІК як суму духовних та матеріальних потенціалів (можливостей і здібностей) у розпорядженні компанії.

Інтелектуальний капітал (ІК), подібно до фізичного, виникає внаслідок вкладень капітальних ресурсів. Основна відмінність ІК від фізичного – його нематеріальна природа та притаманні їй властивості. Сутність інтелектуального капіталу (ІК) розкривається через визначення його структурних складових. Поділ ІК на його складові досить умовний, оскільки у реальності вони не відокремлені, а існують спільно.

Існує багато моделей структури інтелектуального капіталу (ІК). Однією з найбільш відомих моделей, що зображує структуру ІК, є модель Едвінсона [2]. Інтелектуальний капітал складається із людського та структурного капіталів. Структурний капітал у свою чергу поділяється на клієнтський та організаційний капітали.

Не менш відомою моделлю структури ІК є схема Х. Сент-Онжа. Інтелектуальний капітал включає такі складові: людський капітал; структурний капітал; клієнтський капітал. Структурний капітал у свою чергу поділяється на інноваційний та операційний (процесний) капітал.

В інтегрованій моделі капіталу підприємства, розробленій О. Савченко [3], інтелектуальний капітал поділяється на людський, структурний, репутаційний, інноваційний. Людський капітал включає капітал компетенцій і креативний. Структурний капітал включає клієнтський та організаційний. Складовими інноваційного капіталу є інтелектуальна власність і нематеріальні активи.

До складових елементів інтелектуального капіталу (ІК) належить: людський капітал; структурний капітал; ринкові активи; інфраструктурні активи; клієнтський капітал; інноваційні та навчальні процеси; технологічний капітал; марочний капітал; права та об'єкти інтелектуальної власності [4]. Для цілей обліку та звітності пропонується така структура ІК: людський, структурний і соціально–репутаційний капітал [4]. У звітності зарубіжні

компанії виділяють у структурі ІК такі складові: людський капітал, зовнішній капітал (клієнти, партнери, бренд); внутрішній капітал (корпоративна культура, технології; інтелектуальна власність); структурний капітал [4].

На погляд автора, на підприємстві для оперативної оцінки інтелектуального капіталу раціонально використовувати таку структуру інтелектуального капіталу, а саме:

- людський капітал;
- структурний капітал;
- споживчий капітал.

Для більш детального вивчення та аналізу цю структуру необхідно доповнити показниками за кожною складовою та факторами, які впливають на ці показники з метою формування, зростання та оновлення ІК. На рисунку 1 показано структуру складових інтелектуального капіталу.

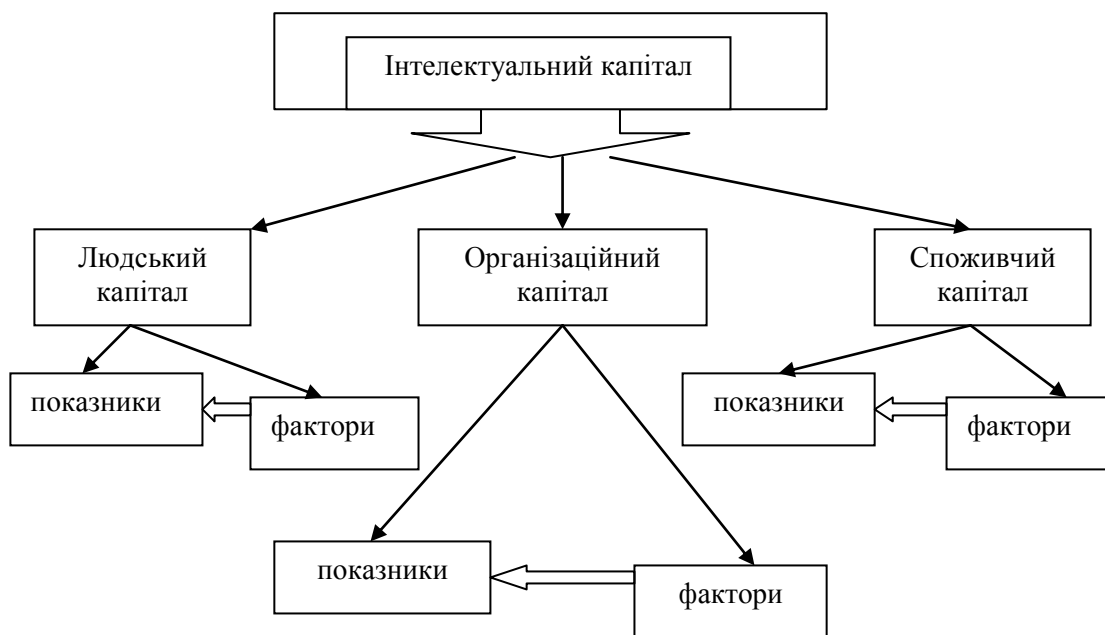

Рисунок 1 – Складові інтелектуального капіталу

Джерело: складено автором за [1–5]

На основі аналізу опублікованих робіт запропонована структура складових інтегрального капіталу, яку можна використати для визначення його формування, зростання та оновлення, а також для його оцінки.

Для підвищення ефективності діяльності вітчизняних підприємств слід активізувати наукові дослідження у напрямку розробки організаційних механізмів, методології стратегічного управління та оцінки інтелектуального капіталу.

Перелік джерел посилання

1. Брукинг Э. Интеллектуальный капитал / пер. с англ.; под ред. Л. Н. Ковалик. Питер: СПб., 2001. 228 с.

2. Эдвинссон Л. Мэлоу М. Интеллектуальный капитал. Определение истинной стоимости капитала / пер с англ.; под ред. В. Л. Иноземцева. Москва: Прогресс, 2003. 318 с.

3. Савченко О. І. Ідентифікація інтелектуальних ресурсів підприємств, кількісні технології управління // Менеджмент, маркетинг та інтелектуальний капітал в глобальному економічному просторі: монографія / за ред.: П. Г. Перерви, О. І. Савченко, В. Л. ТОВАЖНЯНСЬКОГО. Харків: Цифрова друкарня № 1, 2012. 700 с.

4. Бурлан С. А., Короткова Н. В. Розкриття інформації про інтелектуальний капітал у звітності підприємства. *Бізнес інформ.* 2019. № 2. С. 354- 360.

5. Торба О. В. Інтелектуальний капітал як об'єкт бухгалтерського обліку: визначення та методи оцінки. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука».* Серія «Економічні науки». 2017. № 2 (2). С. 62- 67.

Степанова О.В.,

*к.е.н, доцент, доцент кафедри економічної кібернетики
та управління економічною безпекою,*

Харківський національний університет радіоелектроніки

Книшов Д.С.,

студент,

Харківський національний університет радіоелектроніки

ПІДХОДИ ДО ОЦІНКИ ЕФЕКТИВНОСТІ РЕКЛАМНИХ ЗАХОДІВ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Сучасні умови господарювання характеризуються поширенням рекламної діяльності підприємств, для яких вона стає одним з пріоритетних напрямів стратегічного розвитку. Основним завданням такого виду діяльності є розповсюдження інформації у будь-якій формі з метою підтримки свідомості споживачів реклами.

Проблематика оцінювання ефективності рекламних заходів достатньо широко висвітлена у роботах багатьох науковців, таких як Н. П. Воробйова, В. Г. Кабанов, В. С. Харута [1], Ю. О. Головчук, Л. В. Дибчук [2], Е. В. Гончаренко [3], В. В. Ніколаєвська [4] та інші. При цьому слід зазначити, що в літературі немає єдиного підходу до вирішення цього завдання, що обумовлює необхідність подальшого наукового пошуку.

Метою роботи є дослідження підходів до оцінки ефективності рекламних заходів на підприємстві.

У результаті аналізу сучасних наукових джерел виділено основні підходи до інтерпретації поняття «ефективність реклами». Перший підхід передбачає уявлення загальної характеристики всієї реклами як елемента ринкової економіки. Другий підхід передбачає вузьку спрямованість і пов'язаний з рекламною продукцією, а не з рекламою взагалі.

Оцінка ефективності рекламних заходів – це спостереження за реальною та потенційною поведінкою споживачів, що дає змогу визначити, наскільки певний рекламний захід може вплинути на потенційних споживачів.

Оцінка ефективності рекламних заходів дає змогу вирішити завдання, що мають значення під час прийняття управлінських рішень на підприємстві (рис. 1).

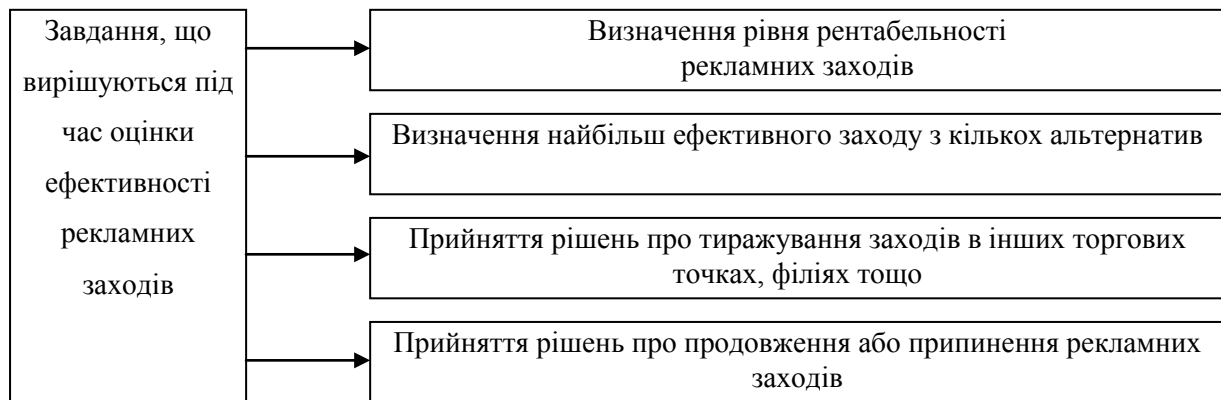

Рисунок 1 – Завдання, що вирішуються під час оцінки ефективності рекламних заходів

Джерело: розроблено авторами

До методів оцінки реклами відносять: панельний метод, спостереження, фокус-групи, інтерв'ю (у тому числі відвідувачів супермаркетів, магазинів, за телефоном), заповнення відвідувачами анкет, розміщених в торгових залах тощо.

З метою визначення ефективності реклами необхідно використовувати систему показників, до основних з яких можна віднести: ставлення споживачів до реклами, рівень цільової аудиторії, пам'ять рекламних сегментів, а також привабливість і мотивація придбання товарів чи послуг завдяки рекламі. При цьому необхідно пов'язувати рекламні показники з тим, як вони впливають на реальні результати, тобто здійснювати остаточний контроль. У зв'язку з цим при визначенні ефективності реклами необхідно визначити, які фактори вплинули на збільшення рекламного обороту.

Одним з найпоширеніших показників ефективності реклами є додатковий товарообіг під впливом реклами, що розраховується за формулою:

$$T_{\partial} = \frac{T_c \cdot П \cdot Д}{100}, \quad (1)$$

де T_{∂} – додатковий товарообіг під впливом реклами, грн;

T_c – середньоденний товарообіг до рекламного періоду, грн;

$П$ – приріст середньоденного товарообігу за рекламний і післярекламний періоди, %;

$Д$ – кількість днів обліку товарообігу в рекламному і післярекламному періодах.

Здійснення оцінки ефективності є обов'язковим елементом при проведенні рекламної кампанії на підприємстві. Використовуючи науково-обґрунтовані методи, критерії та показники оцінки ефективності рекламних заходів, підприємство може підвищити ефективність прийняття управлінських рішень в області рекламного менеджменту.

Перелік джерел посилання

1. Воробйова Н. П., Кабанов В. Г., Харута В. С. Ефективність реклами: шляхи її оцінки. *Економіка та управління на транспорті*. 2017. Вип. 5. С. 102-108.

2. Головчук Ю. О., Дибчук Л. В. Формування та особливості ефективної рекламної кампанії. *Економіка, управління та адміністрування*. 2020. № 1. С. 21-26.

3. Гончаренко Е. В. Оцінка ефективності рекламної діяльності підприємства. *Молодий вчений*. 2017. № 1. С. 556-559.

4. Ніколаєвська В. В. Підвищення ефективності реклами як інструменту просування продукції. *Ефективна економіка*. 2018. № 3. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2018_3_31.

Стороженко О.В.,

*к.т.н., доцент, доцент кафедри економічної кібернетики
та управління економічною безпекою,
Харківський національний університет радіоелектроніки*

Малахова О.Ю.,

*студент,
Харківський національний університет радіоелектроніки*

ПОРІВНЯННЯ ТРУДОМІСТКОСТІ ВИГОТОВЛЕННЯ КОРОНОК З ВИКОРИСТАННЯМ CAD/ CAM ТА БЕЗ ВИКОРИСТАННЯ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ

За даними ВООЗ необхідність населення у виготовленні стоматологічних конструкцій, що заміщували б дефекти твердих тканин зубних рядів та зубів, збільшується, разом з цим зростає потреба у виготовленні складних конструкцій з використанням сучасних цифрових технологій.

Багатьма науковими дослідженнями підтверджено високу клінічну ефективність конструкцій (90% – 100%), виготовлених методом CAD/CAM – Computer Aided Design /Computer Aided Manufacturing (автоматизований дизайн/автоматизоване виробництво). Цей метод було розроблено з метою підвищення точності, надійності та забезпечення оптимальних біомеханічних властивостей стоматологічних конструкцій [1].

Конструкції, виготовлені з використанням CAD/CAM технології повністю відновлюють анатомічну форму зуба та функцію жувального апарату, формують оклюзійні та апроксимальні контакти, мають більш високу міцність та ефективність з точки зору відновлення анатомічної форми зубів, а також функціонують у ротовій порожнині протягом більш тривалого часу, у порівнянні з простішими конструкціями.

При цьому альтернативні конструкції користуються не меншим попитом. Серед них можна виділити суцільнолітні та металопластмасові протези, що мають ряд переваг, перша з яких – нижча цінова категорія, а також, швидкість відновлення зубного ряду та привабливий вигляд конструкції [2].

Розглянувши основні переваги, можна оцінити та порівняти зазначені вище конструкції в аспекті трудомісткості їх виготовлення.

З метою порівняння використаємо поняття умовних одиниць трудомісткості (УОТ) на прикладі виготовлення зубної коронки [3].

УОТ роботи зубних техніків встановлюються на підставі усереднених нормативів часу, отриманих в результаті хронометражних вимірів процесів виготовлення заміщуючих дефекти зубних рядів конструкцій.

Переведення отриманих нормативів часу (НЧ) в УОТ проводиться за формулою:

$$\text{УОТ} = \frac{T_{\text{нч}}}{T_{1\text{уот}}},$$

де УОТ – показник умовних одиниць трудомісткості;

$T_{\text{нч}}$ – показник нормативу часу, (хв.);

$T_{1\text{уот}}$ – величина однієї УОТ, (хв.).

Величини $T_{\text{нч}}$ та $T_{1\text{уот}}$ необхідно наводити в єдиних одиницях виміру. Величина $T_{1\text{уот}}$ обирається умовно та дорівнюється до об'єктивного інтервалу часу, за який виготовляється умовна еталонна конструкція. Згідно методики, це 60 хвилин – час, необхідний для виготовлення зубним техніком однієї умовної штампованої коронки [3].

Середні УОТ для виготовлення цементуємої керамічної коронки на основі діоксиду цирконію на прикручуваному абатменті (з використанням методу CAD/CAM) дорівнює 5,0. Цементуєма суцільноліта коронка на прикручуваному абатменті має УОТ 3.2 на одну коронку. Цементуєма

металопластмасова коронка на вкручуваному абатменті має УОТ 3.0 на одиницю [4].

Розглянувши функціональні та економічні особливості зуботехнічних конструкцій, виготовлених з використанням CAD/CAM технології та альтернативних, можна зазначити, що ринок споживачів є дуже великим. Кожен метод виготовлення та вид конструкцій має свій сегмент користувачів, що дозволяє не лише задовольняти попит на вироби, що вже зарекомендували свою якість на ринку зуботехнічних конструкцій, а і розвивати нові прогресивні технології.

Перелік джерел посилання

1. Бульбук О. І., Рожко М. М. Analysis of treatment methods of dental patients with defects of dental hard tissues. *Precarpathian bulletin of the shevchenko scientific society pulse*. 2019. № 8 (44). С. 9-22.

2. Рожко М. М., Неспрядько В. Л. Зубопротезна техніка: навч. посіб. 3-тє вид., Київ: Книга плюс, 2016. 604 с.

3. Дієв Є. В., Дієва Т. В., Лепський В. В., Лепський В. В., Лабунець В. А. УОТ роботи стоматологів-ортопедів на імплантологічному прийомі. Знімні й умовно-знімні конструкції. *Український стоматологічний альманах*. 2017. № 2. С. 26-30.

4. Дієв Є. В., Дієва Т. В., Лабунець В. А., Обуховський В. Ю. УОТ роботи зубних техніків на імплантологічному прийомі. Одиночні коронки. *Актуальні проблеми транспортної медицини*. 2017. № 1 (47). С. 22-29.

Фісун К.А.,

*д. е.н., професор, професор кафедри менеджменту та
військового господарства факультету логістики,
Національна академія Національної гвардії України*

ВИБІР ПРОЦЕДУР ГРУПОВОГО УЗГОДЖЕННЯ НАПРЯМКУ РОЗВИТКУ ПОЛІГРАФІЇ

Гарантований результат прийняття групового рішення передбачає узгодження думки більшості учасників вибору. Однак, ця опорна точка, затверджена колективом фахівців-експертів, є елементом інформаційного простору, яка корисна суб'єкту, який приймає рішення.

При цьому, формальний математичний аналіз не може дати суворого і точного результату вибору альтернатив в умовах невизначеності. Різноманітність типів експертної інформації і процедур отримання групового рішення зумовлюють певні методичні проблеми загального характеру, з якими доводиться стикатися при організації та проведенні будь-якого групового вибору. Однією з ключових проблем, що виникають при проведенні експертизи, є аналіз індивідуального судження кожного з експертів, агрегація колективної думки для знаходження остаточного рішення.

Складність даної проблеми полягає в тому, що клас повних транзитивних відносин не завжди співвідноситься з монотонними правилами групового узгодження. Аналізуючи виділену підсистему узгодження рішення на множині альтернатив, необхідно враховувати її зв'язок з іншою частиною більш повної системи прийняття управлінського рішення. Не маючи можливості і засоби точно описати всі ці зв'язки, використовується або уявлення особи, що приймає рішення, або думка експертів, які цими уявленнями володіють.

Подолання зазначених труднощів слід здійснювати шляхом алгоритмізації процедур узгодження індивідуальних думок. Центральною

ланкою цієї методики є інтерактивні процедури групового вибору, які дозволяють оптимізувати процес прийняття рішень.

Перераховані аспекти особливо актуальні для процесів управління організацією. Зокрема, такі процедури прийняття рішень, як вибір параметрів додрукарської підготовки, формування контенту мультимедійної інформації, оцінка ефективності використання інформаційних систем, вимагають узгодження індивідуальних думок експертів.

Зазвичай прийняття рішень з управління видавництвом відбувається на основі суб'єктивних переваг експертів з урахуванням досвіду і інтуїції. Але такого роду суб'єктивний підхід є допустимим тільки в умовах невеликих масштабів видавничих проектів з обмеженим колом потенційних споживачів. При спробі вийти за ці обмеження для розширення масштабів проектів і підвищення ефективності процесу управління видавництвом виникають об'єктивні труднощі. Ці труднощі пов'язані з відсутністю інструментарію, який дозволяє здійснити оптимізацію процедур прийняття рішень.

Останні роки керівники друкарень вирішують задачу визначення ємності ринку поліграфічного продукту. Можна відзначити позитивну тенденцію - популярність запиту «друкарня» в пошукових системах зростає щорічно. Виходячи з цього, зростає й інтерес до поліграфічної продукції. Але є і ряд груп поліграфічної продукції, до яких інтерес споживачів помітно знижується.

Наукове видання

**СУЧАСНІ СТРАТЕГІЇ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ:
НАУКА, ІННОВАЦІЇ ТА БІЗНЕС-ОСВІТА**

Матеріали
II Міжнародної науково-практичної конференції

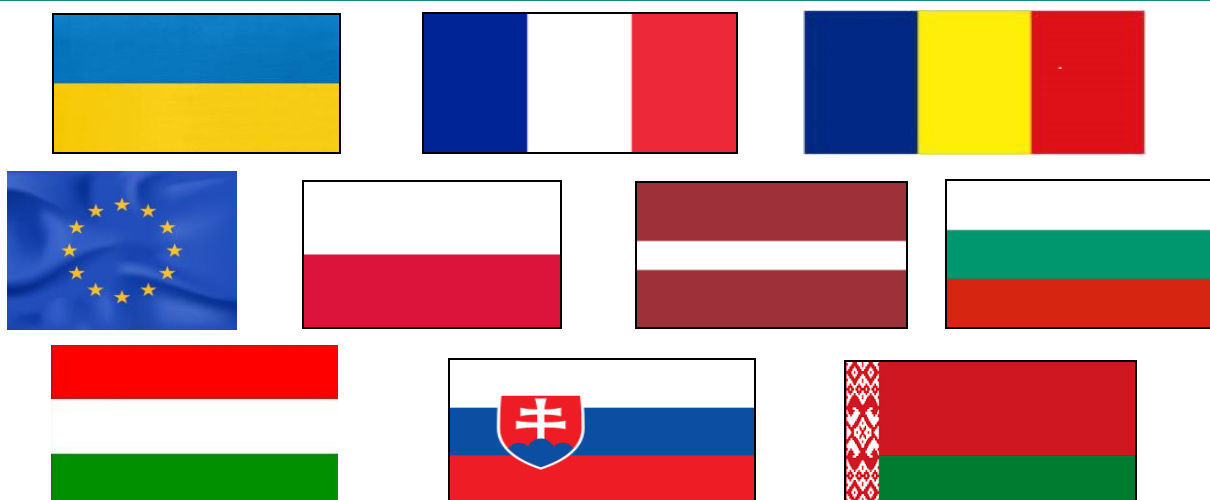
2 листопада 2021 року
м. Харків

Редактори:
Полозова Тетяна Василівна
Колупасва Іріна Володимирівна
Мурзабулатова Олена Вячеславівна

Файл надано:
Харківський національний університет радіоелектроніки,
Кафедра економічної кібернетики та управління економічною безпекою,
61166, Україна, м. Харків, пр. Науки, 14,
тел. (057) 702-14-90,
e-mail: sser.conf@gmail.com

Підп. до друку 20.11.2021. Формат 60x84 1/16.
Спосіб друку – ризографія. Умов. друк. арк. 11,0.
Тираж 50 прим. Ціна договірна.

Віддруковано в типографії ФОП Андреев К.В.
61166, Харків, вул. Богомольця, 9, кв. 50.
Свідоцтво про державну реєстрацію
№ 24800170000045020 від 30.05.2003 р.
ep.zakaz@gmail.com
тел. 063-993-62-73

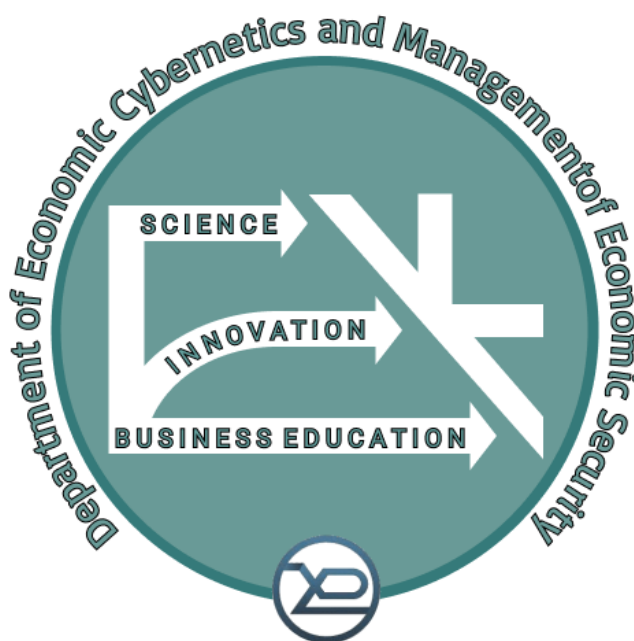

Kharkiv National University of Radio Electronics

**Department of Economic Cybernetics and Management
of Economic Security**

**MODERN STRATEGIES OF ECONOMIC DEVELOPMENT:
SCIENCE, INNOVATION AND BUSINESS EDUCATION**

**Proceedings of the Conference
II International Scientific and Practical Conference**

**November 2, 2021
Kharkiv, Ukraine**